

TÜRKİYE'DE SANAT EĞİTİMİNİ
(YENİDEN) DÜŞÜNMEK
ARALIK 2014

**TÜRKİYE'DE
SANAT EĞİTİMİNİ
(YENİDEN)
DÜŞÜNMEK**

ARALIK 2014

Bu rapor,
İstanbul Kùltür Sanat Vakfı'nın
kùltür politikaları çalışmaları
kapsamında hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

1	YÖNETİCİ ÖZETİ	07
2	GİRİŞ	10
3	SANAT EĞİTİMİ	12
3	1 TANIMLAR	13
3	2 ÖNEMİ VE HEDEFLERİ	14
4	SANAT EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	21
4	1 GÜZEL SANATLAR	21
4	2 ÇAĞDAŞ SANAT EĞİTİMİNİN YÖNTEMLERİ	22
5	SANAT EĞİTİMİNDE ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE AĞLAR	33
5	1 UNESCO	33
5	2 AVRUPA BİRLİĞİ	38
5	3 AVRUPA KONSEYİ	41
5	4 DİĞER ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE AĞLAR	42
6	TÜRKİYE'DE SANAT EĞİTİMİ	44
6	1 MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE SANAT EĞİTİMİ	44
6	2 KURUMSAL YAPI	68
6	3 SANAT EĞİTİMİ POLİTİKASI	79
6	4 SANAT EĞİTİMİ VE KÜLTÜR EKONOMİSİ	86
7	NİTELİKLİ SANAT EĞİTİMİNİN TEMEL STRATEJİLERİ	91
7	1 STRATEJİLER	91
7	2 TEMEL KOŞULLAR	95
8	SONUÇ VE ÖNERİLER	110
8	1 SONUÇLAR	110
8	2 ÖNERİLER	113
9	EKLER	123
10	KAYNAKÇA	127

1 YÖNETİCİ ÖZETİ

Sanat eğitimi, yaratıcılık ve kültürel farkındalığa duyulan ihtiyacın giderek arttığı 21. yüzyılda bu becerileri geliştirme yolunda önemli bir aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Ulusal düzeyde bir sanat eğitimi politikası geliştirilmesi ve bu politikanın kültür ve eğitim alanlarının önceliklerinden biri hâline getirilmesi için, alanda çalışan tüm aktörlerin desteği ve katkısına ihtiyaç vardır. Bu rapor, sanat eğitiminin önemine ve eğitim kalitesinin artırılmasındaki vazgeçilmez rolüne inanan taraflar arasında ortak bir anlayış oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır.

Raporda sanat eğitime ve politikasına ilişkin temel kavramlar tanımlanmakta, alanda faaliyet gösteren yerel, ulusal ve uluslararası örgütlerin ve ağların sanat eğitime dair uygulamaları ve stratejileri anlatılmakta ve Türkiye'de sanat eğitimi alanına ilişkin kurumsal yapı ve politikalar incelenmektedir. Raporun sonuç ve öneriler bölümünün ise Türkiye'de sanat eğitimi politikasının geliştirilmesi ve uygulanması için gerekli değişiklikleri ve atılacak adımları ana hatlarıyla belirleyecek ve alınacak kararlar için çerçeve oluşturacak bir referans belgesi olması amaçlanmıştır.

Sanat eğitiminin sanatçı yetiştirme değil, her yaşta öğrenci ve öğretmenlerin faydalanacağı, estetik bilinci, hayal gücü ve yaratıcılığı geliştirecek boyutuna odaklanan bu çalışmada aşağıdaki temel sorulara yanıt aranmaktadır:

Sanat eğitimi ve sanat eğitimi politikası neden önemlidir?

Sanat eğitimi ve politikasının temel kavramları nelerdir?

Sanat eğitiminde niteliğin ve sanata erişimin artırılması için hangi stratejiler izlenmelidir?

Ulusal sanat eğitimi politikasının oluşturulmasında hangi aktörler aktif rol almalıdır?

Sanat eğitimi alanında öğretmenlerin eğitimi ve işbirliklerini teşvik etmek üzere neler yapılabilir?

Rapor analizi, sanat eğitimi politikasına ilişkin akademik makaleler, araştırma ve savunuculuk raporları, eğitim ve öğretimi düzenleyen yasalar ile hükümet ve kalkınma programlarının incelendiği bir literatür araştırmasına dayanmaktadır. Çalışma kapsamında saha araştırması yapılmamıştır. Ancak ileride somut veriler üzerinden bir ulusal değerlendirme yapabilmek üzere, etnografik ve istatistiksel çalışmalara ihtiyaç vardır.

Bu çalışmada ortaya konan temel tartışmalar, aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilir:

Kültür ve sanat, bireyin entelektüel, akademik, kültürel, sosyal ve kişisel gelişimini sağlayacak kapsamlı bir eğitim programının vazgeçilmez bileşenidir. Her çocuğun ve gencin, sanat eğitimi aracılığıyla estetik duygusu, yaratıcılık ve eleştirel düşünebilme yeteneğini geliştirme hakkı vardır.

Küreselleşen dünyada, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde, hayal gücü, yaratıcılık, yenilikçi işgücü ve işbirliğine duyulan ihtiyaç artmaktadır. Sanat eğitimi, esnek ve farklı düşünce şekilleri geliştirebilmesi, duygusal gelişimi desteklemesi ve kurulan işbirlikleri aracılığıyla öğrenme ve beceri kazanmayı geliştirmesi açısından son derece önemlidir.

Örgün eğitim sisteminin tüm kademelerinde ve eğitim fakültelerindeki güzel sanatlar eğitimi bölümlerinde müfredat ve uygulamalar uluslararası standartlara uygun hâle getirilmeli, sanat eğitimi konusu genel eğitim reformunun bir bileşeni olmalıdır.

Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 Projesi¹ ve ulusal kalkınma planlarında tanımlanan demokrasi ve insan haklarının gelişimi, ekonomik refah ve sosyal uyum hedeflerine ulaşabilmesi ve yaratıcı endüstrilerin gelişimi için, süreklilik taşıyan bir sanat eğitimi politikası oluşturulması ve bu yönde gerekli kaynakların ayrılması şarttır.

Kültür ve eğitim politikaları bu konuda paralel şekilde yapılandırılmalı, sanat eğitimi politikasının ulusal, yerel ve sivil toplum düzeyindeki tüm aktörleri, mevcut sorunların çözümüne yönelik işbirliği modelleri üzerinde birlikte çalışmalıdır.

Nitelikli sanat eğitimine eşitlikçi erişim evrensel bir haktır ve sosyal adalet kavramının konusudur. Bu bağlamda, sanat eğitiminin gelişimi ve sürekliliği için sistematik bir sanat eğitimi politikasının geliştirilmesi gereklidir.

Çok yönlü, kapsamlı ve nitelikli eğitim almak herkesin hakkıdır. Sanat eğitiminin ve sanat yoluyla öğrenmenin eşitlikçi ve nitelikli bir eğitim ortamı yaratacağına ve donanımlı bireyler yetiştireceğine olan inanç, bu raporun hazırlanmasındaki temel motivasyonlardan biridir.

2 GİRİŞ

Öğrenmenin ağırlıklı olarak çoktan seçmeli sistem ile ölçüldüğü ve akademik başarıya odaklanan bir eğitim sisteminin hâkim olduğu günümüzde, 21. yüzyılın ihtiyaçlarına uygun bir eğitim politikası yaratmanın yollarından biri de okullarda ve okul dışı mekânlarda yaratıcı sanat eğitimi uygulamalarının yaygınlaştırılmasından geçiyor.

Türkiye'de bugüne kadar sanat eğitiminin temel kavramları ve bunların müfredattaki işlevi, nitelikli sanat eğitiminin unsurları, temel aktörleri ve stratejileri, sanat eğitimi araştırma ve uygulamaları için kullanılacak fon mekanizmalarının oluşturulması gibi konuların akademik ortamlar dışında yeterince tartışılmamış olması büyük bir eksikliktir. Kültür politikaları açısından bakıldığında, konunun Avrupa Konseyi tarafından yürütülen Kültür Politikalarının Gözden Geçirilmesi Programı kapsamında hazırlanan ulusal kültür politikası raporunda da değerlendirilmediği görülmektedir.²

Bu nedenle rapor, Türkiye'de sanat eğitimi alanını tanıma, tanımlama ve değerlendirme amaçlarıyla yola çıkıyor. Raporda sanat eğitimi, tüm sanat disiplinleri ile okul içi ve okul dışı programları ve eğitim sürecinin tüm kademelerini içine alan, bütüncül bir yaklaşımla ele alınıyor. Bu bağlamda temel ve ortaöğretimdeki sanat eğitimi programları ve ilgili eğitim ve kültür kurumları; yükseköğretimde sanat eğitmeni yetiştirmek üzere kurulan Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri ile sanatçı yetiştirmek üzere kurulan Güzel Sanatlar Fakülteleri ve konservatuvarlar da çalışma kapsamında yer alıyor.

² Avrupa Konseyi tarafından yürütülen Kültür Politikalarının Gözden Geçirilmesi Programı kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan ulusal kültür politikaları raporu ve bağımsız uzman raporuna çevrimiçi erişim için: Council of Europe, *Cultural Policy Reviews: Turkey*, http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Reviews/Turkey_en.asp.

Dünyada her gün daha fazla önem kazanan sanat eğitimi alanının, uluslararası araştırmalar ve iyi uygulamalar ışığında incelendiği çalışmada³, sanatçı eğitiminden ziyade sanat eğitimine odaklanılıyor, bu bağlamda alanın kurumsallaşması yolundaki ana eğilimler, sorunlar ve stratejiler tarafsız bir bakış açısıyla özetleniyor. Kültür ve eğitim alanları arasında gittikçe artan işbirliği ihtiyacı nedeniyle, raporda bu konu üzerinde özellikle duruluyor. Metin boyunca ana temalara eşlik edecek şekilde Türkiye'den ve dünyadan iyi uygulama örneklerine ve alıntılara yer veriliyor.

Raporda dile getirilen değerlendirme ve önerilerin, Türkiye'de sanat eğitiminin uygulayıcısı ve destekleyicisi pozisyonunda bulunan kamu kurumlarının ve alana dinamizm katan kültür kurumlarının geleceğe yönelik karar alma süreçlerinde önem taşıyacağına inanıyoruz. Bu yönde bir başlangıç olma özelliği taşıyan çalışmanın, bu alandaki verimli tartışmaları ve akademik, profesyonel ya da pratik düzlemde faaliyet gösteren tüm aktörleri işbirliğine teşvik etmesini hedefliyoruz. Raporun, eğitim ve kültür politikalarının kesişiminde yer alan sanat eğitimi ve öğreniminin öneminin anlaşılması için yol gösterici olması ve daha kapsamlı araştırmaların önünü açması dileğiyle...

3 Çalışma, UNESCO'nun "Sanat Eğitimi için Yol Haritası: 21. Yüzyıl İçin Yaratıcı Kapasiteler Geliştirmek" ve "Seul Gündemi: Sanat Eğitimi Geliştirmek İçin Hedefler" başlıklı raporları ve ABD'de Wallace Derneği tarafından yetkilendirilen Harvard Üniversitesi Eğitim Yüksek Okulu'nun Sıfır Projesi kapsamında hazırlanan "Kalitenin Nitelikleri: Mükemmel Sanat Eğitimi Anlamak" başlıklı araştırmalarından yola çıkılarak hazırlanmıştır.

3 SANAT EĞİTİMİ

“Sanat denen şey, en geniş anlamıyla, duyma - düşünme ve yaşamın şiirselliği içinde yeryüzünü mesken edinme uğraşında ‘dünyalar’ kurmanın bir yoludur. HASAN ÜNAL NALBANTOĞLU⁴

Kültür ve sanat, kişisel gelişimi sağlayacak kapsamlı bir eğitim programının vazgeçilmez bileşeni, sanat eğitimi ise eğitime erişimleri kısıtlı gruplar da dahil olmak üzere tüm öğrenenlerin evrensel insan hakkıdır. Bu savlar, insan hakları ve çocuk haklarına ilişkin temel uluslararası bildirgelerde (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi)⁵ açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu uluslararası bildirge ve sözleşmeler, çocukların ve yetişkinlerin eğitim hakları ile birlikte kültür-sanat hayatına eşit şekilde katılımını da güvence altına almayı amaçlar. Sanat eğitimi, birçok ülkede bu haklara dayanılarak müfredatın önemli ve zorunlu bir parçası hâline getirilmiştir.

Sanat eğitimi ve öğreniminin daha nitelikli ve etkin hâle gelmesi için erişim koşullarının iyileştirilmesine, herkese eşit erişim imkânı sağlanmasına ve yeni olanaklar yaratılmasına ihtiyaç vardır.⁶ Ancak Türkiye’de birçok çocuğun ve gencin, nitelikli sanat eğitimi ve öğrenimine erişim imkânı ya çok kısıtlıdır ya da hiç yoktur.

Sanat eğitiminin niteliğinin ne olduğu sorusu, neden önemli olduğu sorusu ile iç içedir. Bu alanda çalışan aktörler, kurumlarının vizyonlarına ve önceliklerine bağlı olarak, sanat eğitimi ve nitelik ile ilgili farklı tanımlamalar kullanır. Bu nedenle sanat eğitiminin niteliği çok bileşenlidir ve kriterlerini belirlemek ya da ölçmek kolay değildir. Nitelikli sanat eğitimi ve öğreniminin en belirgin özelliği, öğrenim deneyiminin bütün öğrenenler için zengin ve çok boyutlu olması ve öğrenenlerin kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmasıdır.

⁴ Hasan Ünal Nalbantoğlu (1947-2011). Sosyolog ve felsefecidir. 1968-1990 arasında Hacettepe, ODTÜ, Durham ve Kaliforniya Üniversitesi-Berkeley’de ders verdi. 1990 yılından 2011’e kadar ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nde görev yapmıştır. *Patikalar; Martin Heidegger ve Modern Çağ ve Arayışlar - Bilim, Kültür, Üniversite* adlı iki derlemesi ile *Yan Yollar - Düşünce, Bilgi, Sanat* adlı kitabı çalışmalarından bazılarıdır.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ekler Bölümü, EK I.

⁶ Bodilly S.J & Augustine S.J.& Zakaras, L, 2008.

3 1 TANIMLAR

Sanat eğitiminin farklı tanımları ve birçok hedefi vardır. Dar anlamıyla sanat eğitimi tanımı şöyledir:

Sanat eğitimi, görsel sanatlar ve sahne sanatları alanında standartlara dayalı, okul ve öğrenim düzeyine göre ele alınan (*sequential approach*), sanat eğitmeni tarafından temel müfredatın bir parçası olarak verilen eğitimidir.⁷

Americans for the Arts⁸ sanat eğitimi, “tüm sanat disiplinlerindeki eğitim, öğrenim ve programlar” olarak tanımlar. Dans, tiyatro, müzik, görsel sanatlar, yaratıcı yazarlık, medya sanatları, sanat tarihi, sanat eleştirmenliği ve estetiği gibi tüm sanat disiplinlerini kapsayan bir eğitim anlayışı ile en kapsamlı tanımı kullanır.

Sanat eğitimindeki farklı tanımlamalara Avrupa’da da rastlanır. Gerek ulusal sanat eğitimi politikalarına gerekse uluslararası kuruluşların bu alandaki çalışmalarına bakıldığında, sanat eğitimi için farklı kavramların - kültürel eğitim, güzel sanatlar eğitimi, sanat ve kültürel miras eğitimi, sanat eğitimi, estetik eğitimi, yaratıcı eğitim, kültürel pedagoji vb. - kullanıldığı görülür.⁹

Sanat eğitiminin tanımı farklı coğrafyalarda ve kurumlarda nüanslar taşısada da, bütün tanımlamaların ortak paydası sanat eğitiminin “güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitim”¹⁰ olduğudur.

⁷ American for the Arts, *Arts Education Navigator*, 2013.

⁸ Americans for the Arts, ABD’de kültür politikalarının gelişimi için 50 yıldan uzun bir süredir çalışan ve kâr amacı gütmeyen önemli kuruluştur. Yerel toplulukları temsil ve onlara hizmet etmek, ayrıca tüm Amerikalılara farklı sanat formlarını tanımasını ve takip etmeleri için imkânlar yaratmak üzere faaliyet gösterir.

⁹ Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, *Avrupa’da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi*, 2009.

¹⁰ San, İ., 1983, s. 215; Etike & Kurtulus.

3 2 ÖNEMİ VE HEDEFLERİ

“Uzun yıllara yayılan deneyimlerimize dayanarak biliyoruz ki sanat alanındaki temel bilgi ve yeteneklerden yoksun kalmış hiç kimse, tam anlamıyla öğrenim görmüş sayılmaz.”

NAEA ULUSAL STANDARTLAR RAPORU

Sanat eğitimi, fiziksel, entelektüel ve yaratıcı becerileri bütünleştiren, eğitim, kültür ve sanat alanları arasında dinamik ve etkin ilişkiler kurulmasını mümkün kılan bir eğitim modeline katkı sunar. Sanat disiplinlerini ve uygulamalarını bilmek, çocukların ve gençlerin entelektüel, akademik, kültürel, sosyal ve kişisel gelişimi için en temel faktörlerden biridir. Bu nedenle sanat ve sanat eğitimi, temel eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır.

Bu raporda sanat eğitiminin hedefleri üç temel kategoride formüle edilmiştir:

1. Bireysel ve entelektüel gelişim

- Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme yeteneği
- Bağlantı kurabilme yeteneği: Bilişsel ve duygusal öğrenme
- Estetik duyarlılık: Eleştiri
- Sanat pratiklerini öğrenme, sanatsal yetenekler kazanma ve geliştirme

2. Eğitimin niteliğinin artırılması

3. Toplumun yaratıcı ve yenilikçi kapasitesinin yükseltilmesi

3 2 1 BİREYSEL VE ENTELEKTÜEL GELİŞİM

Çocukların, gençlerin ve yaşam boyu eğitim alan yetişkinlerin gelişimlerinde sanat eğitiminin katkısı; yaratıcılık ve yaratıcı düşünme yeteneklerinin geliştirilmesi, bağlantı kurabilme yeteneğinin geliştirilmesi (bilişsel ve duygusal öğrenme), estetik duyarlılığın geliştirilmesi (eleştiri) ve sanatsal yetenekleri kazanma, geliştirme ve sanat pratiklerini öğrenme başlıkları altında özetlenmektedir.

i. Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneği

Chicago Üniversitesi Psikoloji Profesörü Mihaly Csikszentmihalyi, yaratıcılık kavramını, “bir alana eylem, düşünce ya da bir ürün aracılığı ile yenilik getirme” olarak ifade eder.¹¹ Eğitim ve öğrenim alanında ise yaratıcılık konusuna öğrencilerin yaratıcı düşünme yeteneklerinin artırılmasına yönelik olarak odaklanılır. Eğitim literatüründe yaratıcılık; problem belirleme ve çözme, farklı düşünme şekilleri geliştirme (*divergent and convergent thinking*), yeni koşullara adapte olma ve kendini ifade etme kabiliyeti gibi özelliklerle ilişkilendirilir.¹²

Sanat eğitimi alanındaki en yaygın söylemlerden biri, sanat eğitiminin yaratıcılığın geliştirilmesine olan katkısıdır. Öğrencilerin yeni fikir geliştirme, eleştirel düşünme, teorik bilgiyi pratiğe aktarma gibi yeteneklerini dengeleyen sanat eğitimi yöntemleri ile yaratıcılık geliştirilebilir.¹³ Sanat eğitiminde öğrencilerin yaratıcı düşünme yeteneklerinin geliştirilmesi, kavramsallaştırma, araştırma ve eleştirel düşünce ile yeniden değerlendirme gibi birçok adımdan oluşan derinlikli ve uzun bir süreci ifade eder.¹⁴

Öğrencilerin herhangi bir konuya merak duymayı ve sebat etmeyi öğrenmesi, eğitim yoluyla yaratıcılığın artırılması için geliştirilmesi gereken başlıca iki özelliktir. İlgi ve merak, ilk gelişme çağından itibaren çocukluk deneyimlerinde, uygun duygusal ortamlarda, araştırmaya ve keşfetmeye yönelik fırsatlar sunan durumlarda ve mekânlarda ortaya çıkar ve gelişir. Bu nedenle, okulların derinlikli öğrenim koşulları sunabilmek için öğrenciye yaratıcılığını geliştirebileceği olanak ve fırsatları sağlaması önemlidir.¹⁵

¹¹ Csikszentmihalyi, M., 1997, s. 28.

¹² Csikszentmihalyi, 1988, 1996; Mumford ve arkadaşları, 1994; Runco, 1993; Runco & Nemiro, 1993; Starko, 2001; Sternberg 1988, 1997, 1999. Aktaran Pariser, D. & Zimmerman, E., 2004, s. 381.

¹³ Sternberg&Williams, 1996.

¹⁴ Seidel, S.&Tishman, S.&Winner, E.&Hatland, H.&Palmer, P., 2009, s. 18; Perkins, 1981.

¹⁵ Csikszentmihalyi, Aktaran Burton, 2004, s. 557-8.

ii. Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme

“Sanat dünyadan gelir, dünyaya aittir ve ondan asla kaçamaz.” WILLIAM SAROYAN¹⁶

Eğitim üzerine yazılmış başlıca kaynaklar, sanat bilgisini ve anlayışını geliştirme ve deneyimlemenin pek çok alanda, diğer eğitim araçları ve yöntemleriyle elde edilemeyen, bilişsel ve duygusal öğrenmeyi mümkün kıldığını göstermektedir.¹⁷

Nitelikli sanat eğitimi, farklı içerikleri olan konular ve deneyimler arasında bağlantı kurabilme yeteneği kazandırır.¹⁸ Elliot Eisner, nitelikli sanat eğitiminin görevinin, öğrencilere okulda sanat yoluyla öğrendiklerini okul dışındaki hayatları ile ilişkilendirme ve bağlantı kurma yeteneği kazandırmak olduğunu söyler.¹⁹ Bu yeteneğin kazandırılmasının sadece bilişsel bir değeri yoktur; sanat eğitimi, duygusal gelişimi de destekleyerek bilişsel ve duygusal gelişim arasında bir denge oluşmasına destek olur. Öğrencilerin karar verme süreçlerindeki yargı ve fikir oluşturma ile eyleme geçmelerine katkıda bulunur. Bu yetenek ile öğrenciler, öğrenmenin erişilebilir olduğunu ve hayattan kopuk olmadığını görür. Bu, sanat yoluyla öğrenmenin en anlamlı ve derinlikli yanıdır.²⁰

¹⁶ William Saroyan (1908-1981), Bitlis'ten ABD'ye göç etmiş Ermeni bir ailenin, orada doğan ilk çocuğu olarak 31 Ağustos 1908'de Kaliforniya eyaletinin Fresno kasabasında doğdu. Hayatı boyunca altmışın üzerinde kitap, öykü, oyun ve roman yazdı. Düzyazıda kendine özgü bir tarz yarattı. Akıcı, konuşur gibi, coşku dolu bu tarz kendi adıyla “Saroyanesque” olarak anılır oldu. *ABD'den Bitlis'e, İnsanlık Komedi, Ödlekler Cesurdur* kitaplarından bazılarıdır.

¹⁷ UNESCO, 2006, *Road Map for Arts Education*.

¹⁸ Seidel, S.&Tishman, S.&Winner, E.&Hatland, H.&Palmer, P., 2009, s. 19.

¹⁹ a.g.e., s. 19.

²⁰ a.g.e., s. 19.

iii. Estetik Duyarlılık: Eleştiri

Eleştiri, bir sanat eserinin ya da performansının özelliklerine dair farkındalık kazanma ve sanatsal çalışmaları değerlendirirken eleştirel yargılama kapasitesini geliştirme ile ilgilidir. Birçok sanat eğitmeni ve teorisyeni, sanat eğitiminin en önemli amacının öğrencilere “estetik perspektif” kazandırmak olduğunu savunur. Öğrencilerin estetik perspektif yeteneğinin gelişmesi üç unsur kapsar:²¹

- a. Çevrelerindeki estetik unsurların farkına varmayı öğrenme,
- b. Niteliksel muhakeme ve değerlendirme yapmayı öğrenme,
- c. Yaşadıkları çevrenin estetiğini değiştirme yetisi kazanma.

iv. Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme

Sanat pratiklerini öğrenme, sanatsal dili oluşturan yetenekleri öğrenme ile ilgilidir. Görsel sanatlardaki renkleri, çizgileri ve şekilleri anlama ya da müzikte enstrümantal performans becerisi, sanatsal yeteneklere örnek olabilir. Sanatsal yeteneklerin geliştirilmesi, farklı sanat biçimlerini ve üsluplarını öğrenmeyi gerektirir. Sanat anlayışı kazanma ise farklı sanat ifadelerinin niteliklerini öğrenme ya da sanatçı ve sanatçının kültürel, politik, sosyal ve fiziksel çevresi ile çalışmaları arasındaki ilişkiyi anlama gibi konuları kapsar.²²

²¹ a.g.e., s. 21.

²² Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, *Avrupa'da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi*, 2009, s. 20.

3 2 2 EĞİTİMİN NİTELİĞİNİN ARTIRILMASI

UNESCO tarafından yayımlanan Herkes İçin Eğitim (*Education for All – EFA*) 2006 Küresel İzleme Raporu'na göre, çoğu ülkede eğitime erişimi olan çocuk sayısı artarken, eğitim kalitesi yerinde saymaktadır. 2012 Küresel İzleme Raporu'nda okula giden milyonlarca çocuğun temel kavramları öğrenemediği belirtilmiştir. Rapordaki sonuçlara göre yaklaşık 650 milyon temel eğitim çağındaki çocuktan 250 milyonu 4. sınıfa ulaşamayacak, ulaşsa dahi en düşük öğrenme standartlarında kalacaktır.²³ Herkese eğitim götürebilmek önemlidir, ancak öğrencilerin nitelikli eğitim alabilmesi de aynı derecede hayatidir.²⁴

Nitelikli eğitim genel olarak, çocukları, gençleri ve tüm öğrenenleri içinde buldukları toplumda varlık gösterebilmeleri için gerekli yeteneklerle donatan, özgür ve yaratıcı düşünmeye teşvik eden, kapsayıcı ve haklara dayanan bir eğitim olarak düşünülebilir.

Sanat eğitimi, eğitim sistemlerinde yapıcı dönüşümlerin sağlanması yolunda önemli bir araçtır. Sanat eğitiminin bu yöndeki nitelikleri aşağıda özetlenmiştir:²⁵

- Diğer akademik disiplinlere sanatsal ve kültürel bir boyut getiren bir eğitim modeli olarak uygulandığında, müfredata disiplinler arası bir yaklaşım getirir;
- Okullarda öğretmenler ve okul yöneticileri arasında bir yaratıcılık kültürü oluşturulmasına aracılık eder;
- Farklı kesimlerden öğrenenlere yönelik yenilikçi pedagojiler ve yaratıcı yaklaşımlar getirerek öğrenmeyi motive eder;
- Kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalog gibi insan hakları ve demokrasi temeline dayanan kavramların öğrenimi için uygun bir çerçeve sunar.

²³ UNESCO, 2012, *Herkes İçin Eğitim (EFA) 2012 Küresel İzleme Raporu*.

²⁴ UNESCO, 2005, *Herkes İçin Eğitim (EFA) 2006 Küresel İzleme Raporu*, s. 58.

²⁵ UNESCO, 2000, *Dakar Framework for Action*; UNESCO, 2010, *Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education*.

3

2

3

TOPLUMUN YARATICI VE YENİLİKÇİ KAPASİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ

“Sanat ve beşeri bilimler sadece boş zamanlarımızda tüketeceğimiz şeyler değildir. Onlara ilaç kadar ihtiyacımız var. Yaşamamıza yardım ediyorlar.”

ABD BAŞKANI BARACK OBAMA, 2013 ULUSAL SANAT MADALYASI VE ULUSAL BEŞERİ BİLİMLER MADALYA TÖRENİ

Sanat eğitimi politikaları, bir ülkenin yaratıcı ve kültürel sermayesinin gelişmesi ve büyümesi için çok önemlidir. 21. yüzyıl toplumları giderek daha yaratıcı, esnek, farklı şartlara uyum sağlayabilen yenilikçi iş gücüne ihtiyaç duymaktadır. Sanat ve sanat eğitimi, bilgi ekonomisine dayalı 21. yüzyıl koşullarında ihtiyaç duyulan yeteneklerin kazanılmasında çocuklara, gençlere ve tüm öğrenenlere yardımcı olur.

Sanat eğitimi, öğrencileri söz konusu yeteneklerle donatırken aynı zamanda kendilerini daha iyi tanımalarına ve ifade etmelerine, yeteneklerinin gelişiminin farkına varmalarına ve dünyayı eleştirel gözle değerlendirmelerine de olanak verir.²⁶ Sanat eğitiminin yeteneklerin geliştirilmesi konusundaki kapasitesi ve işgücünün geliştirilmesine dair bu potansiyeli, iş dünyasının sanat eğitimine olan ilgisini artırmıştır.²⁷ Tüm sektörlerdeki işverenlerin, yaratıcı, analitik düşünebilen, disiplinli, kendine güvenen, problem çözebilen, fikirlerini anlatabilen, dünyaya ve çevresinde olanlara duyarlı çalışanlara ihtiyacı vardır. ABD’de her geçen gün daha çok lider, genç insanlarda bu yeteneklerin geliştirilmesi için en iyi yollardan birinin sanat olduğunun farkına varmaktadır.²⁸

²⁶ UNESCO, 2006, *Road Map for Arts Education*; Arts Education Partnership, 1999, *Learning Partnerships: Improving Learning in Schools with Arts Partners in the Community Learning Partnerships*.

²⁷ Arts Education Partnership, 1999, *Learning Partnerships: Improving Learning in Schools with Arts Partners in the Community Learning Partnerships*, s.4.

²⁸ Galligan, A.M., 2001, s. 24.

21. yüzyılda okuryazarlık, sözlü ve sözlü olmayan sembolleri anlama ve karşısındakine iletebilme yeteneği olarak tanımlanmıştır. Beşeri bilimler ve sanat eğitimi, farklı sanat formlarında üretim yapma, bilgi ve yetkinlik kazanma gibi birçok yeteneğin gelişmesine de yardımcı olur. Kültürel okuryazarlık (*cultural literacy*), kültürel bağlamda kişiye kendisini ve başkalarını tanıma yetisi kazandırır. Bilgiye dayanan toplumlarda ve ekonomilerde eğitimin çok önemli bir bileşenidir.²⁹

4 SANAT EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

“Yeni bir şey yaratmak için sadece zeka ve akıl yetmez, içgüdününün de oyuna katılması gerekir. Yaratıcı zihin sevdiği nesnelere oynar.”

C. G. JUNG³⁰

Sanat eğitimi, akademik disiplin olarak değerlendirildiğinde, teorik ve kavramsal açıdan oldukça gelişmiş bir alandır. Sanat eğitiminde farklı sanat disiplinleri kendi özellikleri içinde incelenir. Bu bölümde, disiplin farkı gözetmeksizin, sanat eğitimi ve kültür politikalarının konusu olan ve akademisyenler, araştırmacılar, savunucular ve uygulayıcılar tarafından tartışılan temel konular, çağdaş sanat eğitiminin yöntemleri çerçevesinde özetlenecektir.

4 1 GÜZEL SANATLAR

Sanat eğitimi derslerinin içeriğini anlamak için güzel sanatların kapsamını anlamak önemlidir. Güzel sanatlar geleneksel olarak aşağıdaki gibi sınıflandırılır:³¹

Sanatın sadece duylara değil, duygulara ve akla da hitap ettiği anlayışındaki güncel sanat için yetersiz kalan bu sınıflandırma, sanat dalının niteliği ve tekniği göz önüne alınarak yeniden düzenlenmiştir. Grafik, tasarım, karikatür, sinema, modern dans vb. gibi birçok sanat biçiminin ele alındığı ayrıntılı sınıflandırmalar çok tartışılmaktadır. Öte yandan, Türkiye'deki sanat eğitimi derslerinin dar kapsamı göz önüne alındığında geleneksel güzel sanatlar sınıflandırması raporun kapsamında yeterli olacaktır.

³⁰ Carl Gustav Jung (1875-1961), İsviçreli psikiyatrist ve analitik psikolojinin kurucusudur. Freud ve Adler ile birlikte derinlik psikolojisinin üç büyük kurucusundan birisidir.

³¹ Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2006, *İlköğretim Sanat Etkinlikleri Dersi Öğretim Kılavuzu (1-8. Sınıflar)*.

4 2 ÇAĞDAŞ SANAT EĞİTİMİNİN YÖNTEMLERİ

Sanat eğitimi literatüründe en çok tartışılan konulardan biri, sanat pratikleri ve kuramsal bilginin müfredattaki dengesidir. Bu konuda farklı yaklaşımlar olsa da, genel olarak sanat pratiklerini öğretmek üzere verilen teknik eğitimin öneminin göz ardı edilmemesi fakat, hiçbir zaman tek amaç olarak kullanılmaması ve sanat yoluyla öğrenme deneyimlerinin önüne geçmemesi gerektiği vurgulanır.³²

Bu tartışma temelinde farklı sanat eğitimi yöntemleri gelişmiştir. Bu bölümde sanat eğitimi literatüründeki üç temel çağdaş eğitim yöntemine değinilecektir: Disipline Dayalı Sanat Eğitimi, Görsel Kültür Yaklaşımı ve Çokkültürlü/Kültürlerarası Eğitim.

4 2 1 DİSİPLİNE DAYALI SANAT EĞİTİMİ

Disipline Dayalı Sanat Eğitimi yöntemi (DDSE), sanat eğitmeni ve teorisyeni Manuel Barkan'ın 1960'lı yıllarda ABD'de yaptığı çalışmalara dayanan bir modeldir. DDSE ilk olarak 1980'li yıllarda Getty Sanat Eğitim Merkezi'nin³³ (*Getty Center for Education in the Arts*) marka kimliği olarak ortaya çıkmıştır. Getty Sanat Eğitim Merkezi, DDSE yöntemini California'daki okullarda sanat eğitimi verecek uzman öğretmen sayısının azlığı sorununa çözüm bulmak amacıyla kullanmış ve bu yöntemle çok sayıda sınıf öğretmeni yetiştirmiştir. DDSE'nin dört temel ilkesi vardır:

³² Seidel, S.&Tishman, S.&Winner, E&Hatland, H.&Palmer, P., 2009, s. 21.

³³ Daha ayrıntılı bilgi için, Getty Education Institute for the Arts: <http://socialarchive.iath.virginia.edu/xtf/view?docId=getty-education-institute-for-the-arts-cr.xml>.

1. Sanatsal uygulama: Sanatsal üretim yapmak,
2. Estetik: Sanatın doğasını, sanat eserinin niteliğini tartışabilmek,
3. Sanat tarihi: Sanatın ve sanat eserlerinin tarihsel süreçler içindeki gelişimini, önemini ve yerini kavrayabilmek,
4. Sanat eleştirisi: Bir sanat eserini çözümleyebilmek ve bu çözümlerinin kökenini inceleyip değerlerini sorgulayabilmek.

DDSE'de sanat üretimi, estetik, sanat tarihi ve sanat eleştirisi alanları bir bütünlük içinde, aynı önemde ve kapsamda ele alınırken, amaç kültürel, sanatsal ve entelektüel anlamda donanımlı, eleştirel düşünme yeteneğine ve estetik kaygılara sahip bireyler yetiştirmektir. Bu sanat eğitimi yöntemi, daha çoğunlukla görsel sanatlar alanında kullanılsa da diğer sanat disiplinleri tarafından da kullanılmaktadır. DDSE, Türkiye'de milli eğitim sisteminde yer alan "görsel sanatlar" dersinin müfredat yapılanmasının temelini oluşturmaktadır.³⁴

4 2 2 GÖRSEL KÜLTÜR YAKLAŞIMI

"Hayal gücü bilgiden daha önemlidir." ALBERT EINSTEIN

Her alanda görsel kültürün ağırlığının arttığı çağdaş yaşamda, öğrencilerin ve tüm bireylerin görsel okuryazarlık yeteneği (*visual literacy*) kazanması ve görsel alanda bilinçlenmesi giderek daha önemli hâle gelmiştir.³⁵

³⁴ Görsel Sanatlar Programı hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. *Öğretim Programları*. <http://ttkb.meb.gov.tr/>

³⁵ 1980'lerin sonundan itibaren sanat eğitimi literatürüne giren görsel kültür çalışmaları, Paul Duncum, Kerry Freedman ve Kevin Tavin'in katkıları ile şekillenmiş ve gelişmiştir. (Grubbs, J.B., 2012, s. 34)

Sanat eğitiminde görsel kültür yaklaşımının savunucuları, teknolojinin iletişimi ve kültürü önemli ölçüde değiştirdiğini; görsellerin tüm mekânları kuşattığı günümüzde, görsel kültürün ve onun yarattığı dönüşümün ve değişimlerin anlaşılmasının son derece önemli olduğunu vurgular.³⁶ Gündelik yaşamda karşılaşılan görsel kültür öğelerinin altında yatan anlamları çözmeye, farklı bakış açıları geliştirebilme³⁷ ve bunlara dair analitik ve eleştirel yorumlama yeteneği kazanma becerisi, görsel kültür perspektifini sanat eğitiminin konusu hâline getirmiştir.

Sosyal medya araçlarının giderek artan etkisi, insanların farklı ağların içinde kurduğu yeni ilişki biçimleri ve deneyimleri ile görsellik üzerine geliştirilen yeni teoriler, görsel kültürün sanat eğitiminde kavramsallaştırılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.³⁸ Sanat eğitiminde önemi artan bu disiplinler arası yaklaşım, kültürel kimliklerin oluşturulmasında ve bilginin üretilmesinde merkezi rol oynayan imgelerin anlamlandırılma sürecinde, kültürel, politik ve sosyal altyapılarının sorgulanmasına yardımcı olacak çerçeveler sunar.³⁹

Görsel kültür yaklaşımı, öğrencilere ve bireylere görsel okuryazarlık yetileri sayesinde, görsel mesajları doğru şekilde düşünme, değerlendirme, uygulama becerileri kazandırır. Çağdaş kültürde yer alan fotoğraf, film, vb. gibi görsellik içeren bütün sanat dalları için uygulanabilir.⁴⁰

³⁶ Tavin, K. , 2005.

³⁷ Duncum, P., 2010.

³⁸ Freedman, K. & Stuhr, P., 2004. Aktaran Carpenter II, B.S. & Tavin, K., 2010.

³⁹ Carpenter II, B.S & Tavin, K., 2010, s. 247. 2010.

⁴⁰ Balkır-Kuru, 2011.

Örnek: İlkokul Sanat Eğitimi Dersinde Disney'in Yapısal Çözümü⁴¹

Sanat eğitmeni ve teorisyeni Kevin Tavin, ilkokul 5. sınıf seviyesindeki görsel sanatlar dersinde bu yaklaşımı kullanarak Disney filmlerini ve filmlerde kullanılan toplumsal cinsiyet, etnik kimlik, tarih ve ırklara dair basmakalıp yargıları işlemiştir.

Derste amaç, popüler görsel kültüre dair eleştirel düşünce geliştirme ve gündelik hayat deneyimlerinden yola çıkarak sanatsal üretim yapmaktır. Dersin başında “Burada önemli olan konu nedir? (What is an issue)?” sorusuna öğrenciler kendi deneyimlerinden yola çıkarak kendi endişeleri, fikirleri ve sorunları çerçevesinde cevaplar vermiştir. Gündelik hayatlarına dair meseleleri, “çok fazla ev ödevi, kardeşleri ile yaşadıkları sorunlar, başkaları ile yaşadıkları anlaşmazlıklar, başkaları tarafından alay konusu olmak” şeklinde tanımlamışlardır. İnsanların birbirini nasıl tanıdığına dair bir tartışmadan sonra başka insanlara dair fikirlerin, film, televizyon, oyuncaklar, reklamlar gibi popüler kültür öğelerine dayandırılarak oluşturulup oluşturulmadığı sorusuna sınıfın büyük çoğunluğu olumlu yanıt vermiştir. Bunun ardından konu medyadaki kalıplaşmış yargılara (*stereotyping*) getirilmiştir.

Öğrencilerden kalıplaşmış yargıları tanımlamaları ve popüler kültür üzerinden örneklemeleri istenmiştir. Bu örnekler, etnik kimlik, toplumsal cinsiyet ve ırka dayalı kalıplaşmış yargıları da içermiştir. Daha sonra, ABD'deki Kızılderililere dair kalıplaşmış yargılar ve bu yargıların kaynaklarının ne olabileceği tartışılmıştır. İlerleyen derslerde öğrencilere iki Disney filmi izletilmiş ve ABD'deki Kızılderililerin bu filmlerde nasıl temsil edildiği sorulmuştur. Bu filmlerde, geleneksel Kızılderili dansları ve kıyafetleri ile dalga geçildiği ve filmlerin Kızılderilileri aşağılayan bir yaklaşım içinde olduğu tartışılmıştır. Sonrasında öğrenciler, bu konuları ele alan sanatçıların eserlerini yorumlamıştır. Öğrenciler, birçok Disney filmi izleyip tartışmalara katıldıktan sonra kalıplaşmış yargılara dair toplumsal cinsiyet, şiddet, tarih ve ırk gibi konularla bağlantılı birçok saptama ve yorumda bulunmuştur. Bu tartışmalar sonunda öğrenciler Disney filmlerini ne şekilde değiştirmek istediklerini anlatan bir proje yapmışlardır. Bu derste öğrenciler, popüler kültür analizi üzerinden eleştirel düşünmeye teşvik edilerek, sosyal sorunlara dair daha bilinçli ve derinlikli düşünmeyi öğrenmişlerdir.

4 2 3 ÇOKKÜLTÜRLÜ/KÜLTÜRLERARASI SANAT EĞİTİMİ⁴²

“Sanatın işlevi bir şeyi olduğu gibi anlatmaktan fazlasıdır – mümkün olanı hayal etmektir” BELL HOOKS⁴³

ABD’de okul müfredatlarında kültürel çeşitliliğe dair konular, “Çokkültürlü Eğitim Hareketi” çerçevesinde tartışılmaktadır. İlk olarak 1960’larda ırkçılığa karşı faaliyet gösteren Sivil Haklar Hareketi bünyesinde ortaya çıkan çokkültürlü eğitim kavramı daha sonra özellikle eğitim haklarından mahrum bırakılmış topluluklara eşit fırsatlar yaratılması için sosyal, kültürel ve politik mücadele veren bir eğitim hareketine evrilmiştir.⁴⁴

Kültürlerarası eğitimin müfredatlara temel eleştirisi, program içeriklerinin hakim kültürler üzerinden tanımlanmasıdır. Toplum içinde insanların birbirini anlayabilmesi, birlikte yaşayabilmesi ve diyaloga girebilmesi için diğer kültürlerin varlığının farkına varması, tarihi ve kültürel mirasını, gelenekleri ve pratiklerini öğrenmesi gerekir. Bu da ancak kültürel ve toplumsal pratiklere dair konuların okul müfredatına eşit şekilde alınması ile mümkün olabilir. “Tarih, kültürel miras ve gelenek sadece geçmişe ait kavramlar değildir. Sürekli ve yeniden üretilerek insanların hayatını anlamlandırır. Tarih, kültürel miras, gelenek ve farklı kültürlerdeki insanların deneyimleri, kültürel çeşitliliği oluşturur.”⁴⁵ Öğrenciler ve bireyler, farklı kültürden gelen insanların düşünce yapıları ve kültürel pratiklerini anladıkça birlikte yaşamayı da öğrenir.

⁴² Çokkültürlü eğitim, daha çok ABD’deki sanat eğitimi literatüründe kullanılmaktadır. Kültürlerarası eğitim kavramı ise daha çok Avrupa literatüründe yer almaktadır. Kültürlerarası eğitim, çokkültürlü eğitim, katılıma dayalı (*community-based*) eğitim ve küresel eğitim ajandasını bünyesinde toplayarak daha geniş bir perspektifi vardır. Bu raporda çokkültürlü eğitim ve kültürlerarası eğitim arasındaki farklar dikkate alınmamıştır ve bu iki kavram birbirinin yerine kullanılmaktadır.

⁴³ Bell Hooks, ABD’li feminist yazar ve aktivisttir. Irkçılık, sınıf ayrılıkları, cinsiyet, eğitim, sanat, tarih, medya ve kadın hakları üzerine otuzun üzerinde kitabı ve sayısız makalesi vardır.

⁴⁴ Ballengee-Morris, C. &Stuhr, P., 2001, s. 6.

⁴⁵ a.g.e., s. 7.

Sanat eğitimi, kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalogun yaygınlaştırılmasına ve geliştirilmesine uygun çerçeveler sunar. Sanat eğitimi ile kültürel çeşitlilik, kültürlerarası diyalog ve kültürel miras eğitimi arasındaki ilişkiyi anlayabilmek için bu kavramları yakından incelemek faydalı olacaktır.

i. Kültürel Çeşitlilik

UNESCO Evrensel Bildirgesi'nde (2001)⁴⁶ “insanlığın ortak mirası” olarak tanımlanan kültürel çeşitlilik, toplumdaki farklı kimliklerin özgünlüğüne ve çoğulluğuna dayanır. Kültürel çeşitlilik, değişim, yenilik ve yaratıcılığın kaynağı olarak da ifade edilir. Katılıma dair politikaların, sosyal uyumun, sivil toplumun canlılığının ve barışın garantisi kabul edilen kültürel çoğulculuk ise yaratıcı kapasitelerin gelişmesine ve kültürel çeşitliliğe yardımcı olur.⁴⁷ Bildirgede yer alan bazı temel hükümler şöyledir:

1. Kültürel, ekonomik ve sosyal kalkınmada bir etken olarak kültürel çeşitlilik: Kültürel çeşitlilik herkese açık bir seçenekler yelpazesi sunar; sadece ekonomik kalkınma amaçlı değil, entelektüel, duygusal, ahlaki ve ruhsal varlık elde etmeye yönelik bir gelişimin de temel unsurlarından biridir.

2. Yaratım süreci diğer kültürlerle temas içinde gelişir. Bu nedenle kültürel miras, her biçimiyle korunmalı, insan deneyimlerinin bir kaydı olarak geliştirilerek gelecek nesillere aktarılmalı, böylece tüm çeşitleriyle teşvik edilen yaratıcılık sayesinde kültürler arasında gerçek bir diyalog sağlanmalıdır.

Kültürel çeşitlilik, öğrencilere farklı bakış açıları kazandırma potansiyeli ile öğrenme süreçlerini olumlu yönde etkiler. Sanat eğitimi ile kendini ifade etme ve farklı kültürel kimlikleri tanıma fırsatı bulan öğrenciler, ayrımcılık, toplumsal dışlanma, sömürü ve sosyal adalet gibi konularda bilinçlenerek, daha bilgili ve hassasiyet sahibi vatandaşlar olarak yetişir.

⁴⁶ UNESCO'nun Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi (2001), kültürel çeşitlilik üzerine uluslararası alanda tanınırlığı olan ve referans olarak alınan en temel belgedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ekler Bölümü, EK II.

⁴⁷ UNESCO, *Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi*, 2001.

ii. Kültürlerarası Diyalog

Avrupa Konseyi, kültürlerarası diyalog kavramını şöyle tanımlar:

“Kültürlerarası diyalog, farklı etnik, kültürel, dini ve dilsel geçmişleri ve mirasları olan bireylerle gruplar arasında, karşılıklı anlayış ve saygı temelinde görüşlerin açık ve saygılı bir şekilde değişiminden oluşan bir süreçtir.”⁴⁸

Kültürlerarası diyalogun önündeki engeller aşağıdaki şekilde özetlenir:⁴⁹

1. İletişim engelleri: Farklı dillerde iletişim kurma zorluğu;
2. Siyasi engeller: Özellikle dezavantajlı ve marjinalleşmiş gruplara yönelik ayrımcılık, yoksulluk ve sömürü;
3. Yapısal engeller: Irkçılık, yabancı düşmanlığı, hoşgörüsüzlük.

iii. Kültürel Miras Eğitimi

“Geçmiş her zaman beraberinde bir imge veya görüntüyle hatırlanır.” ORHAN PAMUK⁵⁰

Somut ve somut olmayan kültürel ifade biçimleri, birçok ülkenin eğitim sisteminde yeterince değer verilmediği veya yeni nesillere aktarılmadığı için giderek kaybolmaktadır. Dolayısıyla eğitim sistemlerinin bu kültürel bilgi ve ifade biçimlerini içerecek şekilde düzenlenmesi ve bunların gelecek nesillere aktarılması önemlidir. Kültürlerarası eğitimin yapı taşlarından biri olan kültürel miras eğitimi, yaygın ve örgün eğitim sistemlerinde sanat eğitimi aracılığı ile gerçekleştirilebilir.

⁴⁸ Council of Europe, 2005, *White Paper on Intercultural Dialogue “Living Together as Equals in Dignity”*.

⁴⁹ a.g.e.

⁵⁰ Ferit Orhan Pamuk, birçok başka edebiyat ödülünün yanı sıra 2006 yılında Nobel ödülünü alan ilk ve tek Türkiyeli yazardır. Kitapları altmış dile çevrildi ve yüzü aşkın ülkede yayımlandı. 2006 yılında *TIME* dergisi tarafından dünyanın en etkili 100 kişisinden biri seçildi. *Cevdet Bey ve Oğulları, Kar, Beyaz Kale, Sessiz Ev, Masumiyet Müzesi* kitaplarından bazılarına örnektir.

Avrupa Konseyi tarafından 2005 yılında hazırlanan ve Faro Sözleşmesi olarak da bilinen Kültürel Mirasın Toplum için Değerine Dair Avrupa Konseyi Çerçeve Sözleşmesi, Avrupa'nın ortak kültürel mirası kavramı ile insan hakları ve temel özgürlükler arasındaki ilişkiyi yenilikçi bir bakış açısı ile ortaya koyar. Faro Sözleşmesi, birlikte yaşayabilme, yaşam kalitesi ve vatandaşların refah içinde yaşayacakları çevresel koşulların sağlanması gibi konulara önemli katkılar sağlar.⁵¹

Bu çerçeve sözleşmenin 2. maddesinde kültürel miras tanımı şöyledir:

“Kültürel miras, geçmişten devralınan, insanların, sürekli evrilen değer, inanç, bilgi ve geleneklerinin anonim bir ifadesi ve yansıması olarak ayırt ettikleri kaynaklar kümesidir. Bu kaynaklar tarih boyunca insanlar ve yerler arasındaki etkileşimden doğan çevrenin bütün özelliklerini taşır.”

Kültürel miras ve yönetimi açısından önem taşıyan bu sözleşme, ana prensipleri ve dayandığı temel değerler açısından kültürel miras eğitimi konusunda önemli bir referans belgesi olma niteliğindedir.

⁵¹ Council of Europe, 2005, *The Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society (Faro Convention)*.

Örnek: Eğitimde Farklılıklara Saygı ve Uygulamaları Sempozyumu (Türkiye)⁵²

Türkiye’de Özel Okullar Birliği Derneği tarafından 2013 yılında düzenlenen Eğitimde Farklılıklara Saygı ve Uygulamaları Sempozyumu’nun sonuç bildirgesinde, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve ırkçılıkla mücadele için okul öncesinden başlayarak oyun, dans, drama, ritim ve müzik gibi sanat etkinliklerinden yararlanarak çokkültürlü eğitim verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Özel okul öncesi ve temel eğitim kurumlarından yaklaşık beş yüz kurucu, yönetici ve öğretmenin katıldığı sempozyumda, iki konferans, dört panel ve yirmi iki çalıştay yapılmıştır. “Eğitimde Farklılıklara Saygı” genel teması çerçevesinde gerçekleştirilen sempozyumda aşağıdaki konular tartışılmıştır:

- Farklılıkların farkındalığı ve fırsat eşitliği,
- Vatandaşlık, demokrasi ve barış eğitimlerinin müfredatta ve ders kitaplarındaki yeri,
- Çocuk Hakları Sözleşmesi,
- Devlet stratejisi ve yerel yönetimlerin desteği,
- Okul ve ailenin farkındalık geliştirilmesindeki yeri ve tutum birliğinin gerekliliği,
- Farklı çocuklar için kaynaştırma ve bütünleştirme uygulamaları,
- Farklılık ve zenginlik, ortak kimlik, hoşgörü kavramları,
- Toplumsal cinsiyet algısı, kalıplaşmış yargıların kırılması ve eşitlikçi bakış açısı kazandırmada öğretmenin rolü,
- Oyun, drama, müzik, dans ve edebiyat gibi sanat dalları sayesinde farklılıklara saygının öğretilmesi.

⁵² Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği, 2010, *Okul Öncesi Eğitiminde Farklı Yaklaşımlar ve Uygulamaları Sempozyumu Sonuç Bildirgesi*.

Söz konusu çağdaş sanat yöntemlerindeki yaklaşımlar ve temel kavramlar sadece sanat eğitimi müfredatları ve yöntemleri için önemli değildir. Bu yöntemlerin temel aldığı yaklaşımlar, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve demokrasi gibi evrensel değerlere dayanmaktadır. Bu nedenle, eleştirel ve estetik düşünceye dayanan DDSE; politik, sosyal, kültürel analizi ve görsel okuryazarlığı temel alan Görsel Kültür Yaklaşımı ve kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalog olgularının sanat eğitimi yoluyla müfredata alınmasını savunan Çokkültürlü Sanat Eğitimi, Türkiye'de evrensel değerlere dayanan sanat eğitimi politikaları oluşturulabilmesi için verimli yöntemler olarak düşünülebilir.

Sanat eğitimi aracılığıyla öğrenciler farklı kültürlerdeki insanların düşünce yapılarını ve kültürel pratiklerini anladıkça, birlikte yaşamayı da öğrenecektir. Sanat eğitimindeki çağdaş yöntemler toplumdaki kültürel ve estetik değerlerin, kültürel çeşitliliğin ve kültürlerarası diyalogun gelişmesine uygun çerçeveler sunar.

5 SANAT EĞİTİMİNDE ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE AĞLAR

Bu bölümde, uluslararası (Avrupa Konseyi, UNESCO) ve uluslar üstü kurumların (Avrupa Birliği) sanat eğitimi alanındaki faaliyetleri ve politikaları incelenmektedir. Bu üç kurum, sanat eğitimi politikalarının belirleyici aktörlerdir. Türkiye de çoğunluğunu imzaladığı uluslararası sözleşmeler ve bildirimler aracılığıyla, bu alandaki temel kararları kabul etmiştir.

5 1 UNESCO

UNESCO, eğitim ve kültür alanlarında uluslararası politikalar geliştiren lider kurumdur. Sanat eğitimi alanında uluslararası düzeyde araştırmalar yapılmasının önemi ve gerekliliğine dair ilk kararlar, UNESCO'nun 1946 ve 1947 yıllarında düzenlediği konferanslarda alınmıştır. 1948 yılında Dr. Herbert Read,⁵³ sanat eğitimi konusunda çalışmak üzere Uzmanlar Komitesi'nin başına getirilmiştir. "Genel Eğitim Sistemi İçinde Görsel Sanatlar", UNESCO'nun 20 ülkeden katılımcı ile 1951 yılında gerçekleştirdiği, alandaki ilk görsel sanatlar kongresidir.⁵⁴

UNESCO'nun sanat eğitimi programının önemli yapı taşlarından biri, 1996 yılında Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı ile UNESCO himayesinde ve Jacques Delors başkanlığında hazırlanan "Öğrenme: Eğitimin İçerisindeki Hazine" raporudur.⁵⁵ Bu rapor, 21. yüzyılda okul sistemlerini güçlendirmek üzere reformun gerekliliğine ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde ilköğretim seviyesinde sanat aracılığıyla yaratıcılığı teşvik edecek bir eğitimin önemine vurgu yapar.⁵⁶

⁵³ İngiliz şair ve eleştirmen. Döneminin en ünlü sanat ve edebiyat eleştirmenlerinden biridir.

⁵⁴ International Society for Education Through Arts [INSEA], *About*.

⁵⁵ UNESCO, 1996, *Learning: The Treasure Within*.

⁵⁶ UNESCO, Art Education, *Background*.

1999 yılında Paris'te gerçekleştirilen UNESCO Genel Konferansı'nda, UNESCO Genel Direktörü Koïchiro Matsuura tarafından, eğitim alanındaki paydaşlar ve ilgili tüm kurum ve kuruluşlara, barış kültürünü inşa etmek amacıyla "Okullarda Sanat Eğitimi ve Yaratıcılığın Desteklenmesi için Uluslararası Çağrı" yayımlandı.⁵⁷ Bu çağrı ile sanat eğitiminin çocukların ve gençlerin öğrenim sürecindeki önemine dair farkındalığın artırılması için birçok program ve çalışma başlatıldı. UNESCO'nun, kültürel çeşitliliğin sanat eğitimi müfredatına dahil edilmesi için bu alandaki tüm kaynaklarını kullanıma açacağını belirttiği çağrıda, sanat eğitimi kapsamında tartışılan diğer konular şöyledir:

- UNESCO'nun temel prensipleri çerçevesinde kültürün yaygınlaştırılması ve insanların adalet, temel özgürlükler ve barış ilkeleri doğrultusunda öğrenim görmesinin, insanlığın vazgeçilmez değerlerinden biri olduğu;
- Eğitimin değişik kademelerinde verilecek dengeli bir eğitim müfredatı sayesinde farklı bilgi türleri ve disiplinleri üzerine düşünmeye açık, merak duyan çocukların ve gençlerin yetiştirilmesi ve bireylerin yaratıcı kapasitelerinin geliştirilmesi;
- Farklı ülkelerin ve uygarlıkların sanatsal ve kültürel değerlerinin öğrenilmesi amacıyla, sanat eğitimi alanında uluslararası işbirliklerinin önemini vurgulanması.⁵⁸

⁵⁷ UNESCO, 1999, *General Conference Paris Resolutions*.

⁵⁸ a.g.e.

5 1 1 DÜNYA SANAT EĞİTİMİ KONFERANSI

Bu çağrının ardından, UNESCO ve paydaşlarının beş yıllık uluslararası işbirliklerini ve çalışmalarını değerlendirdikleri “21. Yüzyılda Yaratıcı Kapasitelerin İnşası” başlıklı Dünya Sanat Eğitimi Konferansı, 2006 yılında Portekiz’in Lizbon kentinde gerçekleştirildi. Sanat eğitiminin tüm toplumlar için bir ihtiyaç olduğu mesajının altının çizildiği bu konferansta tartışılan dört ana tema şunlardır:⁵⁹

1. Sanat eğitiminde kültürel çeşitliliğin öğretilmesi ve sürdürülebilir gelişme için sanat eğitimi savunuculuğu,
2. Sanat eğitiminin etkisi,
3. Sanat eğitimi politikalarının geliştirilmesi için stratejiler,
4. Sanat öğretmenlerinin eğitilmesi.

Bu konferansın sanat eğitimi açısından üç önemli sonucu olmuştur:

1. Konferansın esas sonucu “Sanat Eğitimi için Yol Haritası” (2006) başlıklı rapor ve sanat eğitiminin ülkeler çapında desteklenmesi ve yönlendirilmesine dair politikaların tanıtıldığı belgedir. Yol Haritası’nın, sanat eğitimi politikalarının ana hatlarını belirleme, geliştirme ve bu politikaların uygulanmaya konması için stratejiler ve eylemler oluşturma konularında bir referans belgesi olması amaçlanmıştır.
2. Sanat eğitimini teşvik etmek için güçlü bir koalisyon oluşturmak amacıyla, konferansa katılan üç sivil toplum örgütü INSEA (Sanat Yoluyla Eğitim Derneği), ISME (Müzik Eğitimcileri Derneği) ve IDEA (Uluslararası Drama ve Tiyatro Derneği) arasında bir ortaklık kurulmuştur.

⁵⁹ UNESCO, Art Education, *Aims*; UNESCO, Art Education, *First World Conference on Art Education*; Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, 2009, *Avrupa’da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi*.

3. Konferans, farklı fikirler, uygulamalar ve bilgi alışverişi için uygun ortamı sağlamış ve sanat eğitimi alanındaki en önemli kuruluşları ve kişileri, kültür ve/veya eğitim bakanlıkları ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerini, araştırmacılar, uzmanlar ve sanatçılar ile bir araya getirerek, bu alandaki gelişim için önemli bir zemin oluşturmuştur.

5

1

2

2. DÜNYA SANAT EĞİTİMİ KONFERANSI: SEUL GÜNDEMİ

Kore Cumhuriyeti'nin başkenti Seul'de 2010 yılında düzenlenen 2. Dünya Sanat Eğitimi Konferansı sonrasında "Seul Gündemi: Sanat Eğitimi Geliştirmek İçin Hedefler" başlığıyla, uluslararası eylem planı niteliğinde bir belge yayımlanmıştır. Bu konferansın ana amaçlarından biri Yol Haritası'nı yeniden değerlendirmek ve daha yaygın şekilde uygulanmasını teşvik etmektir.

Seul Konferansı'nda sanat eğitimi uygulamaları, savunuculuk, kapasite geliştirme ve sanat eğitimi geliştirmek için hedeflerin belirlenmesi gibi konular tartışılmıştır. 21. yüzyılda gençlerin ve öğrenim gören herkesin yaratıcılık kapasitesi gelişirken 'herkesin erişebileceği nitelikli sanat eğitiminin öneminin' anlaşılması amaçlanmıştır. Konferans sonrasında hazırlanan metinde sanat eğitimi tanımının sınırları genişletilirken, sosyal ve kültürel boyutlarının önemi vurgulanmıştır. Bu belgede, "Toplumsal ve kültürel adaletsizlikler ile şekillenen ve son derece hızlı değişen bir dünyada, öğrenenlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere gayret eden eğitim sistemlerinin yapıcı dönüşümü için sanat eğitiminin önemine duyulan inanç" dile getirilmektedir.

“Seul Gündemi” belgesi, UNESCO’ya üye devletler, sivil toplum kuruluşları, profesyonel örgütler ve topluma bir çağrıda bulunur. Bu çağrı; eğitim sistemlerini yenilemek, toplumsal ve kültürel hedeflere ulaşmak ve çocuklara, gençlere ve yaşam boyu eğitim alanlara fayda sağlamak üzere nitelikli sanat eğitimi hayata geçirebilmek için herkesi belgedeki hedefleri tanımaya, stratejileri ve eylemleri örgütlü bir şekilde uygulamaya davet etmektedir.⁶⁰

5 | 1 | 3 | ULUSLARARASI SANAT EĞİTİMİ HAFTASI

2. Dünya Sanat Eğitimi Konferansı’nın başarısının ardından, 2011 yılında gerçekleştirilen UNESCO Genel Konferansı’nda, Mayıs ayının dördüncü haftası “Uluslararası Sanat Eğitimi Haftası” ilan edilmiştir.⁶¹ Amaçları, somut projeler ve uygulamalar yoluyla sanat eğitiminin önemine dair uluslararası düzeyde farkındalık yaratmak ve kültürel çeşitlilik, kültürlerarası diyalog ve sosyal uyumu teşvik ederek, alanın paydaşları arasındaki işbirliğini güçlendirmektir.⁶² Bu etkinliğin ilk kutlaması, sanatçılar, öğretmenler, araştırmacılar, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası derneklerden temsilcilerin katılımıyla, 23 Mayıs 2012 tarihinde UNESCO Genel Merkezi’nde gerçekleştirilmiştir.⁶³

⁶⁰ UNESCO, 2010, *Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education*.

⁶¹ UNESCO, 2011, *General Conference Paris Resolutions*

⁶² UNESCO, Arts Education, *International Art Education Week 21-27 May 2012*.

⁶³ World Alliance for Art Education [WAAE], 2014, *UNESCO International Art Education Week*.

5 2 AVRUPA BİRLİĞİ (AB)

Gençlerin yeteneklerini 21. yüzyılın ihtiyaçları doğrultusunda geliştirme konusunda sanatın rolü, Avrupa Birliği'nde (AB) uzun zamandır öncelikli bir politika konusudur.

Avrupa'da sanat eğitimi üzerine ilk toplantı, Avusturya'da 1998 yılında düzenlenen Yaratıcı Kültür: Yaratıcılık, Sanat ve Eğitim Konferansı'dır. Bu toplantıda amaç, sanat eğitimini AB sürecindeki önemli alanlardan biri hâline getirmektir. Konferansta yaratıcı sorun çözme, sosyal davranış, proje çalışması, çatışma çözme gibi temel kabiliyetler üzerinde durulmuştur. Bu konferansın önemi, Avrupa'da sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte en gerekli kaynağın yaratıcılık olduğunu ilk kez vurgulayarak, bir paradigma değişikliğine işaret etmesidir.

Konferansta Avrupa Eğitim, Bilim ve Kültür Bakanı Elisabeth Gehrer'in katılımcılara verdiği mesaj şu olmuştur:⁶⁴

“Sınıflarda yeni eğitim ve öğrenim teknikleri uygulanmalı. Bugünkü koşullarda, gençlerin yaratıcılığını artırmak bir zorunluluktur. Bu nedenle, müzik ve sanat dersleri hiçbir şekilde ihmal edilmemelidir.”

Sanat eğitimine dair ikinci konferans, 2001 yılında “Zorunluluk ya da İlham” (*A Mustor a Muse*) başlığıyla Rotterdam'da gerçekleştirildi. Hollanda Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı, konferanstan sonra bu konuda bilgi alışverişi için tüm Avrupa'yı kapsayan bir işbirliği ağı kurdu. 2005-2007 yılları arasında Hollandalılar tarafından yönetilen, “Cultuurnetwerk” adlı yapı, kültürel eğitim alanında uluslararası diyalogun kalıcı hâle gelmesinin temel taşlarından biri olmuştur.⁶⁵

⁶⁴ Wimmer, 2006, s.10

⁶⁵ a.g.e., s. 6.

2004 yılında Lahey'de gerçekleştirilen Okulda Kültür Konferansı'nda Avrupa vatandaşlarının birbirini anlamasında ve yaratıcı yeteneklerin geliştirilmesinde sanat ve kültürel miras eğitiminin önemi vurgulanmıştır.

2006 yılında, AB Konseyi'nin Avusturya dönem başkanlığında, "Avrupa'da Kültürel Eğitimin Desteklenmesi: Katılım, Yaratıcılık ve Kalite" başlıklı bir konferans düzenlenmiştir. Konferans öncesinde yapılan Avrupa Kültür ve Sanat Eğitimi Sosyal Hizmetler Uzmanları Toplantısı'nda, kültür eğitimi ve diğer ilgili terimlerin temelini oluşturulması hedeflenmiş, kültürel eğitim ile katılım, yaratıcılık ve kalite gibi yeteneklerin geliştirilmesi arasındaki ilişki tartışılmıştır.⁶⁶

Avrupa Komisyonu, 2007'de kültür alanında hazırlanan ilk Avrupa stratejisi olarak kabul edilen "Kültür İçin Avrupa Ajandası"nı hazırlamıştır. Yaratıcılığın geliştirilmesi için sanat eğitiminin önemini bildiren ajanda, AB Konseyi tarafından Kasım 2007'de onaylanmıştır.⁶⁷

Kültür İçin Avrupa Ajandası'nın üç amacı vardır:

1. Kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalogun geliştirilmesi. Üye ülkeler arasında sanatçıların ve kültür profesyonellerinin sınır ötesi hareketliliğinin artırılması hedeflenmiştir.
2. Lizbon Stratejisi'ndeki büyüme, istihdam, yenilik ve rekabetçiliği geliştirme anlayışıyla, sanat eğitime ve kültürel etkinliklere katılımın desteklenmesi. Yaratıcılığın sosyal ve teknolojik yenilikleri teşvik etmesinin yanı sıra, AB'de istihdam ve büyümeyi de destekleyeceği öngörülmektedir.
3. Uluslararası ilişkilerde önemli bir faktör olarak kültür. Kültür, AB'nin ortak ülkeler ve bölgelerle yürüttüğü uluslararası ilişkilerin temel bileşeni kabul edilir.

⁶⁶ Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, 2009, *Avrupa'da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi*.

⁶⁷ Council of the European Union, 2007, *Resolution of the Council of 16 November 2007 on a European Agenda for Culture*.

2007 AB Konsey Önergesi (*Resolution*), kültür alanında açık koordinasyona dayalı yeni bir yöntemi de tanıtmıştır. Bu çerçevede, kültür, sanat ve eğitim arasındaki etkileşimi geliştirmek, üye ülkelerde geliştirilen işbirliklerine öneriler vermek ve iyi uygulamaları paylaşmak üzere bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Önerge çalışmaları 2008 ve 2010 yılları arasında da devam etmiştir.⁶⁸ Avrupa Komisyonu, 2008 yılını “Avrupa Kültürler Arası Diyalog Yılı”, 2009 yılını ise “Yaratıcılık ve Yenilik Yılı” ilan etmiş ve böylece kültür ve yaratıcılığın önemini tanıdığını göstermiştir.⁶⁹

Avrupa Parlamentosu'nun Mart 2009'da onayladığı, “AB’de Sanatsal Çalışmalar” başlıklı önerenin öncelikli konuları şöyledir:⁷⁰

- Sanat eğitimi tüm eğitim seviyelerinde zorunlu olmalıdır,
- Sanat eğitimi en son bilgi ve teknolojileri kullanmalıdır,
- Sanat tarihi öğretimi, ilgili sanatçılarla iletişimi ve kültürel miras alanlarına ziyaretleri kapsamalıdır.

Önergede, bu konularda gelişme gösterebilmek için Avrupa seviyesinde sanat eğitiminin büyük bir sağduyu ve işbirliği içinde yapılması gerektiğinin altı çizilmiş ve özellikle sanat eğitiminin öğrenci gelişimi üzerindeki etkisinin AB dahilinde gözlenmesi önerilmiştir.

⁶⁸ Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, 2009, *Avrupa’da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi*.

⁶⁹ a.g.e.

⁷⁰ a.g.e.

5 3 AVRUPA KONSEYİ (AK)

Avrupa Konseyi'nin (AK) 2005 yılında başlattığı “Kültür, Yaratıcılık ve Gençlik” temalı projede, üye ülkelerdeki okullarda sanat eğitiminin nasıl yürütüldüğü, profesyonel sanatçıların eğitime katılımı ve ek müfredat etkinlikleri incelenmiştir. Proje kapsamında, 1999 yılında Ken Robinson tarafından Avrupa'da sanat eğitimi üzerine “Geleceğimiz İçin: Yaratıcılık, Kültür ve Eğitim”⁷¹ adlı bir tarama çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, eğitim ile ilgili tüm ulusal politika bildirelerinin kültür boyutuna vurgu yapılmış, gençlerde yaratıcı ve sanatsal becerilerin desteklenmesinin önemine işaret edilmiştir.

AK'nin, 2008 yılında yayımladığı “Kültürlerarası Diyalog İçin Beyaz Kitap: Eşit Bireyler Olarak Onurlu Biçimde Bir Arada Yaşamak” çalışması, kültürlerarası diyalogun, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerlerden bağımsız düşünülmemeyeceğini vurgular. Kültürlerarası eğitimde vurgulanan kültürel miras ve kültürel miras eğitimi için AK'nin hazırladığı “Kültürel Mirasın Toplum İçin Değerine Dair Avrupa Konseyi Çerçeve Sözleşmesi” (Faro Sözleşmesi) önemli bir referans belgesidir.⁷²

⁷¹ Robinson, K., 1999a.

⁷² Council of Europe, 2005, *The Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society (Faro Convention)*.

5 4 DİĞER ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE AĞLAR**i. Ulusal Sanat Eğitimi Derneği (National Art Education Association [NAEA])**

1947 yılında kurulan NAEA'nın üyeleri arasında, ABD'den ve 66 ülkeden ilk ve ortaokul öğretmenleri, sanat yöneticileri, müze eğitmenleri, sanat konseyi çalışanları ve profesörler bulunmaktadır. Derneğin amacı, profesyonelleşmeye yönelik eğitimler verilmesi, bu alandaki bilginin geliştirilmesi ve liderlik yoluyla sanat eğitimi alanının geliştirilmesidir.⁷³

ii. Uluslararası Sanat Yoluyla Eğitim Derneği (International Society for Education through Art [InSEA])

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan InSEA sanat eğitimi alanında UNESCO'ya bağlı olarak çalışan bir sivil toplum kuruluşudur. Amacı, bütün ülkelerde sanat ve zanaat yoluyla yaratıcı eğitimi ve uluslararası işbirliğini geliştirmek ve sosyal medya kanalları, bölgesel ve ulusal kongreler, yayınlar ve araştırmalar aracılığıyla savunuculuk yapmaktır.⁷⁴

iii. Uluslararası Müzik Eğitimi Birliği (International Society for Music Education [ISME])⁷⁵

1953 yılında UNESCO tarafından düzenlenen bir konferansta, müzik eğitimi eğitimin temel bir parçası olarak canlandırmak amacıyla kurulmuştur. Sonraki yıllarda, müzik eğitmenlerinin ve dünya vatandaşlarının müzik ile tanışmalarını ve müzik sayesinde gelişmelerini destekleyen uluslararası bir kuruluş hâline gelmiştir. Amacı, karşılıklı saygı ve destek ilkelerine dayalı evrensel bir müzik eğitmenleri topluluğu oluşturmak ve sürdürmek, müzik eğitmenleri arasında kültürlerarası diyalogu ve işbirliğini desteklemek, her yaştaki insana müzik eğitimi verilmesini teşvik etmektir.

⁷³ Daha ayrıntılı bilgi için: National Art Education Association [NAEA], <http://www.arteducators.org/news-news>

⁷⁴ Daha ayrıntılı bilgi için: International Society for Education through Art [InSEA], <http://www.insea.org/>

⁷⁵ Daha ayrıntılı bilgi için: International Society for Music Education [ISME], www.isme.org_

Türkiye bu kurumlarla imzaladığı uluslararası sözleşmeler ve bildirimler aracılığıyla, bu alandaki temel kararları kabul etmiştir. Bu bağlamda, bu kurumların sanat eğitimi politikalarına ilişkin konuları ve öncelikleri Türkiye için sanat eğitimi politikasının oluşturulmasında yol gösterici olacaktır.

Türkiye'de sanat eğitimi alanında çalışan akademisyenlerin⁷⁶ uluslararası ağlar ve örgütlerle yaptıkları işbirlikleri ve bu örgütlerde aldıkları görevler de Türkiye'de bu alanının gelişimine katkıda bulunacaktır. Bu nedenle, Türkiye'den daha çok akademisyen, sanat eğitmeni ve kültür profesyonelinin katılımı ile bu ilişkilerin güçlenmesi ve desteklenmesi önemlidir.

⁷⁶ INSEA 2014-2017 Dünya Konseyi'nde, Prof. Dr. Vedat Özsoy Yönetim Kurulu Sekreterliği görevindedir, Doç. Dr. Ali Osman Alakuş Afrika ve Ortadoğu sorumlusudur. (INSEA, *World Council*)

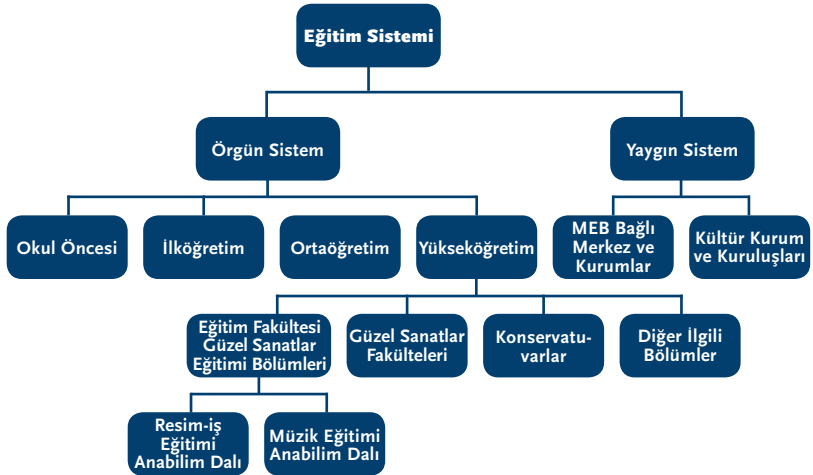
6 TÜRKİYE'DE SANAT EĞİTİMİ

“Eğitimde sanat önemlidir, çünkü gençlere başkalarının fikirlerine, değerlerine ve inançlarına erişim imkânı sağlar ve çocuğun gelişiminin her boyutuna katkıda bulunur. Yaratıcı düşünceyi beslediği ve bilimsel ve akademik becerileri geliştirdiği kanıtlanmıştır.” GELECEĞİ YARAT, İNGİLTERE İŞÇİ PARTİSİ’NİN SEÇİM ÖNCESİ KÜLTÜR MANİFESTOSU

Bu başlıkta öncelikle Türkiye’de sanat eğitiminin milli eğitim sistemi içindeki konumlandırılışı ve sanat eğitimi politikalarının uygulayıcısı konumundaki kurumların yapısı incelenmektedir. Sanat eğitimi politikası başlığı altında güncel yönelimleri belirleyen politika metinleri ve strateji belgelerine bakılmakta, sanat eğitimi ve kültür ekonomisi ilişkisinin incelendiği son bölümde ise yaratıcı endüstriler ve eğitim alanındaki ihtiyaçlara değinilmektedir.

6 1 MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE SANAT EĞİTİMİ

Türkiye’de sanat eğitimi, örgün ve yaygın eğitim kapsamında yer alır. Her iki eğitim sisteminin genel kapsamı ve sanat eğitimi ile ilişkisi aşağıda tanımlandığı gibidir:

6 1 1 ÖRGÜN EĞİTİM SİSTEMİ

Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireyler için belli amaçlar doğrultusunda hazırlanmış öğretim programları ile okul bünyesinde düzenli olarak yapılan eğitimidir. Örgün eğitim okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar.⁷⁷

- Örgün eğitim sisteminde sanat eğitimi,
- Okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında müfredat kapsamında verilen öğretim programları,
- Yükseköğretimde, eğitim fakülteleri güzel sanatlar eğitimi bölümleri (GSEB) ile güzel sanatlar fakülteleri ve konservatuarlar kapsamında yer alır.

i. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Sanat Eğitimi

Türkiye’de ilköğretim kurumlarında sanat eğitiminin kapsamını görsel sanatlar ve müzik öğretim programlarının yanında ortaokullarda drama dersleri oluşturur.

⁷⁷ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2014, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2013-2014*.

İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (1. – 8. Sınıf)

Görsel Sanatlar dersi öğretim programında görsel sanatlar, bir amaca yönelik olarak ya da estetik kaygılar ile tasarım unsurlarını ve ilkelerini temel alan ve hayal gücü, düşünce, yaratıcılık ve becerinin birleşmesi sonucu ortaya çıkan eserleri ifade eder. Mimari yapı, resim, seramik, heykel, tekstil tasarımı, fotoğraf gibi sanat eserleri görsel sanat eserleri olarak tanımlanır.⁷⁸

Görsel Sanatlar Programının başlıca amaçları, görsel okuryazarlık, algı ve estetik bilincine sahip, görsel sanatlar alanındaki temel kavram ve uygulamalar konusunda değerlendirme yapabilecek bilgi, beceri ve anlayışa sahip görsel sanatlar ile ilgili tartışmalara etkin olarak katılan ve bu tartışmaları değerlendiren, görsel sanatların doğası ve kökenini inceleyen, değerini sorgulayan, görsel sanatlara ait kültürel mirasın değerini anlayan ve onları koruyan, görsel sanatları öğrenmeye ve uygulamaya istekli bireyler yetiştirmektir.⁷⁹

Programda üç temel öğrenme alanı üzerinde odaklanılır: Görsel iletişim ve biçimlendirme, kültürel miras, sanat eleştirisi ve estetik.⁸⁰

⁷⁸ MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2014, *İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (1 – 8. Sınıf)*, s. 1.

⁷⁹ a.g.e., s. 1.

⁸⁰ a.g.e., s. 1.

İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı (1. – 8. Sınıf)

Müzik dersi programında ulaşılması amaçlanan beceriler, “Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, müziksel algılama ve bilgilenme, kişisel ve sosyal değerlere önem verme, müzik okuryazarlığı edinebilme ve estetik duyarlılığa sahip olma” şeklinde tanımlanırken, “paylaşım, hoşgörü ve sorumluluk” kazanılması hedeflenen değerler olarak belirtilir.⁸¹

Bu öğretim programı, öğrenci merkezli olan yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım, öğrencinin yeni bir bilgiyi ve beceriyi, daha önce edindiği bilgi ve beceriler ile birleştirmesi, yorumlaması ve yaşamına katması ilkesine dayanır.⁸²

Müzik dersi öğretim programı, “Dinleme - Söyleme - Çalma”, “Müziksel Algı ve Bilgilenme”, “Müziksel Yaratıcılık” ve “Müzik Kültürü” adı altında dört temel öğrenme alanı üzerine oturtulmuştur. Bu öğrenme alanları, içerikleri bakımından birbiri ile ilişkilidir.⁸³

Seçmeli Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 5.-8. Sınıf)

Ortaokul ve imam hatip ortaokulu seviyesi (5.-8. Sınıf) için hazırlanan bu ders kapsamında görsel sanat alanlarından resim, grafik tasarımı, seramik, geleneksel sanatlardan ebru, tezhip ve minyatür farklı modüller hâlinde müfredata girmiştir. Burada amaç öğrencinin iki ve üç boyutlu sanat ve tasarım alanlarını tanımasını sağlamaktır.⁸⁴

⁸¹ MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2007, *İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı (1 – 8. Sınıf)*, s. 7.

⁸² a.g.e., s. 5.

⁸³ a.g.e., s. 7.

⁸⁴ MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2014, *Seçmeli Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 5 – 8. Sınıf)*, s. 2.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Drama Dersi Öğretim Programı (5. ve 6. Sınıf)

Ortaokul 5. ve 6. sınıflar için tasarlanan drama dersinin başlıca amaçları arasında “yaratıcılığı desteklemek, yaratıcılığın hayatın her alanı için geçerli olduğunu vurgulamak, çocukların kendini rahat ifade edebilecekleri ortam ve olanakları yaratmak, çocukların güven duygusunun gelişmesi ve özgür olmalarını sağlamak, eleştirel düşünce ve empati yeteneklerinin geliştirilmesi, sanat formlarına karşı farkındalık kazandırılması” sayılabilir.⁸⁵

Drama dersine temel yaklaşım, oyun oynamaktır.⁸⁶

Drama dersi çerçeve programında kullanılacak temel araçlar; rol oyunları ve alıştırmaları, materyal oyunları ve alıştırmaları, bedene dayalı oyunlar ve alıştırmalar, grup dinamiği oyunları ve alıştırmaları, anlatıya dayalı oyunlar ve alıştırmalar, etkileşim oyunları ve alıştırmaları, oyunlar, alıştırmalar, doğaçlamalar ve tiyatrodur.⁸⁷

Türkiye’de ortaöğretimde sanat eğitimi dersleri, görsel sanatlar, müzik ve sanat tarihi derslerini kapsar.⁸⁸

⁸⁵ MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2012, *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Drama Dersi Öğretim Programı (5. ve 6. Sınıf)*, s. 8.

⁸⁶ a.g.e., s. 3.

⁸⁷ a.g.e., s. 9.

⁸⁸ MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *Öğretim Programları*.

Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi (9., 10., 11. ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) müfredatı tanımında ortaöğretimde görsel sanatlar dersinin amacının sanatçı yetiştirmek olmadığı vurgusu yapılır. Programın amacı “sanatı seven bireyler yetiştirmek” şeklinde ifade edilmiştir.⁸⁹

Ortaöğretim Görsel Sanatlar (Resim) Dersi Programı, “Görsel Sanat Kültürü”, “Görsel Sanatlarda Biçimlendirme”, “Tarihi Çevre ve Müze Bilinci” olarak üç öğrenme alanı altında yapılandırılır. Bu öğrenme alanlarında “sanat eleştirisi”, “sanat tarihi”, “estetik” ve “uygulamadan” oluşan dört sanat disiplini birleştirilerek sunulurken, öğrenci kazanımları ve etkinlik örnekleri bu doğrultuda hazırlanmıştır.⁹⁰

Programın oluşturulmasında, öğrenciyi aktif, katılımcı ve araştırmacı bir birey hâline getiren “öğrenci merkezli yaklaşımlar” temel olarak alınmıştır.⁹¹

Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı (9.-12. Sınıf)

Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı, bireyin söyleme ve çalma yoluyla müzik yapma sürecine girmesine ve dinleme yoluyla müziği anlamlandırıp tasvir edebilmesine yardımcı olan, doğaçlama ve beste yapma yoluyla yaratıcılığını geliştiren, müzikal algı ve bilgilenme yoluyla düşünen, üreten, kendine güvenen ve müzikal açıdan okuma yazma becerilerine sahip ulusal ve uluslararası müzik kültürünü benimsemiş bireyler yetiştirmeyi hedefleyen bir ortaöğretim dersi olma amacındadır.⁹²

⁸⁹ MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2009, *Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıf) Öğretim Programı*, s. 11.

⁹⁰ a.g.e., s. 11.

⁹¹ a.g.e. s. 11.

⁹² MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, 2009, *Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı (9-12. Sınıf)*, s. 7.

Program, beş temel öğrenme alanı üzerine kurulmuştur. Öğrenme alanları, birbirleri ile ilişkili ve etkileşimli olarak müzik eğitiminin temel unsurlarını kapsamaktadır. Öğrenme alanları ile öğrencilerin kendine güvenen ve eleştirel düşünebilen, engellerden korkmayan, herhangi bir konu üzerinde yoğunlaşıp sabırla çalışma gücünü oluşturabilen bir kişilik geliştirmeleri hedeflenmiştir.⁹³

Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı öğrenme alanları şunlardır: Söyleme-çalma, dinleme, müziksel algı ve bilgilenme, müzik kültürü, müziksel yaratıcılık.⁹⁴

Ortaöğretimde Sanat Tarihi Dersi Öğretim Programı

Sanat tarihi eğitiminin önemli bir amacı öğrenciye yaşayan, canlı bir sanat tarihi bilinci kazandırmaktır. Ortaöğretim kurumlarında okutulan seçmeli sanat tarihi eğitiminde düşünen, araştıran, üreten, gelişime açık, öğrendiklerini uygulayabilen, estetik zevki gelişmiş ve sanata duyarlı bireyler yetiştirilmesi hedeflenmiştir.⁹⁵

Sanat tarihi programı ile öğrencilerin,

- Ön yargılardan arınmış ve demokratik değerlere sahip çıkan bir bilinç geliştirmeleri,
- Kültürel miras ve sanat tarihi bilinci kazanmaları,
- Sanat eserlerini koruma bilinci geliştirmeleri,
- Sanata ve sanatçıya karşı eleştirel bakış açısı geliştirmeleri,
- Kültürel değerlerinin bilincinde olarak farklı kültürlerle hoşgörü ile yaklaşmaları amaçlanmaktadır.⁹⁶

⁹³ a.g.e., s. 22.

⁹⁴ a.g.e., s. 22.

⁹⁵ MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2012, *Ortaöğretimde Sanat Tarihi Dersi Öğretim Programı*, s.2.

⁹⁶ a.g.e., s.2-3.

MEB müfredatında ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki sanat eğitimi programları tanımlanırken, eleştirel düşünceyi teşvik eden, öğrenci merkezli, disipline dayalı bir yaklaşımın benimsendiği görülür. Ancak bu prensiplerin uygulamaya geçirilmesinin önünde altyapı yetersizliği, kapasite eksikliği, sanat eğitimine dair algı vb. sorunlar vardır. Bu durumun önüne geçmek üzere, örgün eğitimdeki sanat eğitimi müfredatı ve pratikleri gözden geçirilmeli, resim ve müzik derslerinin eğitim malzemeleri ve içeriği, güncel ihtiyaçlara ve uluslararası standartlara uygun hâle getirilmelidir.

Bu rapor kapsamında öğretim programlarına dair ayrıntılı bir analiz yapılmamaktadır, ancak Türkiye'de sanat eğitimi alanında müfredat analizi yapan çok sayıda akademik çalışma vardır. Bu çalışmalar, uygulamaya dair önemli ipuçları verse de, güncel karşılaştırmalı istatistiklere ve etnografik analizlere ihtiyaç vardır.

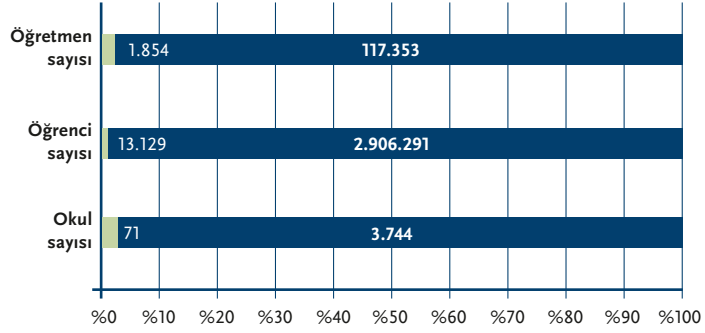
Güzel Sanatlar Liseleri

1989 yılında örgün eğitim kapsamında önce büyük şehirlerde açılan ve daha sonra diğer şehirlere yayılan güzel sanatlar liseleri, güzel sanatlar alanında yeteneği olan, resim ve müzik alanında kendisini yetiştirmek isteyen öğrenciler için kurulmuştur. Akademik konulara ek olarak görsel sanatlar, müzik, sanat tarihi, sanat eleştirisi ve estetik dersleri verilmektedir. İlk yıllarda yapılanması ve programları müzik ve resim ile sınırlı olsa da, bölümler okuldan okula farklılık göstermektedir. Resim ve müzik bölümlerine ek olarak tiyatro, sinema-televizyon, bale ve dans bölümleri de açılmıştır. Özel yetenekli öğrencileri hedefleyen bu okullar sanat eğitimi açısından önemli bir adım olsa da bu liselerdeki eğitimin seviyesi halen uluslararası düzeyde değildir.⁹⁷ MEB tarafından yayımlanan 2013-2014 istatistiklerine göre, Türkiye'de bugün 71 adet güzel sanatlar lisesi faaliyet göstermektedir. Bu okullarda 13.129 öğrenci eğitim görmekte, 1.854 öğretmen görev yapmakta ve toplam 847 derslik bulunmaktadır.⁹⁸ MEB 2013-2014 istatistiklerine göre düzenlenen aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere, güzel sanatlar liselerinin okul, öğrenci ve öğretmen sayıları, ortaöğretimin çok küçük bir yüzdesini teşkil etmektedir.

97 Güzel sanatlar liseleri öğretim programları kapsamında Geleneksel Türk Müziği Tarihi Dersi, Gitar, Keman, Piyano Dersi, Ut, Kontrbas, Müziğe Giriş Dersi, Müzik Biçimleri Dersi, Müziksel İşitme, Türk Müziği Koro Eğitimi Dersi, Viyola Dersi, Viyolonsel, Batı Müziği Çalgı Toplulukları, Grafik Tasarım Dersi, İki Boyutlu Sanat Atölye Dersi, Müze Eğitimi Dersi, Türk Resim, Heykel Sanatı Dersi, Üç Boyutlu Sanat Atölye Dersi, Ritim Eğitimi ve Dans, Drama Dersi, Okuma ve Yazma Dersi, Sanat Eserlerini İnceleme Dersi yer alır (MEB Talim ve Terbiye Başkanlığı. *Öğretim Programları*).

98 MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2013, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2013-2014*, s. 119.

Ortaöğretim Kurumlarında Güzel Sanatlar Liseleri

Bilim ve Sanat Merkezleri

MEB, 1993 yılında üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili bir proje çalışmasına başlamıştır. Bu çalışmaların sonucunda, üstün yetenekli öğrencilerin bilim ve sanat alanında eğitimi amacıyla, Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) açılmıştır. BİLSEM Yönergesi 2007 yılında yürürlüğe girmiştir.⁹⁹

Güncel verilere göre, Türkiye'de 66 BİLSEM bulunmaktadır. BİLSEM alternatif bir eğitim kurumu değil, örgün eğitimi destekleyici bir eğitim kurumudur. Bu merkezlere devam eden üstün veya özel yetenekli öğrenciler, örgün eğitimlerine paralel olarak BİLSEM'lerde üstün oldukları yetenek alanında diğer okullardan gelen arkadaşlarıyla ve alan öğretmenleriyle birlikte çalışırlar. Bu öğrencilerin kendi okullarında toplumla bütünleşmeleri, yeteneklerini fark etmeleri ve bu yönde eğitim almaları hedeflenir.

Bilginin ve yaratıcılığın çok önemli olduğu günümüzde üstün yetenekli çocukları doğru şekilde yönlendirmek ve gelişmelerini sağlamak oldukça önemlidir. Ancak BİLSEM'lerin mevcut durumlarını, fiziki ortamları, araç-gereç yeterlilikleri, eğitim programları, öğrenci seçimi ve tanımlanması, öğretmenlerin seçimi, aile-öğrenci-öğretmen işbirliği gibi çeşitli unsurlar açısından inceleyen bir araştırmadan elde edilen veriler, bu merkezlerin yapılanması ve işleyişinde ciddi sorunlar olduğuna dikkat çekmektedir.¹⁰⁰

ii. İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Sanat Eğitimine İstatistikî Bakış

İlkokul seviyesinde sınıf öğretmenleri tarafından verilen sanat dersleri, ortaokul ve lise seviyesine gelindiğinde alan öğretmenleri tarafından verilir. Bu uygulamalar, okuldan okula değişmekle birlikte özellikle devlet okullarına sanat eğitimi dersi verecek uzman öğretmenlerin yeterli sayıda atanmaması sorunlara yol açmaktadır.¹⁰¹ Bu da bu alanda yetkin derslerin işlenememesine, dolayısıyla özellikle devlet okullarında öğrenim gören öğrencilerin eğitimde fırsat eşitliği ilkesinden faydalanamamasına sebep olmaktadır.

Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Sosyolog Prof. Dr. Adnan Gümüş tarafından Türkiye genelinde gerçekleştirilen bir araştırma, durum hakkında kapsamlı bir fikir vermesi açısından önemlidir. Eğitim-Sen adına 2006 yılında gerçekleştirilen araştırma, il merkezlerinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında bulunan müzik, resim ve diğer branş öğretmenleri ile öğrenci sayılarının karşılaştırmalarını esas almıştır. Araştırma, Türkiye genelinde 7 bölgede ve 30 il merkezinde bulunan 278 ilköğretim, 207 ortaöğretim kurumunu kapsamaktadır. Araştırmanın yürütüldüğü dönemde bu okullarda toplam 552 bin öğrenci öğrenim görmekte, 26 bin öğretmen görev yapmaktadır.¹⁰²

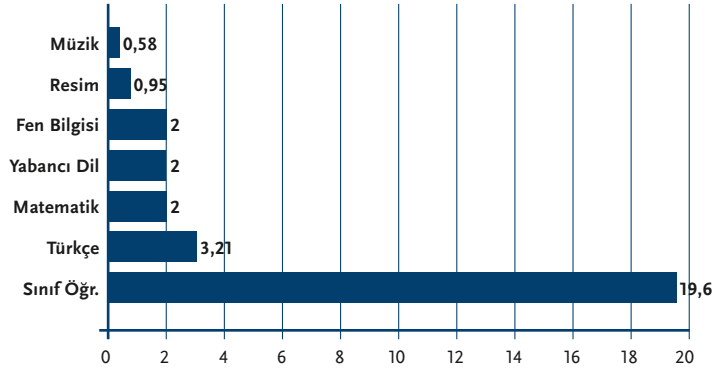
¹⁰⁰ Keskin, M.Ö & Samancı, N.K. & Aydın, S., 2013, s. 78-96.

¹⁰¹ Gümüş, A., 2004.

¹⁰² Eğitim-Sen, 2009, *Türkiye'de Sanat Eğitiminin Adı Var, Kendi Yok*, Sanatkop.

Veriler doğrultusunda, ilköğretim kurumlarında okul başına düşen öğretmen sayısı aşağıdaki tablodaki gibidir:

İlköğretim Seviyesinde Okul Başına Düşen Öğretmen Sayısı

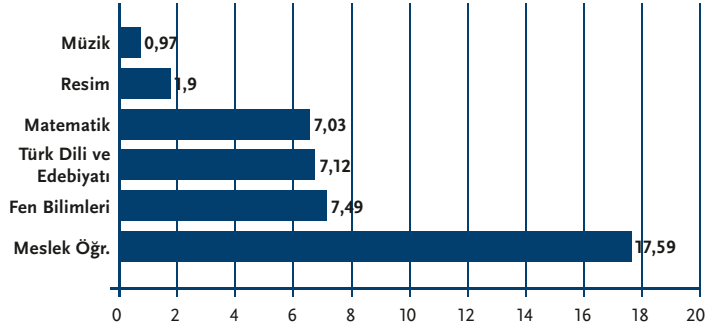

Araştırmada okul başına düşen resim ve müzik öğretmenlerinin sayısının düşüklüğü dikkat çekerken, resim öğretmeni başına 1.262 öğrenci, müzik öğretmeni başına 2.025 öğrenci düştüğü görülmektedir. İlçelere doğru gidildikçe bu oranlar azalmakta, köy okullarında neredeyse hiç resim ve müzik öğretmeni bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Doğu, Güneydoğu'da ve gelişim endeksi düşük olan diğer bölgelerde bulunan okullarda oranlar daha da düşüktür.

Araştırmadan çıkan bir diğer sonuç ise en üst gelir grubuna dahil ailelerin çocuklarının bulunduğu okulların da salt sınav başarısına yönelmiş olması ve sanat eğitimine yönelik herhangi bir girişimin bulunmamasıdır. Bunun en somut göstergelerinden biri, bu grupta yer alan okullarda bile 4.000 öğrenciye bir müzik odası düşmesidir. Gelişim endeksi düşük olan bölgeler ile diğer bölgelerin alt gelir gruplarında yer alan okullarda, 17.165 öğrenciye bir müzik odası düşerken, 5 okuldan ancak 1'inde müzik odasına rastlanmakta, bir müzik odasına 6.119 öğrenci düşmektedir. Marmara dahil tüm bölgelerdeki okullar, müzik odasından yoksundur.

Ortaöğretim kurumlarında okul başına düşen öğretmen sayısı aşağıdaki tablodaki gibidir:

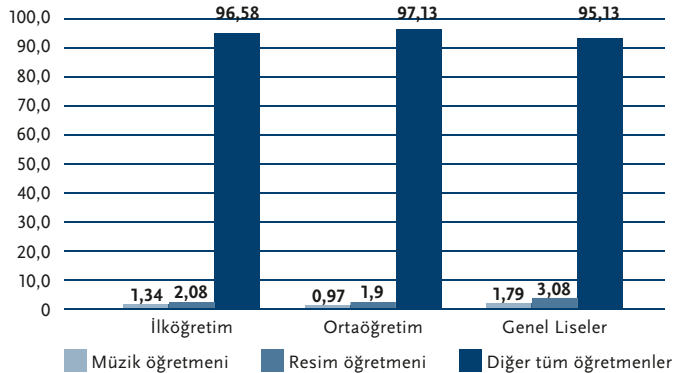
Ortaöğretim Seviyesinde Okul Başına Düşen Öğretmen Sayısı

Resim ve müzik öğretmenlerinin orantısızlığı ortaöğretim kurumlarında da görülürken, resim öğretmeni başına 978 öğrenci, müzik öğretmeni başına 1.883 öğrenci düştüğü dikkat çekmektedir. Ayrıca, ortaöğretimde 4.593 öğrenciye bir müzik odası düşmektedir.

Bu veriler doğrultusunda genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, il merkezlerinde müzik ve resim öğretmenlerinin diğer tüm alan öğretmenlerine oranı (%) ilköğretim, ortaöğretim ve genel liselerde aşağıdaki tablodaki gibidir:

İl Merkezlerinde Müzik ve Resim Öğretmenlerinin Tüm Öğretmenlere Oranı (%)

2006 yılına ait bu veriler güncel durumu yansıtmasa dahi, altyapı ve kaynak yetersizliğine ilişkin önemli ipuçları sağlamaktadır. Sanat eğitmenleri, öğretmen sayısının yetersizliği ve sınıfların kalabalık olması nedeniyle genel bir yılginlık yaşamaktadırlar. Başta ilköğretimde olmak üzere, diğer öğretim kademelerinde sanat eğitimi ders saatlerinin azlığı, malzemelerin yetersizliği, ortamın elverişsizliği, sanat eğitiminde öğretimin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir.¹⁰³ Bu durumun düzeltilmesi, genel eğitimin amaçlarına ulaşmasına katkıda bulunacaktır.

iii. Yükseköğretimde Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri (GSEB)

“Bugünün çocuklarını dünün yöntemleri ile eğitirsek, yarınlarından çalarız...” JOHN DEWEY¹⁰⁴

Eğitim fakülteleri bünyesinde yer alan güzel sanatlar eğitimi bölümleri (GSEB), estetik beğeniye ve yeteneğe sahip olan, teori ve pratikte donanımlı, güncel sanatsal gelişmeleri takip eden ve yorumlayan, pedagojik eğitime sahip sanat eğitmenleri yetiştirmek amacıyla kurulmuştur.

1924 yılında Türkiye'ye davet edilen Amerikalı eğitim felsefecisi John Dewey, eğitim sistemi üzerine “Türkiye Maarifi Hakkında Rapor” adlı bir yayın hazırlamıştır. Dewey'in raporu, sanat eğitiminin öneminin anlaşılması açısından cumhuriyet dönemi sanat eğitimi politikalarını olumlu yönde etkilemiştir.

1926 yılında Türkiye'ye gelen Alman eğitimci Stiehler de sanat eğitimine dair verdiği önerilerde dört önemli noktaya vurgu yapmıştır:¹⁰⁵

¹⁰³ Gümüş, A., 2006.

¹⁰⁴ John Dewey (1859-1952) 20. yüzyılın ilk yarısının en önemli Amerikalı filozof ve eğitim kuramcısı olarak tanınır. Pragmatizmi, mantıksal ve ahlaki bir analiz kuramı olarak geliştirmiştir.

¹⁰⁵ Özsoy, V., 1998, s. 60.

1. Sanat eğitiminin sadece yetenek eğitimi olmadığı,
2. Öğrencilerin sanat yoluyla eğitilmelerinin esas olduğu,
3. Sanat eğitimi dersleri için branş öğretmenlerinin yetiştirilmesinin önemi,
4. Sanat eğitimi derslerinin çevre, yurt bilgisi ve halk sanatları konularını içermesinin gerekliliği.

Sanat eğitimi yöntemlerini öğrenmek üzere 1910 yılında yurt dışına gönderilen ilk Türk sanat eğitimcilerinden İsmail Hakkı Baltacıoğlu, 1927 yılında Güzel Sanatlar Akademisi'nde Resim Öğretmenliği Kursu açmış ve "Resim Öğretim Metodu" adı altında bir ders vermiştir. İsmail Hakkı Tonguç'un ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun katkıları ile bir Sanayi-i Nefise Talimatnamesi (Güzel Sanatlar Yönetmeliği) hazırlanarak, Türkiye'de güzel sanatlar eğitiminin yerleştirilmesi ve geliştirilmesi ile görevlendirilmiş bir komisyon kurulmuştur.¹⁰⁶

Dewey'in raporundan sonra ortaokullara öğretmen yetiştirmek için 1926 yılında Ankara'da Gazi Orta Öğretmen Okulu (Gazi Eğitim Enstitüsü) açılmıştır. İlk, orta ve lise resim-iş programları yenilenmiş, atölye ve işlikler kurulmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü'nün bünyesinde, 1932 yılında resim-iş bölümü açılmıştır. Gazi Üniversitesi, resim-iş bölümü ile sadece ortaöğretimde resim-iş öğretmeni yetiştirmemiş, yetenekli ve başarılı sanatçıları da Türkiye'ye kazandırmıştır.¹⁰⁷ Resim-iş bölümleri, daha sonra diğer üniversitelere de yayılmıştır.

¹⁰⁶ a.g.e., s. 61.

¹⁰⁷ Altınkurt, L., 2005.

Cumhuriyetin ilk yıllarında sanat eğitimi politikalarında, yabancı uzmanların raporları, yurt dışında uzmanlık eğitimi almış öğretmenlerin varlığı ve Türkiye'deki öğretmenlerin katkısı ile sanat eğitiminin amaçları ve hedefleri iyi tespit edilmiş, uygulamalar ve programlar başarılı olmuştur. Takip eden yıllarda ise “ülkenin sosyoekonomik ve kültürel yapısı nedeniyle çağdaş düşüncelerle oluşturulan sanat eğitimi programı ve sanat öğretmeni yetiştirme arzusunun istenilen hızla gerçekleşmediği görülmüştür.”¹⁰⁸

Bugün Türkiye'de devlet üniversiteleri ve özel üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren eğitim fakültelerinde 36 GSEB bulunmaktadır. Bu okulların 35'i devlet üniversitesi ve 1'i vakıf üniversitesi statüsündedir. GSEB altında resim-iş eğitimi ve müzik eğitimi anabilim dalları vardır. Müzik eğitimi anabilim dallarında verilen müzik öğretmenliği eğitimi ile müzik öğretmeni yetiştirmek amaçlanırken, resim-iş bölümü de görsel sanatlar alanında öğretmen yetiştirir. Bu fakültelerde sanat eğitimine ek olarak, psikoloji ve pedagoji ağırlıklı derslere yer verilmektedir. Yüksek lisans ve doktora/sanatta yeterlilik düzeyinde de eğitim verilmektedir.¹⁰⁹

GSEB bölümlerinde YÖK'ün uyulması gereken çerçeve öğretim programı “Resim Öğretmenliği Lisans Programı” incelendiğinde, resim dersinin dışında görsel sanatlar disiplininin “grafik tasarımı, heykel, tekstil tasarımı, seramik, geleneksel Türk sanatları, özgün baskı, endüstriyel tasarım, fotoğraf”tan oluşan sekiz farklı alanının daha olduğu görülür. Eğitim fakültelerinde, görsel sanatlar disiplini içerisinde çoğunlukla resim dersine odaklanılmaktadır. Bunun sonucu olarak, sanat öğretmeni olmak üzere öğrenim gören öğrenciler, kendi yeteneklerine uygun seçenekler sunulmadan tek bir alanda eğitim almak zorunda kalırken, bu öğrencilerin motivasyonlarına ve yaratıcılıklarına ket vurulmaktadır.¹¹⁰

¹⁰⁸ Telli, H. (1990). *Türkiye'de Resim-İş Eğitimine Genel Bir Bakış*. Aktaran Özsoy, V., 1998, s. 61.

¹⁰⁹ Erbay, M., 1997, s.154.

¹¹⁰ Alakuş, A.O & Barış, A. , 2014.

iv. Yükseköğretimde Güzel Sanatlar Fakülteleri, Konservatuvarlar ve Diğer İlgili Bölümler

Güzel Sanatlar Fakülteleri (GSF): Türkiye'de sayıları her geçen gün artan ve geleceğin sanatçılarını yetiştirmeyi hedefleyen güzel sanatlar fakültelerinin her biri kendine özgü bir program ve metot uygulamaktadır. Bazıları ustacı olarak metodunun uyarlanmış bir biçimi olarak akademik ve muhafazakâr yolları tercih ederken, bazı fakülteler de deneysel metotlar ile güncel bilgisayar ve medya teknolojilerini kullanarak, disiplinler arası bir anlayış geliştirmektedirler. İstatistiklere göre, Türkiye'de bugün 40 devlet ve 11 vakıf üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren toplam 51 güzel sanatlar fakültesi vardır.

Temel amacı sanatçı yetiştirmek de olsa, GSF aynı zamanda sanat eğitimcileri yetiştiren kurumlardan biridir. Pedagojik Formasyon Eğitim Sertifikası¹¹¹ alan GSF öğrencileri, ilgili alanlarda sanat eğitimcisi olmaya hak kazanırlar. YÖK tarafından üniversitelere verilen kontenjanlar çerçevesinde, üniversitelerin kurumsal kapasitesine bağlı olarak en erken lisans programlarının birinci sınıfında ikinci yarı yılını tamamlamış öğrenciler, ilgili üniversitelerin eğitim/edebiyat bilimleri fakültesi ve eğitim bilimleri bölümünde açılan pedagojik formasyon eğitimi sertifika programına başvurabilirler.¹¹² Sertifika programı müfredatında zorunlu teorik (eğitim bilimine giriş, eğitim psikolojisi vb.) ve uygulamalı (özel öğretim yöntemleri, öğretmenlik uygulaması vb.) derslerin yanında, seçmeli dersler (eğitim sosyolojisi, eğitim tarihi, gelişim psikolojisi vb.) de bulunmaktadır.

¹¹¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız: YÖK, 2014, *Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programına İlişkin Usul ve Esaslar*.

¹¹² YÖK, 2014, *Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programına İlişkin Usul ve Esaslar*, Madde 5 (1).

Sanat eğitmeni yetiştirmek GSEB'nin temel amacı olmasına rağmen, GSF ve konservatuvar öğrencileri, Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifikası aldıktan sonra ilgili alanlarda sanat eğitmeni olarak görev yapabilirler.¹¹³

1975-1995 yılları arasında GSF mezunu olup öğretmenlik meslek dersleri alan ya da almayan sanat (resim) eğitmenlerinin karşılaştıkları sorunları ve çözüm önerilerini saptamak ve sanat eğitimi veren yüksek okullar ile aynı amaçla öğretmen yetiştiren yüksek okullardaki eğitim-öğretim farklılığı ve bunun sanat eğitimi üzerine etkilerini anlamak üzere, 1994 ve 1996 yıllarında toplam 40 sanat (resim) eğitmeni ile yapılan görüşmeler sonucunda bir çalışma hazırlanmıştır.¹¹⁴ Bu konu ile ilgili, pedagojik formasyonun ne zaman alınması gerektiği, uygulamalı dersler ve atölye dersleri arasındaki denge vb. gibi konulara değinen çalışmanın verileri güncel durumu yansıtmasa da GSF'de yetişen ve Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifikası programlarına katılan sanatçıların olası durumlarına ve sorunlarına ışık tutması açısından önemlidir:

“GSF resim bölümü mezunlarına öğretmenlik formasyonu kazandıran derslerin, lisans eğitimi sonrasındaki Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifikası programlarında değil, lisans eğitimi süresince alınmasının daha yararlı olacağı görüşünü benimseyenlerin oranı %90'dır.

113 MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 20. 02. 2014 tarihli ve 9 sayılı kararı eki ve Ağustos 2014 tarihli ve 2683 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yer alan kararla alanlarda öğretmenliğe kaynaklık eden lisans eğitimi veren fakülte/yüksekokul bölümleri belirlenir. Belirtilen kanun ve karara dayanarak hazırlanan, alanlarda öğretmenliğe kaynaklık eden lisans eğitimi veren fakülteler/yüksekokullarının listesi için bakınız: EK III.

114 Gence Deliduman, C. , 1999, s. 61.

Görüşülen GSF resim bölümü mezunları arasından, atölye eğitimi sırasında dikkatin toplanması açısından, lisans sonrasında pedagojik formasyonun alınmasının daha yararlı olduğu görüşünde olanların oranı %10'dur. GSF'nin resim bölümlerinde atölye ders saatleri, eğitim fakülteleri GSEB ders saatlerine göre iki kat daha fazla iken, eğitim fakülteleri resim eğitimi bölümlerinde teorik derslerle uygulamalı derslerin başa baş olması durumu göz önüne alındığında, görüşme yapılan GSF resim bölümü mezunlarının, pedagojik formasyon veren derslerin, lisans eğitimi sırasında yeterince bilincine varılmaması ya da gereğince kavranamamasına dair kaygıları anlaşılır hâle gelmektedir. Ancak bu dersler lisans sonrasında verilecekse, uygun mekân ve zamanda, eğitim-öğretim disiplini içinde bir düzenleme yapılması gerekmektedir.”¹¹⁵

Sanat ve sanat eğitimi derslerinin içeriğinin değişmesi ve genişlemesi, GSF ve GSEB sayılarındaki artış ve günümüz koşulları ve dinamikleri düşünüldüğünde böyle bir çalışmanın güncellenmesi, sanat öğretmenlerinin nitelikli sanat öğrenimi açısından çok önemlidir.

Konservatuvarlar: Müzik ve sahne sanatlarında sanatçı yetiştiren yükseköğretim kurumlarıdır. Yükseköğretim kurumları içinde konservatuvar kurulması kararı YÖK'ün görevleri kapsamındadır. Türkiye'de 2008 yılı itibariyle 25 adet devlet konservatuvarı bulunmaktadır.

Devlet konservatuvarları bünyesinde ayrıca güzel sanatlar alanlarında özel yetenekli çocukları yetiştirmek üzere faaliyet gösteren müzik ve bale ilköğretim kurumları ile müzik ve sahne sanatları liseleri bulunmaktadır. Bu okullara kabul edilebilmek için konservatuvar yönetim kurulunca belirlenen esaslara göre düzenlenen sınavlarda başarılı olunması gerekir. Bu okullarda MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın belirlediği müfredata uygun olarak, genel kültür dersleri ve ana sanat dallarının belirlediği alan (meslek) dersleri eğitimi verilir. Alan dersleri müzik (yaylı çalgılar, üflelemeli ve vurmali çalgılar, piyano) ve sahne sanatları (bale ana sanat dalı) bölümleri altında toplanmıştır.¹¹⁶

Diğer ilgili bölümler: İstanbul'da sanat ve yaratıcı endüstrilere ilişkin alanlarda eğitim veren toplam 144 eğitim kurumu (devlet üniversitesi, vakıf üniversitesi, kurslar ve diğer sertifikalı eğitim veren kurumlar) bulunmaktadır. Bunlar; edebiyat, görsel sanatlar, gösteri sanatları, kültür ve sanat yönetimi, kültürel incelemeler, kültürel miras, medya, mimarlık, müzik, sinema, tasarım ve reklam gibi alanlardır. Bu eğitim kurumlarının sayısal dağılımı aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.¹¹⁷

¹¹⁶ Zorunlu ve seçmeli alan derslerinde, 2012 yılında revizyona tabi olan YÖK Devlet Konservatuvarları Müzik ve Bale İlköğretim Okulu ile Müzik ve Sahne Sanatları Liseleri Yönetmeliği hükümleri uygulanır. Bu yönetmelik hükümlerini Milli Eğitim Bakanı ile YÖK Başkanı birlikte yürüttür.

¹¹⁷ Aksoy, A. & Enil, Z., 2010.

Bölümler	Devlet	Vakıf	Kurslar ve diğer sertifikalı eğitim veren kurumlar
Edebiyat	7	9	0
Görsel Sanatlar	5	14	8
Gösteri Sanatları	4	8	7
Kültür ve Sanat Yönetimi	1	5	0
Kültürel İncelemeler	1	2	0
Kültürel Miras	5	1	0
Medya	4	13	4
Mimarlık	5	13	7
Müzik	4	2	7
Sinema	5	13	21
Tasarım	4	14	17
Reklam	0	5	8

Kaynak: İstanbul Kültür Mirası ve Kültür Ekonomisi Envanteri (2010)

6 1 2 YAYGIN EĞİTİM SİSTEMİ

“Eğer Liverpool şehrinin müzik konusunda sağladığı çok geniş ve çeşitli hizmet altyapısı olmasaydı, orta sınıftan bir çocuk olmama rağmen müzisyen olamazdım.” SIR SIMON RATTLE¹¹⁸

Yaygın eğitim, örgün eğitim sisteminin dışında kalan kamu kurumları ve özel kuruluşların faaliyetlerini içermektedir. Örgün eğitimin, bilim ve teknolojideki gelişmelerin neden olduğu toplumsal değişmelere ayak uydurmada tek başına yetersiz kalmış olması, bugün birçok ülkede yetişkin eğitimini alternatif bir yaklaşım hâline getirmiştir. Yetişkin eğitiminin, eğitim sistemi içindeki önemi artmıştır.

¹¹⁸ Dünyanın en prestijli senfonik topluluğu olarak kabul edilen Berlin Filarmoni Orkestrası'nın ünlü İngiliz şefidir.

Türkiye'de yaygın eğitim, genel ve mesleki-teknik olmak üzere iki bölümden meydana gelir. Bu bölümler birbirini destekleyici biçimde hazırlanır. Bugün itibariyle MEB'e bağlı olarak pratik kız sanat okulları, olgunlaşma enstitüleri, halk eğitim merkezleri, mesleki eğitim merkezleri, yetişkinler teknik eğitim merkezleri, özel eğitim, özel kurslar, özel dersaneler ve meslek kursları gibi kuruluşlarda yaygın eğitim hizmetlerine yer verilmektedir.

Yaygın eğitim faaliyetleri kapsamında 2013 yılında 72 bin 321 kurs düzenlenmiştir. Bu kursların %65,1'i bakanlık ve bağlı kurum/kuruluşlar, %21,9'u belediyeler, %7,3'ü vakıf ve dernekler, %5,6'sı ise diğer kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmiştir.¹¹⁹ Yetişkinlere yönelik olan bu kurumlarda, amaç, kapsam ve süreleri değişen programlar uygulanmaktadır. Bu programların bir kısmı bireyleri istihdama hazırlayıcı mesleki yaygın eğitim niteliğinde iken, pek çoğu her yaşta yetişkinin ilgi alanına göre ihtiyaç duyabileceği konularda beceri kazandırmayı hedefler.

MEB tarafından yürütülen yaygın eğitim faaliyetlerinin büyük bir bölümü çok geniş teşkilat yapısına sahip olan halk eğitim merkezleri tarafından gerçekleştirilir. Hayat boyu eğitim, hayat boyu öğrenme, yetişkin eğitimi, sürekli eğitim gibi kavramların önem ve öncelik kazanması, halk eğitim merkezlerinin önemini de artırmıştır.¹²⁰ Bu merkezlerde, her yaş ve eğitim düzeyindeki bireylere yönelik okuma-yazma kursları, meslek kursları, sosyal ve kültürel kurslar düzenlenmektedir. 2011-12 TÜİK verilerine göre Türkiye'de toplam 980 halk eğitim merkezinden, 4.256.506 kişi mezun olmuştur. Bu oran tüm yaygın öğretim kurumlarından mezun olan öğrencilerin %54,64'ünü oluşturur.¹²¹

¹¹⁹ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2013, *Yaygın Eğitim Faaliyetleri Araştırması*.

¹²⁰ Milli Eğitim Bakanlığı, *Halk Eğitim Merkezleri*.

¹²¹ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2014, *Yaygın Eğitim İstatistikleri*.

1996 yılında bir sosyal doku projesi olarak kurulan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK) bir diğer önemli yaygın eğitim organizasyonudur. 2014-2015 eğitim dönemi itibariyle İstanbul'un 38 ilçesinde, 240 kurs merkezinde, 348 branşta, 1 milyon 800 bini aşkın kursiyere ulaşmıştır. Sanat ve tasarım, müzik ve gösteri sanatları, radyo-televizyon gibi sanat eğitimine dair branşlarda farklı kurslar verilmektedir.¹²²

i. Kültür Kurum ve Kuruluşları

Yaygın eğitim sisteminde kültür kurum ve kuruluşlarının sunduğu sanat eğitimi programları, sanatın izleyicilere daha geniş bir yelpazede ulaşmasını sağlar. Bu programlar, örgün eğitim sistemine dahil olmamış ya da sınırlı eğitim almış bireylerin kültürel okuryazarlık yeteneklerini geliştirip kültüre erişimlerini artırma fırsatı tanımaktadır.

Müzelerin, galerilerin ya da belediyeler veya diğer kamu kurumları tarafından açılan kültür merkezlerinin, kâr amacı gütmeyen kültür-sanat kurumlarının (SALT, İstanbul Modern, Sakıp Sabancı Müzesi, Akbank Sanat, CerModern, Baksı Müzesi vb.) yaygın eğitim kapsamında sundukları eğitim programları farklı yoğunlukta ve kapsamdadır. Bu programlar, çocuklara ve yetişkinlere okul dışında, yeni bir eğitim alanı sunmaktadır. Özellikle farklı yaş gruplarına yönelik olarak tasarlanmış sanat eğitimi programları, çocuklara yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri bir alan ve kendilerini özgürce ifade edebilmeleri için yeni olanaklar sunması açısından oldukça önemlidir.

¹²² Daha ayrıntılı bilgi için: İSMEK, <http://ismek.ibb.gov.tr/default.aspx>.

Buna karşılık, çocukların sanatı diğer disiplinlerle ve gündelik hayatla ilişkilendirmesini sağlayan bu tarz eğitim aktiviteleri, kültür kurumlarının tüm olumlu çabalarına rağmen, kamusal bir destek sağlanmadığı sürece, ülke geneline kıyasla sınırlı sayıda öğrenciye ulaşabilmektedir.

Örnek: İstanbul Modern Sanat Müzesi Eğitim Programları¹²³

İstanbul Modern Eğitim Bölümü, modern ve çağdaş sanatı farklı yaş gruplarından izleyicilerle buluşturup anlaşılabilirliğini artırarak herkes için erişilebilir kılarken, ziyaretçiler, sanatçılar ve sanat dünyasının tüm aktörlerine de kamusal bir eğitim ve paylaşım platformu oluşturmayı amaçlıyor.

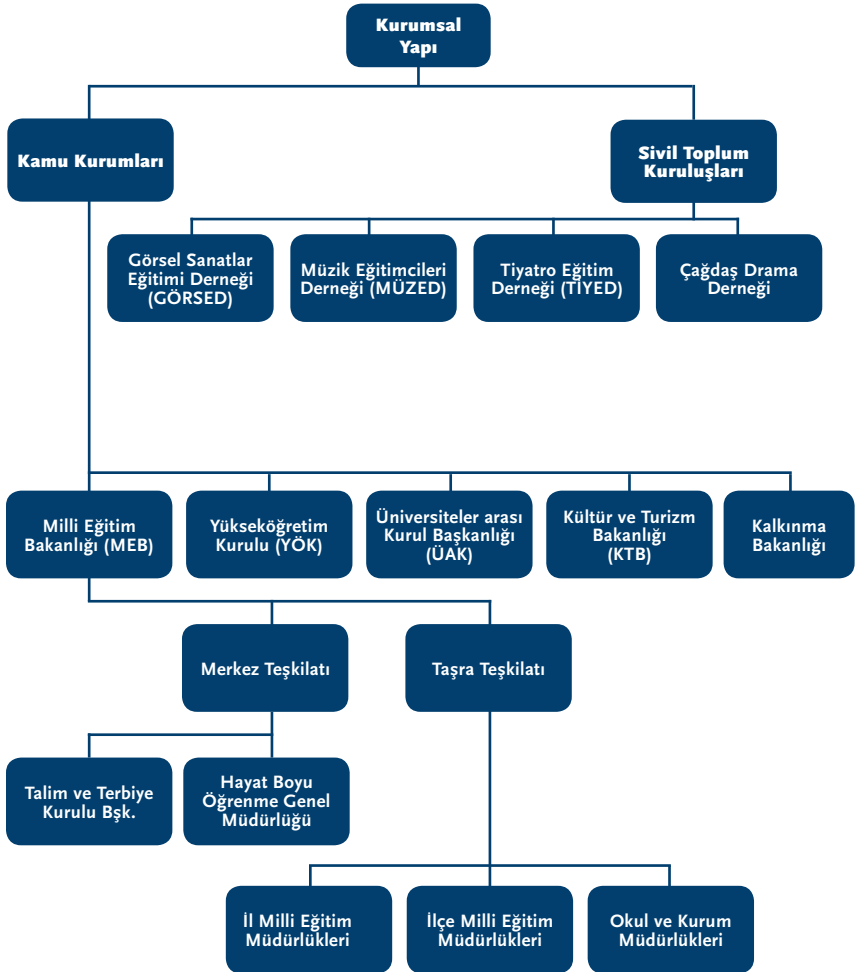
Sanat koleksiyonu, kütüphanesi, dönemsel sergileri ve eğitim odası ile okullara yaratıcı bir öğrenme alanı sunan İstanbul Modern, anaokulu, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin müze ziyaretlerini nitelikli hâle getirmeyi hedefleyen programlar hazırlıyor. Müzede, rezervasyonlu gruplara okul programları ücretsiz olarak sunuluyor. Bir öğrenme alanı olarak İstanbul Modern'den yararlanmak isteyen öğretmenler, gezilerini planlayabilmek için "Müze Gezisinin Planlanması" başlıklı dosyadan faydalanabiliyor.

İstanbul Modern ayrıca dezavantajlı sosyal gruplar ile bedensel ve zihinsel engelli çocuk, genç ve yetişkinler için özel eğitim programları tasarlayıp uyguluyor.

¹²³ Daha ayrıntılı bilgi için: İstanbul Modern, *İstanbul Modern'de Eğitim*, 2014.
http://www.istanbulmodern.org/tr/egitim/istanbul-modernde-egitim_380.html

6 2 KURUMSAL YAPI

Milli eğitim sisteminde sanat eğitimi politikalarının uygulayıcısı konumundaki kurumları tanımak, alanın sorunlarını anlamak ve buna uygun politikalar ve stratejiler geliştirmek açısından önemlidir. Bu bölümde sanat eğitimi politikalarını etkileyen kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tanıtılmaktadır.

KAMU KURUMLARI

Türkiye'de sanat eğitimi alanı ağırlıklı olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğu altındadır. Bu alanda önemli rol ve görevlere sahip diğer aktörler, Yükseköğretim Kurulu, Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Kalkınma Bakanlığı'dır.

6 2 1 MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI (MEB)

MEB'in yetki, görev ve sorumluluk tanımları doğrultusunda, insan haklarına saygı ilkelerini benimsemiş, çoğulcu ve demokratik bir toplumun etkin yurttaşları olacak bireylerin yetiştirilmesi hedefine ulaşılması yolunda sanat eğitimi önemli bir araçtır. Sanat eğitiminde ulusal politika ve stratejileri belirlemek ve uygulamak okul öncesi, ilk ve ortaöğretim kademesinde eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak ve güncellemek, öğretmen ve öğrencilerin eğitim ve öğretim hizmetlerini bu çerçevede yürütmek ve denetlemek MEB'in başlıca sorumluluk alanlarıdır.

Bakanlık bünyesinde, sanat eğitimi politikalarını etkileyen temel kurumsal aktörler aşağıda tanımlanmaktadır.

i. Merkez Teşkilat Yapısı

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

Tüm eğitim kurumlarındaki müfredatlar, haftalık ders çizelgeleri ve öğretim materyalleri Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesindeki birimler¹²⁴ tarafından hazırlanır.

¹²⁴ Başkanlığın birimleri, Ders Kitapları ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı, Eğitim Politikaları Başkanlığı, Öğretim Programları Daire Başkanlığı, İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı, Öğretim Programları Daire Başkanlığı, Kurul ve Şûra İşleri Daire Başkanlığı, Elektronik Eğitim İçerikleri Daire Başkanlığı, İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı'dır.

Başkanlık, eğitim sistemini geliştirmek, eğitim ve öğretim plan ve programlarını, ders kitaplarını hazırlatmak, geliştirmek, gerekli gördüğü hâllerde görev alanına giren diğer konularla ilgili araştırma ve inceleme yapılmasını sağlamak, eğitim ve öğretimle ilgili projeler hazırlatmak üzere ihtisas komisyonları kurar. İhtisas komisyonları başkanlık ve bakanlığın diğer birimlerindeki konu ile ilgili uzmanlar, öğretmenler, üniversite öğretim elemanları, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum ve meslek kuruluşlarında görevli uzmanlardan oluşur.¹²⁵

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

Hayat boyu öğrenme, kişisel, toplumsal, sosyal ve istihdam ile ilişkili bir yaklaşımla bireyin, bilgi, beceri, ilgi ve yeterliliklerini geliştirmek amacıyla hayatı boyunca katıldığı her türlü öğrenme etkinlikleri olarak tanımlanır. Amacı, bireylerin bilgi toplumuna uyum sağlamaları için ekonomik ve sosyal hayatın tüm evrelerine aktif bir şekilde katılmalarına imkân vermektir.¹²⁶

Eğitimde “sürekli eğitim/ömür boyu öğrenme” kavramının temel alınmasıyla birlikte, eğitim terimleri içerisinde örgün eğitim kavramının yanında “yaygın eğitim” ve “yetişkin eğitimi” kavramları da yerleşmiştir.¹²⁷ Türkiye’de bu alandaki faaliyetleri MEB bünyesinde yürüten Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’nün temel görevi zorunlu eğitim dışında, eğitim ve öğretimi hayat boyu devam edecek şekilde yaygınlaştırmak amacıyla politikalar oluşturmak, bunları uygulamak, izlemek ve değerlendirmektir.

¹²⁵ MEB, 2011, *Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği*.

¹²⁶ MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2009, *Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi*, s. 7.

¹²⁷ Şirin, A., 2007.

Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007-2013) kapsamında, MEB koordinasyonunda, ilgili kurum ve kuruluşların görüş ve önerileri alınarak 2009 yılında “Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi” ve “Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Eylem Planı” hazırlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, toplumun ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilecek bir hayat boyu öğrenme sistemi oluşturmak ve bu sistemi işler ve sürdürülebilir duruma getirmektir.¹²⁸

ii. Taşra Teşkilatı

Milli eğitim sisteminin taşra teşkilatını oluşturan birimler: İl ve ilçe milli eğitim müdürlükleri ile okul ve kurum müdürlükleridir.¹²⁹

İl ve ilçe milli eğitim müdürleri, bakanlığın eğitim politikaları ve stratejik planlarını, mevzuat ve programlar doğrultusunda yönetmek, yönlendirmek, denetlemek ve koordine ederek etkin ve verimli bir şekilde yerine getirmekle sorumludur. Bu görevler il ve ilçe yöneticileri arasında yapılacak işbölümü çerçevesinde yürütülür.

Yerel yönetimler, sorumluluk ve yetki alanı açısından sanat eğitimi politikalarının uygulanmasındaki problemlerin tespit edilebilmesi için önemli aktörlerden biridir. Sanat eğitimi özelinde herhangi bir yetki alanı tanımlanmamış olsa da, uygulamalara dair merkezi yönetime bilgi verip sanat eğitimi politikalarının şekillenmesinde kapasitenin güçlendirilmesi ve ilgili paydaşlarla işbirliği içinde çalışmalar gerçekleştirilmesi önemli bir adım olabilir.

¹²⁸ MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2009, *Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi*.

¹²⁹ İl ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinin görev, yetki ve sorumlulukları Milli Eğitim Bakanlığı İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri Yönetmeliği ile düzenlenmektedir. Bu yönetmelik, 14.06.1973 tarihli ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve 25.08.2011 tarihli ve 652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır (Madde 3, 1).

6 2 2 YÜKSEKÖĞRETİM KURULU (YÖK)

Yükseköğretim, 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile akademik, kurumsal ve idari yönden yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu kanunla tüm yükseköğretim kurumları, YÖK çatısı altında toplanmış, akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuvarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır. Kendisine verilen görev ve yetkiler çerçevesinde özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip bir kuruluş olan YÖK, tüm yükseköğretimden sorumlu tek kuruluş hâline gelmiştir.¹³⁰ 1982'de eğitim fakültelerinin üniversite bünyesine alınması kararı, öğretmen yetiştirme açısından kilometre taşlarından biridir.

6 2 3 ÜNİVERSİTELERARASI KURUL BAŞKANLIĞI (ÜAK)

1946 yılında kurulan ÜAK, her üniversitenin rektör ve dekanları ile üniversite senatosunun kendi üyeleri arasından iki yıl için seçeceği temsilcilerden oluşan bir kuruldur.¹³¹ 1973 yılında, üniversiteler arasında akademik yönden koordinasyonu sağlamak, öğretim üyesi ihtiyacını karşılayacak tedbirler almak, üniversitelerin tümünü ilgilendiren kanun, tüzük tasarılarını ve yönetmelikleri hazırlamakla görevli bir kuruluşa dönüşmüş¹³² ve 1982 yılında üniversiteler üstü bir akademik organ hâline gelmiştir.¹³³

Farklı bilim dalları için oluşturulan konseylerde, ilgili fakültelerin dekanları bulunur. Fakültelerde kurulacak anabilim, bilim dalları gibi çeşitli konuların tartışıldığı konseylerde, dekanlar, fakültelerindeki ihtiyaçlara, problemlere ve taleplerine dair görüş bildirme fırsatı yakalar.

¹³⁰ YÖK, 2014, Kurumsal, *Tarihçe*.

¹³¹ 4936 Sayılı Üniversiteler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Madde Eklenmesi Hakkındaki 115 Sayılı Kanun (13. Madde). Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı, *Kanun ve Görevler*.

¹³² 07.07.1973 tarih ve 14587 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu (9. Madde). Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı, *Kanun ve Görevler*.

¹³³ 2547 Sayılı Kanun (11. Madde). Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı, *Kanun ve Görevler*.

ÜAK himayesinde gerçekleştirilen konsey ve komisyonlar sanat eğitimi açısından önemlidir. Sanat eğitimi alanı ile ilişkili olarak Eğitim Komisyonu ve Sanat Dalları Eğitim Konseyi faaliyet göstermektedir.

Eğitim Komisyonu:¹³⁴ Beş üyeden oluşan komisyonun üyeleri dört yıllığına seçilir. Eğitim ile ilgili konularda ÜAK'a görüş bildirmektedir.

Sanat Dalları Eğitim Konseyi: GSF dekanları ile konservatuvar müdürlerinin oluşturduğu konseyin başkanı ÜAK tarafından dört yıllığına seçilir. Konsey, ilgili fakültelerde kurulacak anabilim ve bilim dalları ile çeşitli konularda ÜAK'a görüş bildirmektedir.¹³⁵

GSF ve konservatuvarlar, Sanat Dalları Eğitim Konseyi'nde sıkıntı ve ihtiyaçlarına dair görüş bildirme fırsatı yakalar. Eğitim fakültelerinde GSEB'ye dair konular ise Eğitim Komisyonu'nun bünyesinde ele alınmaktadır. Eğitim Komisyonu'nda diğer bilim dalları ile birlikte ele alınan GSEB; sanat eğitiminin kapsamı, sorunları ve çalışma pratikleri açısından diğer bilim dallarından farklı dinamiklere sahiptir ve bu konseylerde yeterince temsil edilememektedir.¹³⁶

¹³⁴ Üniversitelerarası Kurul'un ve Kurul'a Bağlı Komisyonların Çalışma Esasları Yönetmeliği'nin 13. maddesi uyarınca kurulmuştur.

¹³⁵ Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı, *Konsey ve Komisyonlar*.

¹³⁶ Doç. Dr. Ali Osman Alakuş, *Kişisel Görüşme Notları*, 2014.

6 2 4 KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI (KTB)

KTB'nin ana faaliyet alanlarına ilişkin olarak, Anayasanın 64'üncü maddesinde; "Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır" ifadesi yer alır.

Eğitim faaliyetleri, tanımı itibariyle daha çok Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nün sorumluluk alanında görülmekle birlikte, gerçekleştirilen hizmetler içinde, "toplumda kültür ve turizm bilincini geliştirmek için yaygın eğitim faaliyetleri düzenlemek" ve "geleneksel el sanatları eğitiminin yaygınlaştırılması için çalışmalar yapmak" dışında, sanat eğitimi ile doğrudan ilgili bir faaliyet göze çarpmamaktadır.

KTB 2010-2014 Stratejik Planı kapsamında gerçekleştirilen dış paydaş analizine bakıldığında, MEB'in bazı birimlerinin temel ve stratejik ortak olarak belirtildiği görülmektedir.

Bakanlığın tanımlanan stratejik amaçları arasında sanat eğitimi ile ilgili bir madde yer almamakla birlikte, "Ülkemizin önemli bir kültür, sanat ve turizm merkezi hâline gelmesini sağlamak" amacının gerçekleştirilmesine yönelik aşağıda sıralanan hedefler ve stratejiler sanat eğitimi ile ilişkilidir:

Hedef 1

Kültür ve sanat değerimizi etkin bir şekilde tanıtmak, yaygınlaştırmak ve kültürlerarası iletişimi geliştirmek.

Hedef 2

Dünyadaki kültür ve sanat gelişmelerini yakından takip etmek, sanat alanındaki yaratıcılığı desteklemek.

Strateji 1

Kültür ve sanat hizmetlerinin toplumun tüm kesimlerine ulaşmasını ve kültürel katılımı sağlayacak politikalar geliştirilmesi ve modeller oluşturulması.

Strateji 2

Ulusal ve uluslararası kültür ve sanat alanındaki kurum ve kuruluşlarla işbirliğinin güçlendirilmesi; yerel yönetimlerle işbirliğinin güçlendirilmesi, sanatsal etkinliklerin yaygınlaştırılması için daha geniş kitlelere ulaştırılmasının sağlanması.

6 2 5 KALKINMA BAKANLIĞI

Kalkınma Bakanlığı'nın temel görevleri arasında, iktisadi, sosyal, kültürel politika ve hedeflerin belirlenmesinde hükümete müşavirlik yapılması yer alır.¹³⁷ Bakanlığın sürdürülebilir kalkınma anlayışı, “ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı bir arada ele alan” şeklinde tanımlanmıştır.

Teşkilat yapısı incelendiğinde, bakanlığa bağlı kurumlar arasında Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı (TÜİK) ve Kalkınma Ajansları önemli aktörler olarak dikkat çekmektedir. Diğer taraftan, dört müsteşar yardımcılığından birine bağlı olarak faaliyet gösteren Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü altında yer alan Eğitim ve Kültür Dairesi Başkanlığı da sanat eğitimi konusunda ilgili olabilecek birim olarak görülmektedir.

Kalkınma Bakanlığı'nın ulusal politikaları etkileyen çalışmaları arasında katılımcı planlama anlayışı ve uzun vadeli hedeflere uygun olarak hazırlanan 10 yıllık kalkınma planları, kalkınma planlarında belirlenen stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla üç yıllık perspektifle hazırlanan Orta Vadeli Program ve bunlara bağlı yıllık programlar ve kamu yatırım programları yer alır. Bakanlık tarafından yürütülen önemli program ve projeler içinde, 2008 yılından bu yana uygulanan ve istihdam, sosyal içerme ve kültür-sanat-spor olmak üzere üç bileşenden oluşan Sosyal Destek Programı (SODES) de yer almaktadır.

Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan 10. Kalkınma Planı'nda sanat eğitimi politikasının ne şekilde yer aldığına ilişkin bir analize raporun “Sanat Eğitimi Politikası” başlığı altında yer verilmektedir. Sanat eğitimi alanının gelişimi için ihtiyaç duyulan kamu kaynakları için değerlendirilebilecek SODES ve İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) Mali Destek Programları ve projeleri ile ilgili önerilere ise sonuç bölümünde değinilmektedir.

¹³⁷ Kalkınma Bakanlığı, 2014, *Ülkemizin İktisadi, Sosyal ve Kültürel Kalkınmasında Kalkınma Bakanlığı*.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Özel sektörde ya da üçüncü sektörde çalışan ve sanat eğitime doğrudan ya da dolaylı olarak destek veren, katkıda bulunan çok sayıda kültür kurum ve kuruluşu vardır. Bunların bazıları savunuculuk faaliyeti yaparken, bir kısmı da araştırma ya da sanat eğitimi programları ile alana katkı sunar. Bu bölümde, kuruluş misyonu gereği sadece sanat eğitimi odaklı çalışan başlıca kuruluşlar ele alınacaktır.

6 2 6 GÖRSEL SANATLAR DERNEĞİ (GÖRSED)¹³⁸

GÖRSED'in amacı, görsel sanatlar ve tasarım eğitimi alanlarında yaşanan gelişmeleri araştırmak ve görsel sanat öğretmenlerine duyurmak; bilimsel yayınlar yapmak, toplantılar düzenlemek; uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak; görsel sanatlar öğretmenleri arasında dayanışma ve iletişimi sağlamak; sanatçı, sanat öğretmenleri ve araştırmacılara bilgi ve deneyimlerini paylaşmaları için yardımcı olmak; bireylerin yaşadıkları çevreye, kültüre, sanata, tarihi eserlere ve çağdaş sanat eserlerine, sanatçı ve sanat öğretmenlerine saygılı, sanatsal yeti, yetenek ve yaratıcılıkları, estetik değer yargıları ve beğenileri gelişmiş kişiler olarak eğitilmesi konusunda görsel sanatlar öğretmenlerine destek olmak; toplumu görsel sanatlar ve tasarım eğitiminin amacı gerekliliği ve işlevi konusunda bilinçlendirmektir.¹³⁹

¹³⁸ Daha ayrıntılı bilgi için: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği [GÖRSED], <http://www.gorsed.org.tr/tr/>, http://www.gorsed.org.tr/tr/?page_id=531.

¹³⁹ GÖRSED, *Amaçlarımız*.

6 2 7 MÜZİK EĞİTİMCİLERİ DERNEĞİ (MÜZED) ¹⁴⁰

MÜZED'in amacı, "üyelerinin mesleki, sanatsal, kültürel, ekonomik haklarını korumak, geliştirmek ve bu alanlarda dayanışmayı sağlamak; müzik eğitiminin gelişmesine, Atatürk'ün öngördüğü müzik devriminin tamamlanmasına ve ileri götürülmesine katkıda bulunmaktır."¹⁴¹ Dernek bu amaçlar doğrultusunda örgün ve yaygın müzik eğitiminin gelişmesine katkıda bulunacak görüşler, projeler, planlar, programlar ve eğitim materyalleri oluşturarak ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde girişimde bulunur.

6 2 8 TİYATRO EĞİTİM DERNEĞİ (TİYED) ¹⁴²

TİYED'in temel amacı, tiyatro ve drama yönteminin örgün eğitimde yaygınlaşması, bu alanda gerekli kuramsal ve pratik birikimin sağlanması, tiyatro eğitmenleri ve drama liderlerinin yetiştirilmesi, örgün eğitimde yeni alanların tartışmaya açılması, tiyatro alanında deneysel çalışmaların yapılması, seminer, sempozyum ve tiyatro festivallerinin düzenlenmesidir.¹⁴³

¹⁴⁰ Daha ayrıntılı bilgi için: Müzik Eğitimcileri Derneği [MÜZED], <http://www.muzed.org.tr/>.

¹⁴¹ MÜZED, *Müzik Eğitimcileri Derneği Tüzüğü*.

¹⁴² Daha ayrıntılı bilgi için: Tiyatro Eğitimi Derneği, <http://tiyed.weebly.com/>.

¹⁴³ TİYED, *Tiyatro Eğitim Derneği Tüzüğü*.

6 2 9 ÇAĞDAŞ DRAMA DERNEĞİ¹⁴⁴

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi Prof. Dr. İnci San ve Devlet Tiyatrosu Sanatçısı Tamer Levent ve eğitim, eğitim bilimleri, sanat, sanat eğitimi alanlarında çalışan bir grup uzman tarafından 1990 yılında kurulmuştur. Temel amacı, yaratıcı dramayı tiyatro, eğitim ve sosyal yaşamda bir disiplin ve yöntem olarak geliştirmek ve yaygınlaştırmaktır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için eğitim ve tiyatro ilişkisine odaklanan dernek, seminer, kurs, yayın, konferans, danışmanlık faaliyetleri yürütmekte, akademik düzeyde bilimsel araştırma ve projeler gibi ulusal ve uluslararası etkinlikler yapmakta, üniversite dahil hemen her eğitim basamağında bulunan öğretmen ve öğretim elemanlarına hizmet içi eğitimler vererek alana yaratıcı drama eğitmenler ve liderler yetiştirmektedir.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Daha ayrıntılı bilgi için: Çağdaş Drama Derneği, <http://yaratıcıdrama.org/hakkimizda/tarihce/>.

¹⁴⁵ Çağdaş Drama Derneği, *Tarihçe*.

6 3 SANAT EĞİTİMİ POLİTİKASI

Mevcut yasal ve kurumsal yapıda sanat eğitimi politikaları, milli eğitim sistemi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, eğitim ve öğretimi düzenleyen yasalar, milli eğitim sistemi içinde “Hükümet Programları, Kalkınma Planları ve Programları, Milli Eğitim Şûraları ve Ulusal Program esas alınarak düzenlenmektedir.”¹⁴⁶ Kamu tarafından sanat eğitimine verilen önceliği anlamak üzere, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Kalkınma Bakanlığı'nın referans metinleri, uygulamaları ve faaliyet raporları incelenmiş, sanat eğitimi politikasına dair güncel durum aşağıda özetlenmiştir.

6 3 1 KÜLTÜR, SANAT VE EĞİTİM İŞBİRLİĞİ PROTOKOLÜ (2004)

Sanat eğitimi politikasının iki temel aktörü olan KTB ile MEB'in 2004 yılında imzalayarak uygulamaya koyduğu ve iyi örnekler arasında sayılabilecek, “Kültür, Sanat ve Eğitim İşbirliği Protokolü”¹⁴⁷ sanat eğitimi açısından önemli bir girişimdir.

İki bakanlık arasında imzalanan protokolün üç ana hedefi aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

- Öğrencilerin sanatsal çalışmalarını teşvik ederek desteklemek ve geliştirmek,
- Eğitim sistemini kültür ve sanat dünyasının profesyonelleri ile buluşturup bütünleştirmek,
- Öğrencilerin çeşitli sanat dalları hakkında bilgilenmelerini, sanat bilinçlerinin oluşmasını ve pekişmesini sağlamak, sanata ve sanatçıya ilgilerini artırmak, sanatsal yeteneklerinin ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmak.

¹⁴⁶ İstanbul Valiliği İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010, *2010-2014 Stratejik Plan*, s.26.

¹⁴⁷ Kültür ve Turizm Bakanlığı. Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Arasında, Kültür, Sanat İşbirliği Protokolü*.

Protokol çerçevesinde hizmetlerin koordinasyonu, planlanması ve yürütülmesi, uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi ve geliştirilmesi, yapılan etkinliklerin tanıtılması ve yaygınlaştırılması için çeşitli materyallerin hazırlanması, istatistiksel verilerin toplanması, aylık ve yıllık verilerin çıkarılması, bakanlık merkez ve il birimleri arasında etkili ve düzenli bilgi akışının sağlanması amacıyla merkezde Merkez Koordinasyon Kurulu, illerde ise İl Yürütme ve Koordinasyon Kurulu'nun oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu organizasyon yapısı, planlanan hedeflere ulaşma yolunda uygulanacak yönetim ilkelerini belirlemesi açısından da önemli bir girişim olarak kabul edilebilir.

İmzalandığı tarihten itibaren dört öğretim yılı süresince geçerli olacağı belirtilen protokol uyarınca yürütülecek faaliyetlere ilişkin hususları düzenlemek amacıyla bir genelge de hazırlanmıştır. Ancak, il yürütme ve koordinasyon kurullarından Merkez Koordinasyon Kurulu'na gelen yılsonu faaliyet raporlarının incelenmesi sonunda, amacın yeterince anlaşılmadığı tespit edilmiş ve ilk genelgeden 10 ay sonra ikinci bir genelge daha yayımlanarak, "kültürlü ve sanata duyarlı bireylerin oluşturduğu bir toplum yaratmak hedefi ile çıkılan bu yolda mesafe alınabilmesi, konuyla ilgili her kademedeki personelin görevini titizlikle ve üstün bir gayretle yerine getirmesiyle mümkün olabileceği" hatırlatılmıştır.

Bu alanda atılmış önemli adımlardan biri olan bu protokolün, amaçlarının yeterince anlaşılammış olması sebebiyle uygulamaya geçememesi, alanın gelişimi açısından olumsuz bir sonuçtur.

6 3 2

KALKINMA BAKANLIĞI, ONUNCU KALKINMA PLANI (2013)

Cumhuriyetin başlangıcından günümüze Türkiye'nin hem eğitim hem de öğretmen yetiştirme politikalarına yön veren iki temel girişimden söz edilebilir. Bunlar, milli eğitim şûraları ve kalkınma planlarıdır. Her iki girişim ve bunlar sonucunda oluşturulan politikalar ve ortaya konan belgeler tarihsel gelişim içerisinde öğretmen yetiştirme politika ve uygulamalarını etkilemiştir.¹⁴⁸

Bu kapsamda, Kalkınma Bakanlığı tarafından 2013 yılında hazırlanan ve 2014 ile 2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı'nda¹⁴⁹ konuyla ilgili politikalar incelenmiştir. Her ne kadar bu politika ve programların uygulamasına ilişkin idari denetleme ve yaptırım bulunmamasından dolayı Türkiye'de kalkınma planlarının önemi önceki yıllara göre azalmış gibi görünse de, tanımlanan hedef ve politikalar ilgili bakanlıkların bütçe ve strateji önceliklerini belirleme sürecinde önem taşımaktadır.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Kavak A.& Aydın, A.& Akbaba Altun, S., 2007.

¹⁴⁹ Kalkınma Bakanlığı (2013). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*.

¹⁵⁰ Akdede, S.H., 2013.

Onuncu Kalkınma Planı'nda kültür-sanat alanına ilişkin politikalar başlığı altında, "Okuma kültürü yaygınlaştırılacak, çocukların erken yaşlarda kültür ve sanat eğitimi almaları sağlanacaktır." şeklinde özetlenen maddeye yer verilmiş, ancak uygulama usullerine ilişkin herhangi bir yol haritası çizilmemiştir. Buna karşılık, eğitim alanına dair politikaların tanımlandığı maddeler arasında "Okul türlerinin azaltıldığı, programlar arası esnek geçişlerin olduğu, öğrencilerin ruhsal ve fiziksel gelişimleri ile becerilerini artırmaya yönelik sportif, sanatsal ve kültürel aktivitelerin daha fazla yer aldığı, bilgi ve iletişim teknolojileriyle bütünleşmiş bir müfredatın bulunduğu, sınav odaklı olmayan, bireysel farklılıkları gözeten bir dönüşüm programı uygulanacaktır." ifadesine yer verilmiştir. Ancak sanat eğitiminin gelişimine zemin hazırlayan bu maddeye rağmen, kültür-sanat ve eğitim alanları arasında düzenli bir iletişim ve işbirliği pratiği bulunmadığı için, konu politika önceliği hâline gelememiştir.

Kalkınmaya ilişkin öncelikleri belirleyen planların, genel amaç ve hedeflerle sınırlı kalması normal kabul edilebilir. Ancak belirlenen politikaların hayata geçirilmesi, ayrıntılı faaliyetlerin tanımlandığı kısa ve orta vadeli strateji belgelerinin, ilgili kamu kuruluşları tarafından sivil toplumla diyalog içinde, katılımcı ve şeffaf yöntemlerle hazırlanması ve uygulanması ile mümkün olabilir.

6 3 3 MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI FAALİYET RAPORU (2013)

Bu bölümde MEB'in sanat eğitimi alanına ilişkin güncel hedefleri ve uygulamaları için 2013 Faaliyet Raporu gözden geçirilmiş, yeni eğitim sisteminde bu alandaki hedef ve öncelikler ile ilgili derslere atıfta bulunan maddeler mercek altına alınmıştır.

Farklı eğitim kademelerine özel olarak tanımlanan bölümler içinde, sadece Özel Eğitim ve Rehberlik teması altında sosyal ve kültürel gelişim ile ilgili amaç ve hedeflere yer verilmiştir. Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler için tanımlanan amaçta “Sosyal, kültürel sportif faaliyetleri artırarak sosyal sorumluluk duygusuna sahip, kendini gerçekleştirmiş, sanat ve estetik yönü gelişmiş, kültürel mirasını koruyan, geliştiren ve gelecek kuşaklara aktarmayı görev edinmiş, sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirmek” ifadeleri yer almıştır. Bu öğrencilerin kendilerini ifade etme yeteneklerini ve sergileme güçlerini geliştirmek için sanatsal faaliyetlere katılımın dönem sonuna kadar %100 artırılması da hedefler arasında belirtilmiştir. Bu önemli bir hedef olmakla birlikte, özel eğitim dışında kalan, okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerindeki öğrencilerin kültürel gelişimine yönelik benzeri temel hedeflerin mevcut planda bulunmaması, eğitimde fırsat eşitliği ilkesiyle çelişmektedir.

Yükseköğretim teması altında ise “ülkemizde bilim-teknoloji-sanat üretme ve kullanma düzeyini artırmak için yurt dışına daha fazla öğrenci göndererek Türkiye’yi bilimsel çalışmaların merkezi yapmak” hedefinden bahsedilmiştir. Ancak üniversite öğrencilerinin yurt içindeki kültür-sanat hayatına ve sanatsal üretime aktif katılımlarının artırılması ya da mevcut yüksek öğrenim kurumlarındaki sanat eğitimi çalışmalarının kapsam ve niteliğinin geliştirilmesine yönelik bir amaç ya da hedefe yer verilmemiştir.

Bakanlığın faaliyetlerine ilişkin bilgi ve değerlendirmelerin yer aldığı bölümde, güncellenen yeni eğitim sistemine ilişkin düzenlemeler hakkında bilgi verilmektedir. Haftalık ders çizelgelerinin açıklandığı performans bilgileri bölümünde, seçmeli derslerden bahsedilmektedir. Ancak seçmeli derslere ilişkin güncel uygulamalara, Eğitim Reformu Girişimi (ERG) tarafından Eylül 2012 tarihinde hazırlanan “4+4+4’e Geçiş” başlıklı politika notu daha ayrıntılı bir ışık tutmaktadır.¹⁵¹ Yeni düzenlemeler kapsamında ders çizelgelerinde yapılan değişiklikler, metinde şu şekilde açıklanmıştır:

6287 sayılı Kanun’u takiben Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB), 69 ve 98 sayılı kararları ile ilkökul, ortaokul ve imam-hatip ortaokullarının haftalık ders çizelgelerini yeniledi. Yenilenmiş 1. sınıf haftalık ders çizelgelerinde Türkçe, Serbest Etkinlikler, Görsel Sanatlar ve Müzik dersleri birer saat eksiltildi, Matematik’in ders saati ise bir saat artırıldı. Serbest Etkinlikler’in zorunluluğu kaldırıldı ve velilerin isteği doğrultusunda okul yönetiminin kararına bırakıldı. Ek olarak, Beden Eğitimi dersi Oyun ve Fiziki Etkinlikler dersine dönüştürülerek ders saati sayısı ikiden beşe çıkartıldı. Oyun ve Fiziki Etkinlikler’e beş saat ayırabilmek için ise Görsel Sanatlar ve Müzik derslerinden birer saat eksiltildi.¹⁵²

¹⁵¹ ERG, “4+4+4” Düzenlemesi ile Neler Değişti? Yeni Sisteme Geçişte Neler İzlenmeli?, 2012.

¹⁵² a.g.e., 2012, s. 3.

Yine ERG tarafından Mart 2014 tarihinde yayımlanan “Temel Eğitimin Kademelenendirilmesi Sürecinin İzlenmesi” araştırmasına göre, “2012-13 eğitim-öğretim yılının sonunda toplanan veriler, seçmeli derslerin işlenmesine ilişkin aksaklıkların hafiflediğini göstermektedir.¹⁵³ Öğrencilerin %20’den fazlası Temel Dini Bilgiler, Okuma Becerileri, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Yaşayan Diller ve Lehçeler, Yabancı Dil, Bilim Uygulamaları, Müzik, Spor ve Fiziki Etkinlikler ve Drama seçmeli derslerini zaman zaman işlemediklerini bildirmektedirler. Öğrencilerin %10’undan fazlası ise Müzik ve Zekâ Oyunları derslerini hiç işlemediklerini bildirmektedirler.”

Bu veriler ışığında, milli eğitimin ana amaç ve hedefleri arasında net bir şekilde tanımlanmayan, dolayısıyla yeterli kadar kaynak ayrılmayan sanat eğitimi alanının, özellikle seçmeli derslere ilişkin yeni düzenlemelerle birlikte tamamen göz ardı edileceğini söylemek mümkündür. Ayrıca ERG’nin “2013 Eğitim İzleme Raporu”nda ifade edildiği üzere “Eğitim sisteminde yaşanan bu değişikliklerin, Onuncu Kalkınma Planı’nda benimsenen politikalara hizmet edebilmesi, katılımcı ve saydam bir süreç öngören, bütüncül bir yaklaşımı gerektirir. Söz konusu değişikliklerin, farklı okul türleri arasındaki kalite uçurumlarını gidermeye, tüm öğrencilerin temel yeterlikleri edinmesine ve sınav odaklılığı azaltmaya hangi yollarla ve ne ölçüde katkı sunacağı istenen oranda netleşmiş değildir.”¹⁵⁴

¹⁵³ ERG, *Temel Eğitimin Kademelenendirilmesi Sürecinin İzlenmesi*, 2014, s. 52.

¹⁵⁴ ERG, *Eğitim İzleme Raporu: Basın Dosyası*, 2014, s. 14.

6 4 SANAT EĞİTİMİ VE KÜLTÜR EKONOMİSİ

“Eğitim ve öğretim konusunda net çizgiler ve nasıl sağlanacaklarına ilişkin net fikirler sunmayan hiçbir sanat fonlama sistemi tam değildir, hatta muteber bile sayılamaz.”

SÖR CHRISTOPHER JOHN FRAYLING¹⁵⁵

Sanat eğitimi, ülkelerin kültürel sermayelerinden fayda sağlamak için gerek duydukları insan kaynağını üreten ve ihtiyaç duyulan yeteneklerin gelişmesine katkıda bulunan önemli bir araç işlevi görmektedir. Güçlü ve sürdürülebilir yaratıcı sektörlerle sahip olmak isteyen ülkeler, bu sermaye ve kaynakların ülkenin sosyoekonomik düzeyini artırmak için çok önemli olduğunu her geçen gün daha çok anlamaya başlamıştır.

Yayıncılık, müzik, film ve televizyon sektörleri ile diğer medya gibi yaratıcı sektörler ve müzeler, konser salonları, kültür merkezleri, sanat galerileri ve tiyatrolar gibi kültür kurumları kültür ve sanata erişim imkânı sağlayan anahtar yapılar olmaya devam etmektedir. Sanat eğitimi programları, insanların kültür kurumları ve yaratıcı sektörler tarafından sunulan farklı kültürel ifadeleri keşfetmesine ve eleştirebilmesine yardımcı olabilir. Buna karşılık kültür endüstrisi de sanatı eğitime birleştirmek isteyen eğitimciler için kaynak işlevi görür.¹⁵⁶

Yaratıcı endüstriler, özellikle yüksek katma değer yaratma potansiyeli ve diğer sektörleri de kalkındırma potansiyeli nedeniyle önem kazanmaktadır. TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2011 yılında yaratıcı sektörlerde çalışan birey sayısının toplam istihdam içindeki payı %1,09, yaratıcı sektörlerde üretilen katma değer Türkiye ekonomisinde üretilen toplam katma değere oranı ise %0,85’dir.¹⁵⁷ Bu veriler, yaratıcı sektörlerin Türkiye ekonomisine önemli katkılar yaptığının göstergesidir.

¹⁵⁵ İngiltereli eğitimci ve yazardır. Popüler kültür üzerine yaptığı çalışmaları ile tanınan Frayling İngiltere Sanat Konseyi’nin de üyesidir.

¹⁵⁶ UNESCO, *Road Map for Arts Education*, 2006.

¹⁵⁷ Yaratıcı Endüstriler Konseyi Derneği [YEKON], *İstanbul Yaratıcı Ekonomi Çalışmaları Atölyesi Final Raporu*, s. 11.

Yaratıcı endüstriler açısından değerlendirildiğinde İstanbul, Türkiye içinde lokomotif konumundadır. İstanbul'da yaratıcı sektörlerde çalışan birey sayısı Türkiye'de yaratıcı sektörlerde çalışan birey sayısının %52,4'ünü teşkil etmektedir. İstanbul'da yaratıcı sektörlerde elde edilen ciro, Türkiye'de yaratıcı sektörlerde elde edilen cironun %74,5'dir.¹⁵⁸

Türkiye'de 2011 yılında yaratıcı sektörlerde çalışan birey sayısının toplam istihdam içindeki payı %1,09 iken İstanbul'da yaratıcı sektörlerde çalışan birey sayısının İstanbul'daki toplam istihdama oranı %3,28'dir.¹⁵⁹

6 4 1 YARATICI EKONOMİ ÇALIŞMALARİ ATÖLYESİ

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kültür Politikaları ve Yönetimi (KPY) Araştırma Merkezi ve Yaratıcı Endüstriler Konseyi (YEKON) tarafından gerçekleştirilen “Yaratıcı İstanbul Atölyeleri” projesi kapsamında, “Yaratıcı Ekonomi Çalışmaları Atölyesi” başlıklı bir çalışma yürütüldü. Bu doğrultuda, İstanbul'daki müzik, film, yayın endüstrileri ile reklamcılık ve halkla ilişkiler sektörleri temsilcilerini buluşturan arama toplantıları düzenlenmiştir.¹⁶⁰

Ele alınan sektörlerdeki meslek birliği yöneticilerinin yanı sıra bağımsız yaratıcıların ve yerel yönetim temsilcilerinin de katıldığı arama çalışmalarında tespit edilen sorunlar ve somut çözüm önerileri, “YEKON İstanbul Yaratıcı Ekonomi Çalışmaları Atölyesi Final Raporu”nda derlenmiştir. Raporla sanat eğitimi bağlamında müzik, film ve yayıncılık endüstrisi başlıkları altında yer alan tespit ve öneriler aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

¹⁵⁸ a.g.e., s. 12.

¹⁵⁹ İstanbul'da genç nüfus oranının yüksek oluşu, yaratıcı sektörlerin bu kentte büyüme potansiyeline sahip olduğunun bir göstergesidir. İstanbul'da genç nüfus (15-24 yaş aralığı) oranı %22, Türkiye'de %16,5'tir.(YEKON, *İstanbul Yaratıcı Ekonomi Çalışmaları Atölyesi Final Raporu*, s. 13)

¹⁶⁰ a.g.e., s. 17.

Müzik Endüstrisi

Türkiye'deki devlet konservatuvarlarında sadece Klasik Batı Müziği ve Klasik Türk Müziği eğitimleri verilmektedir. Pop müzik, caz, R&B gibi türlere yönelik eğitim veren kurum sayısı ise yok denecek kadar azdır. Türkiye'deki yetenekli gençler bu alanlarda eğitim almak için yurt dışına gitmek zorunda kalmaktadırlar. Müzik Endüstrisi Atölyesi'nde eğitim konusunda ortaya konan önerilerden bazıları, pop müzik üretiminde kaliteyi artıracak eğitim programlarına üniversiteler bünyesinde yer verilmesi, bu türlere yönelik, yerel yönetimlerce desteklenecek alternatif eğitim projeleri gerçekleştirilmesi veya gerçekleştirilecek eğitim projelerine finansal destek ve/veya mekân sağlanması ve gençlerin müzik eğitimi almaları için belediyelerce burs verilmesidir.

Film Endüstrisi

Yaratım aşamasının yazar, yönetmen, yönetmen yardımcısı, oyuncu, ışıkçı gibi aktörlerini yetiştiren eğitim kurumlarının, üstün nitelikli eserler üretilmesine ne derece katkı sağlayabildikleri sektördeki temel sorulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaratım, üretilen bir filmin kalitesini belirleyen en önemli aşamadır. Bu kaliteyi artıracak ilk unsur, yaratım aşamasında çalışan tüm aktörlerin yetkin bir eğitimden geçmiş olmalarıdır. Bu konudaki en önemli sorunlardan biri, film endüstrisi içindeki yönetmen yardımcılığı, ışıkçılık, kameramanlık, mekân sorumluluğu gibi bazı mesleklerin, yönetmenlik, senaristlik, oyunculuk gibi meslekler kadar popüler olmaması ve ciddiye alınmamasıdır. Bu sorunun çözümü için sektördeki tüm mesleklerin, özellikle bu alanda çalışma potansiyeli olan gençlere tanıtılacağı eğitim programları geliştirilmelidir.

Film endüstrisinde gerçekleştirilen yapımların kalitesinin yükseltilmesi, yaratım aşamasındaki aktörlerin yetkinliği kadar izleyici talepleriyle de alakalıdır. Bu bağlamda yapılan tespitlerden biri, sadece üreticiye değil, tüketiciye yönelik eğitim programlarının da geliştirilmesi olmuştur. Bunun için yerel yönetimler, bölgelerindeki ilk ve orta dereceli okullarla işbirliği yaparak, öğrencilerin özellikle zengin ve çeşitli içeriğe sahip film festivallerine izleyici olarak katılımını sağlayabilir. Bunun dışında yaşam boyu eğitim ilkesi doğrultusunda, sadece eğitim çağındaki gençlere değil, yetişkinlere yönelik benzer projeler de geliştirilmelidir.

Yayın Endüstrisi

Atölyeden çıkan sonuçlara göre, Türkiye’de liselerdeki büyük aksaklıklardan biri, sözel ağırlıklı beşeri bilim derslerinin algılanmasına yöneliktir. Sözel bölümlere yatkınlığı olsa da gençlerin neredeyse hiçbiri üniversitede edebiyat eğitimi almaya yönelmemektedir. Bu sorunun çözümü, toplumun eğitim sistemi ile ilgili genel algısının değiştirilmesi ve yerleşik algıda değersiz görülen, pek fazla ciddiye alınmayan veya gerçek birer meslek olarak kabul edilmeyen yazarlık, şairlik (ve diğer bütün yaratıcı meslekler) gibi mesleklerin itibarının artırılmasına yönelik bir bilinçlendirme kampanyası yürütmekten geçmektedir. Özellikle gençlere yönelik bir meslek tanıtım programı yerel yönetimlerin desteğiyle oluşturulmalı ve geniş kitlelere ulaştırılmalıdır. Bununla birlikte, üniversite müfredatının yenilenerek çağın gereklerine cevap verir hâle getirilmesi de bu bölümlerin gençler için daha cazip kılınmasına katkı sağlayacaktır. Yerel yönetimlerin desteğiyle, yetişkinlere yönelik eğitim programları oluşturulması da atölyenin önerileri arasındadır. Böylece zamanında çeşitli sebeplerle bu alana yönelememiş insanlara da kendilerini yazar, şair, editör, çevirmen gibi mesleklerde eğitime şansı tanınabilir.

Tüketim aşamasında ise piyasada var olan çeşitliliğin tüketici ile buluşmadığı sonucuna varılmıştır. Bunun bir sebebi okurun yetkinlik eksikliği, diğer sebebi ise popüler yazarların eserleri dışındaki eserlerin yeterince tanıtılmamasıdır. Yetişkinlere yönelik eğitim programları, profesyonel veya amatör yazarlar yetiştirmenin yanında, bu eğitimlere katılan insanların birer okur olarak da ufuklarını genişletecek ve farklı türler hakkında bilgi ve beğenilerinin gelişmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla, edebiyat alanında gerçekleştirilecek eğitim programları, hem üretimdeki hem de tüketimdeki çeşitliliği olumlu yönde etkileyecektir.

Türkiye'de ne eğitim sisteminin okuma alışkanlığı üzerine kurulu olduğu, ne de toplumu oluşturan bireylerin sonradan yüksek düzeyde bir okuma alışkanlığı edindikleri söylenebilir. Atölyenin bu konudaki önerisi, eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi yönünde olmuştur. Bunun gerçekleşmesi, kültür ve sanat eğitimini kapsayan bir ulusal kültür vizyonunun bu yönde geliştirilmesine bağlıdır. Yerel düzlemde ve daha kısa vadede gerçekleştirilebilecek olan ise yine belediye destekli, her yaşta vatandaşlara yönelik okuma odaklı eğitim programlarıdır. Bir başka öneri ise tüm okullarda sınıf kitaplıklarının oluşturulması, var olanların zenginleştirilmesi ve halk kütüphanelerinde kitap çeşidinin artırılmasıdır.

7 NİTELİKLİ SANAT EĞİTİMİNİN TEMEL STRATEJİLERİ

Bu bölümde amaç, nitelikli ve etkin sanat eğitimi için kullanılabilir stratejilere dair bir yol haritası çıkarmaktır. İlk olarak, erişimin iyileştirilmesi ve sanat eğitiminin niteliğinin artırılması için kullanılabilir stratejiler anlatılacaktır. İkinci bölümde ise stratejilerin başarılı olması için gerekli olan ortaklıklar ve işbirliklerine yönelik koşullar ve mekanizmalar üzerinde durulacaktır.

7 1 STRATEJİLER

Sanat eğitimine erişimin iyileştirilmesi ve eğitimin niteliğinin artırılması yolunda uygulanacak stratejilerin, sanat eğitimi politika ve uygulamaları ile bağlantısı aşağıdaki başlıklar altında tanımlanmıştır:

1. Savunuculuk: Bu alanda karar verici konumundaki tüm aktörlerin sanat eğitiminin önemini anlaması için sanat eğitiminin sürekli olarak desteklenmesi gerekmektedir. Savunuculuk, sanat eğitimine erişimi doğrudan ve dolaylı yoldan etkiler. Doğrudan etkisi, fon mekanizmaları ve politikalarını yönlendirmesi iken, dolaylı etkisi öğrencilere, velilere, öğretmenlere ve okul müdürlerine, taleplerini yerel düzeydeki kamu yetkililerine iletme fırsatı vermesi ile olur. Savunuculuk, sanat eğitimi alanında işbirliklerinin kurulması için ilk adımdır ve erişimin iyileştirilmesi ve dolayısıyla eğitimin niteliğinin artırılması yolunda sürekliliği olmalıdır.

2. Stratejik planlama: Stratejik planlar, öğrencilerin ne zaman ve ne öğrenmesi gerektiği gibi konulara ek olarak, sanat eğitimi müfredatlarının ve programlarının nasıl değerlendirileceği ve geliştirileceğine dair de bir yol haritası görevi görür.¹⁶¹ Sanat eğitimi, sadece ulusal strateji planlarında değil, şehirlerin stratejik yönetim planlarında da öncelikli konulardan biri olarak yer almalıdır. Sanat eğitimi konusunda yerel düzeyde yapılacak planlama, okulların ihtiyaçlarının saptanması ve daha çok öğrenciye erişim sağlanmasına katkıda bulunur.

3. Kaynak yaratılması: Her okulun sanat eğitimi kaynakları aynı değildir. Birçok okulun nitelikli sanat öğretmeni, yeterli mekânı, malzemesi ve en önemlisi sanat eğitimine ayrılan bütçesi çok kısıtlıdır. Çevresel unsurları etkileyen bu kaynakların oluşturulması ve dengeli şekilde dağıtılması, sanata erişimin eşitlikçi bir şekilde sağlanmasına ve eğitimin niteliğinin artırılmasına yardımcı olur.¹⁶²

4. Eşit erişimin hedeflenmesi: Toplumda herkesin sanat eğitimine eşit erişim imkânının olmaması, toplumsal adalet ile ilgili bir sorundur. Eşit erişimin, sanat eğitimi politikasının öncelikli hedefi hâline getirilmesi, bu alanın gelişiminde önemli bir adım olacaktır. Farklı şehirler, coğrafi bölgeler ve okullar arasındaki altyapı ve kapasite farkları düşünüldüğünde, okul ve okul dışında verilecek sanat eğitime erişim imkânlarında farklılıklar görülür. Bu nedenle, sadece ulusal eğitim ve kültür politikalarında değil; yerel düzeydeki strateji planlamalarında da yerel koşullar gözeticilerle sanat eğitime eşit erişim öncelikli konulardan biri olmalıdır.

5. Nitelikli sanat eğitiminin tanımlanması: Nitelikli sanat eğitiminin ne olduğu tanımlanmalıdır. Veliler, öğretmenler ve okul müdürleri, nitelikli sanat eğitiminden ne beklenmesi gerektiğini bilmelidir. Bu özellikle okul dışındaki sanat eğitimi programlarının değerlendirilmesi için önemlidir.

¹⁶¹ Bodilly S.J & Augustine S.J.&Zakaras, L, 2008, s. 56.

¹⁶² a.g.e., s. 50.

6. Bireysel ve kurumsal kapasite yaratılması: Sanat eğitiminde kapasite yaratma konusunda kültürel kaynakların harekete geçirilmesi, okullara bu konuda profesyonel eğitimler ve teknik destek verilmesi için okul yöneticilerine planlama ve liderlik konularında danışmanlık yapacak kurum ve kuruluşlara ihtiyaç vardır.¹⁶³

7. Okullarda kültürel koordinatörlerin seçilmesi: Bu strateji ile yerel düzeyde, okullar ve politika yapıcılar arasında savunuculuk ve aracılık yapacak birinin varlığı amaçlanmıştır. Okuldaki sanat öğretmenleri arasından seçilecek bu koordinatörler, okullarda altyapının güçlendirilmesi, bütçe hazırlığı, müfredat taslağının hazırlanması ve hizmet içi eğitim programları üzerine çalışabilir. Bu öğretmenlere özel olarak hazırlanacak eğitim programlarında proje yönetimi, ekip kurma, sanatçılar ve kültür kurumları ile ilişki geliştirme ve fon kaynağı yaratma konuları üzerinde durulmalıdır. Kültürel koordinatörler, yerel ve bölgesel düzeyde bağlantılar ağı oluşturmalı, deneyim paylaşmak ve uzun vadeli ortak etkinlikler gerçekleştirmek üzere sürekli yeni ilişkiler geliştirmelidir.¹⁶⁴

8. Veri tabanı oluşturulması: Okul ve okul dışında sanat eğitimi gören öğrencilere dair güncel istatistikî bilgilerin tutulması, sanat eğitimine yönelik bir veri bankası oluşturulmasını sağlayacaktır. Bu verilerin internet aracılığıyla bütün eğitim kurumları ile ilgili bakanlıklar ve diğer kurum ve kuruluşların kullanımına açılması ise fon kaynağı sağlayan aktörlere ve politika yapıcılara, erişimdeki eşitsizlikler ve eksiklerin fark edilmesi ve sorunların giderilmesi için harekete geçilmesinde yardımcı olacaktır.¹⁶⁵

¹⁶³ a.g.e., s. 52.

¹⁶⁴ Robinson, K., 1999b.

¹⁶⁵ Bodilly S.J & Augustine S.J.&Zakaras, L, 2008, s. 52.

9. Ölçme ve değerlendirme: Öğrencilerin öğrenim süreçlerinin nasıl değerlendirildiği ve hangi değerlerin ve kriterlerin göz önüne alındığı önemlidir. Nitelikli sanat eğitiminin kriterlerini tanımlamak ya da ölçmek kolay değildir. Okulların ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile ilgili birbirleriyle iletişime geçip iyi örnekleri paylaşması ve karşılaştırması yoluyla alternatif ve etkin sanat eğitimi yöntemleri geliştirebilir.

10. Sanat eğitimi standartlarının geliştirilmesi. Sanat eğitiminde ulusal standartların geliştirilmesi, nitelikli sanat öğrenimi deneyiminin tanımlanması ve okullara sanat eğitimi programlarının uygulanması için kılavuzluk eder. ABD'de Ulusal Görsel Sanatlar Standartları bu amaçla geliştirilmiştir.¹⁶⁶ Öğrencilerin sanat eğitimi alanında ne bilmesi gerektiğini ve ne yapabileceğini tanımlayan standartların amacı ulusal bir müfredat yaratmak değil, sanat eğitiminin ilkeler etrafında geliştirilmesini sağlamaktır.¹⁶⁷

166 Daha ayrıntılı bilgi için: National Core Arts Standards, <http://nationalartsstandards.org/>.

167 NAEA, *The National Visual Arts Standards*, 1994, s. 4.

7 2 TEMEL KOŞULLAR

Bu bölümde, sanat eğitiminde niteliğin artırılması yönünde uygulanacak stratejilerin başarısı için gerekli iki önemli koşul üzerinde durulacaktır: 1) Öğretmen ve sanatçıların eğitimi, 2) Ortaklıklar ve işbirlikleri.

7 2 1 ÖĞRETMEN VE SANATÇILARIN EĞİTİMİ

i. Temel Eğitim Dersleri Veren Öğretmenlerin Eğitimi

Öğretmenler, sanat yoluyla öğrenim pratiklerinin müfredata girmesi ve sanat eğitimi kapasitesinin geliştirilmesinde en önemli kaynaktır. Temel eğitim konuları kapsamında ders veren birçok öğretmen, sadece kendi uzmanlık alanına yoğunlaşır. Bu nedenle, farklı disiplinlerdeki projelerde yer almaya ya da okul dışındaki kültürel kurum ve inisiyatiflerle çalışmaya hazırlıklı değildir. Uzmanlık eğitimleri sırasında sanatın eğitime olan katkısı ya da öğrenme süreçlerinde sanatın rolü gibi konular üzerine yoğunlaşmazlar. Bunun önüne geçmek için, kültür ve sanata dair bilgi sahibi olmak, geleceğin öğretmenlerinin görevleri arasında tanımlanmalıdır.¹⁶⁸ Öğretmenler, sanatın, sanat eğitiminin ve sanatçıların önemine dair algının değişmesi yönünde savunuculuk yapabilecek en önemli aktörlerdir.

ii. Sanat Öğretmenlerinin Eğitimi

Sanat eğitimi, öğrenenlere sadece belli becerilerin, uygulamaların ve bilgilerin öğretilmesinden öteye geçmelidir. Nitelikli sanat öğretmeni eğitim programlarının geliştirmeyi vaat ettiği bilgi ve becerilerden bazıları şunlardır:¹⁶⁹

- Bir ya da daha fazla sanat dalı ile ilişki,
- Sanat eğitimi metodolojileri,
- Disiplinler arası sanat ve disiplinler arası sanat yoluyla eğitim metodolojileri,
- Müfredat tasarımı,
- Sanat eğitimine uygun ölçme ve değerlendirme yöntemleri,
- Örgün (okulda yapılan) sanat eğitimi,
- Yaygın (topluluk temelli) sanat eğitimi.

Örnek: İstanbul Bienali Eğitim Programları

İstanbul Bienali kapsamında sergi mekânlarında düzenlenen eğitim programlarına, her sergi döneminde yaşları 6–14 arasında değişen binlerce çocuk ve genç katılıyor.

İstanbul Bienali'nin eğitim programları dahilinde dönem dönem sanat öğretmenlerine özel olarak hazırlanmış eğitim programları da gerçekleştiriliyor. Bienal döneminde gerçekleştirilen bu eğitimler kapsamında güncel sanata yönelik ilgiyi artırmak ve öğretmenlerin vizyonlarının genişlemesine katkıda bulunmak hedefleniyor. 11. İstanbul Bienali'nde, eğitimciliğini arkeolog ve müzeolog Mine Küçük'ün üstlendiği Sanat Öğretmenleri İçin Eğitim Programı'nın duyurularının il genelinde yaygınlaştırılması ve öğretmenlerin izin süreçlerinin kolaylaştırılması için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile işbirliği yapıldı. İstanbul'daki ilköğretim okullarında, meslek liselerinde ve liselerde görev yapan öğretmenlerin katıldığı program kapsamında eğitimci Mine Küçük ve rehberler eşliğinde sergi mekânları da gezildi.

iii. Sanatçıların Eğitimi

Sanatçılara ve kültür profesyonellerine, pedagojik yetkinliklerini geliştirme, eğitimcilerle işbirliği yapma, öğrenenlerle daha doğrudan ve etkili iletişim ve etkileşim kurma becerilerini artırma fırsatı verilmelidir. Sanatçılar zaman zaman okullarda veya kültür kurum ve kuruluşlarındaki eğitim programları aracılığı ile sanatsal becerilerine dair eğitim verme fırsatı yakalamaktadır. Bu nedenle sanatçıların kendi uzmanlık eğitiminin dışındaki alanlarda, özellikle pedagoji ve sanat eğitimine dair konularda yetiştirilmesi önemlidir.¹⁷⁰

Örnek: Toplumda Sanatçı Eğitim Programı (Kanada)¹⁷¹

Kanada'da bulunan Queen's Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne ait uzmanlaşmış bir program, yaratıcı yazın, dans, müzik, tiyatro ve görsel sanatlar gibi çeşitli dallardan sanatçıları 9 aylık öğretmenlik sertifikası kursuna dahil ediyor. Kursa katılan öğrenciler öğretmen olmak için gerekli koşulları tamamlarken, sanat ve yaratıcılığa vurgu yapan bir eğitim alıyorlar. Programa katılacak adayların sanat dallarından birinde yetenekli olmasının yanı sıra bir lisans derecesine de sahip olması bekleniyor.

Eğitim programı, müfredatta yer alan sanatsal ve pedagojik konular üzerine hem sanatçı hem de eğitmen olarak kapsamlı bir tecrübeye sahip olan kişiler tarafından uygulanıyor. Adaylar sanat eğitimi vermeye yönelik pedagojik uygulamalar konusunda bilgi ve beceri kazanıyor ve meslektaşlarının yanı sıra sanat ve eğitim örgütleriyle nasıl ortaklıklar kurabileceklerini ve bunları nasıl geliştirebileceklerini öğreniyorlar. İşbirliğine dayanan disiplinler arası projelerde diğer sanat dallarının uygulayıcıları ile birlikte çalışıyor ve birer sanatçı olarak kazandıkları beceri ve bilgileri, okullar, toplum sanat merkezleri ve profesyonel sanat organizasyonları tarafından yürütülen sosyal sorumluluk programları da dahil, her türlü eğitim ortamında nasıl kullanacaklarını öğreniyorlar.

¹⁷¹ Daha ayrıntılı bilgi için: Artist in Community Education, <http://educ.queensu.ca/ace>.

7 2 2 ORTAKLIKLAR VE İŞBİRLİKLERİ

Sanat eğitimi politikasında, farklı kademelerde ve kapasitelerde çalışan aktörlerin işbirliği içinde çalışması, eğitimin niteliğini artıran en önemli unsurlardan biri olarak kabul edilir. Başarılı ve etkili ortaklıklar, işbirliği içine giren kişi, kurum ya da kuruluşa bağlı olarak farklılık gösterir. İşbirlikleri ulusal ya da yerel düzeyde olabilir, okulları, iş dünyasını ya da sivil toplum liderlerini, velileri, öğretmenleri, sanatçıları, eğitmenleri ve politika geliştiricilerini kapsar. Sanat ve kültür kurumları, belediyeler, üniversiteler, sendikalar vb. gibi kuruluşların başarılı ortaklıklar kurduğu birçok uluslararası örnek vardır.¹⁷²

Eğitim ortaklıkları ve işbirlikleri, okul yönetmelikleri ve uygulamaları, ev-okul-topluluk etkileşimi ve kaynakların dağılımı gibi alanlarda etkili olur. Temel amaçlarından bazıları müfredat geliştirilmesi, okul saatlerinin düzenlenmesi, vakıf ve dernekler ile kültür-sanat kurumları ile çalışmalar yürütülmesi, savunuculuk, erişim, maddi ve ayni destek sağlanması olarak özetlenebilir.¹⁷³

Bu amaçlar doğrultusunda, sanat eğitiminin hem kültür ve eğitimden sorumlu bakanlıkların kendi içlerinde hem de sanat eğitimi programlarının uygulama ve değerlendirilmesini sağlayan çeşitli mekanizmalar arasında ortak bir sorumluluk hâline getirilmesi ve her bir yapının süreçteki katkısının net şekilde tanımlanması, sanat eğitiminin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Yaratıcı öğrenmenin desteklenmesinde sanat ve eğitim alanları arasında sinerji oluşturmanın en iyi yöntemlerine örnek teşkil edecek bazı ortaklık biçimleri aşağıda özetlenmiştir.

¹⁷² Galligan, A.M., 2001.

¹⁷³ a.g.e., s. 34.

Örnek: Barış İçin Müzik Vakfı (BİM) ve İKSV

“Yoksulluk, sadece ekmezsiz veya çatısız yaşamak değildir. Aynı zamanda manevi bir eksiklik, bir yalnızlıktır, kabul görme eksikliğidir. Maddi varlıklardan yoksun bir çocuk, müzik yoluyla manevi bir zenginlik kazandığında, yoksulluğun kısır döngüsü kırılabilir.” JOSÉ ANTONIO ABREU

Mimar Mehmet Selim Baki ve Yeliz Baki tarafından 2005 yılında kurulan Barış İçin Müzik (BİM), 2011 yılında Barış İçin Müzik Vakfı'na dönüştürüldü. Vakıf çatısı altında bugün üç topluluk (Barış İçin Müzik Orkestraları, BİM Korosu ve BİM Bakır Üflemeliler Topluluğu) faaliyet gösteriyor.

Temel amacı, mümkün olduğu kadar fazla sayıda çocuğa karşılıksız müzik eğitimi olanağı sağlamak ve barışın sesini müzikle duyurmak olan BİM Vakfı, Edirnekapı'da, bugüne kadar imkânları sınırlı binlerce çocuğa ortak sosyal ve kültürel yaşam alanları oluşturarak, sanata katılım hakkı önündeki engelleri kaldırmayı hedefledi.

Vakfın eğitim modeli, Venezüela'dan dünyaya yayılmış olan El Sistema modelinde olduğu gibi, orkestralar sistemi üzerinden temelleniyor. Enstrüman eğitimi alan her çocuk kısa sürede bir orkestranın üyesi hâline geliyor. Her kayıt döneminde, yeni öğrencilerin katılımıyla orkestralar oluşuyor. Orkestrada geçirilen ilk iki senede çocukların, enstrüman çalmayı öğrenirken aynı zamanda bir topluluğun parçası olmayı, ortak bir amaçta birleşebilmeyi ve ortak hareket edebilmeyi de öğrenmeleri hedefleniyor. Bu dönemde çocukların müziğin coşkusunu hissetmelerine, enerjilerini ve kapasitelerini açığa çıkarmalarına ve eğlenerek müzik öğrenmeyi hayatın doğal bir parçası olarak hissetmelerine önem veriliyor. İkinci seneden sonra orkestranın her geçen gün daha yüksek bir kaliteye ulaşması hedefleniyor.

2013 yılından itibaren BİM Vakfı'nın kurumsal destekçiliğini üstlenen İKSV, vakfın sürdürülebilirliği ve uluslararası arenada tanınırlığına yönelik çalışmalar yürütüyor, vakfa organizasyon, iletişim ve pazarlama konularında destek veriyor. Bu kapsamda, Venezüela, El Sistema'nın kurucusu José Antonio Abreu ile BİM Vakfı'nın kurucusu Mehmet Selim Baki arasında 2014 yılında bir Dostluk Anlaşması imzalandı. El Sistema kapsamında yeni olanakların yaratılacağı anlamına gelen bu anlaşma ise ortak çalışma, yardımlaşma ve dayanışmayı hedefleyerek Venezüela ve Türkiye çocuklarını kardeş ilan ediyor.

Bugün 280 müzik merkezinde görev yapan 15 bin eğitmenle 250 binin üzerinde gence ulaşan El Sistema'nın bünyesinde 130'dan fazla gençlik, 70 çocuk ve 30 senfoni orkestrası bulunuyor. Bu sisteme bağlı olarak müzik eğitimi alan çocukların yüzde 75'i ise yoksulluk sınırının altında yaşıyor. El Sistema bünyesinde müzik eğitimi alan her çocuk müziği meslek olarak seçmiyor, ama büyük bir orkestranın parçası olmayı öğrendiği için dinlemeyi, anlamayı ve kendisinden ödün vermeden diğer orkestra üyeleriyle uyum içinde yaşamayı başarıyor. Bunun yanında üretmenin, müziğin dönüştürücü gücünü hissetmenin ayrıcalığını yaşayan bir birey olarak suç dünyasının karanlığından uzak durması gerektiğini biliyor. Bu yüzden, yaratıcısı José Antonio Abreu'nun dediği gibi "El Sistema yoksulluk ve suçla mücadele eden sosyal bir sistem."¹⁷⁴

i. Eğitmenler ve Sanatçılar Arasındaki Ortaklıklar

Öğretmenlerle sanatçılar arasında kurulacak başarılı ortaklıklar, sanat eğitiminin kalitesini artıracaktır. Sanatçıların, sınıf ortamında sanat pratiklerini uyguladıkları programlar oldukça yaygındır. “Gençlerle Birlikte Çalışmak” (*The Elia's Study*) adlı araştırmada bu tür programların faydaları şöyle özetlenmektedir:¹⁷⁵

GENÇLER İÇİN

- Profesyonel sanat dünyasını yakından tanıma,
- Sanatsal süreçleri anlama,
- Sanatsal beceriler geliştirme,
- İyi iş ilişkileri geliştirme,
- Sanatçıları örnek alma,
- Yaptığı işe karşı daha mutlu ve heyecanlı olma.

SANATÇILAR İÇİN

- Daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşma,
- Başkaları ile birlikte çalışma fırsatı,
- Sanatsal becerileri geliştirmeleri için başkalarına yardım etme.

ÖĞRETMENLER İÇİN

- Müfredatı zenginleştirme,
- Öğretmenlerin kişisel ve profesyonel gelişimlerine katkıda bulunma.

Sanatçı-öğretmen ortaklığının başarılı olması için, ortak hedeflerin karşılıklı olarak iyi anlaşılması, tarafların birbirlerinin uzmanlık alanına dair bilgi sahibi olması ve yetkinliklerine saygı duyması gerekir.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Robinson, K., 1999b, s. 46.

¹⁷⁶ UNESCO, *Road Map for Arts Education*, 2006.

Sanatçı-öğretmen ortaklığının yaratıcı bir rolü de vardır. Sanatçılarla işbirliği, yeni ve sıra dışı bakış açıları sunmanın ve yenilikçi yaklaşımlar getirmenin yanı sıra, sosyal, kültürel, sanatsal alanlardaki gelişmelerin anlaşılması için de yeni araçlar sağlar. Bu işbirliği modelinde, sanatçı sınıf öğretmeninin yerini dolduramaz; her ikisinin de kendisine yeni roller bulması gerekir. Bu paylaşılan öğrenme sürecinde öğretmen moderatör, sanatçı ise estetik alanda uzman rolünü üstlenebilir. Öğretmenler sanatçıları davet edip onlarla ortaklık temeline dayanan, müfredat içi veya müfredat dışı projeler geliştirdiklerinde, kendi öğretim yöntemlerini zenginleştirmelerini sağlayacak yeni tecrübeler edinirler. Okul içi projeler, katılımcıların yaşı, öğretim yöntemleri ve sınıf etkinliğinin süresine göre tasarlanır ve öğretmen, sanatçı ve okulun birlikte çalışmasını gerektirir.

Örnek: PAGES Sanat Eğitimi Programı (Wexner Sanat Merkezi, ABD¹⁷⁷)

PAGES, Wexner Sanat Merkezi'nin eğitim departmanında okul programları bölümü yöneticisi Dionne Custer Edwards tarafından geliştirilmiştir. PAGES, farklı sanat disiplinlerine dayanan (çağdaş görsel sanatlar, film ve sahne sanatları), sanat yoluyla lise öğrencilerinin okuryazarlık ve yazı yeteneklerini geliştirmek amacı taşıyan bir sanat eğitimi programıdır. Bir okul yılı içinde lise seviyesinde başvuru yapan okullardan birer sınıfın katılımı ile gerçekleşir. Bu programın kültüre erişim fırsatı sunmanın dışında, sınıf öğretmenleri, sanatçılar ve öğrencilere sağladığı eğitim olanakları çeşitlidir.

¹⁷⁷ Wexner Sanat Merkezi (Wexner Center for the Arts), Columbus'ta Ohio Devlet Üniversitesi bünyesinde olan, Orta Amerika'nın en önemli sanat merkezlerinden biridir. PAGES programı hakkında daha ayrıntılı bilgi için: <http://wexarts.org/content/public-programs/pages>.

Öğretmenler: PAGES programına katılan sınıf öğretmenleri, Wexner Center'da programın içeriğine dair kısa bir eğitim programına tabi tutulur. Farklı disiplinleri kendi müfredatlarına ne şekilde dahil edeceklerine dair yol haritası niteliğindeki bu eğitimde sınıf öğretmenleri;

1. Wexner Sanat Merkezi eğitim uzmanları ve PAGES programında sınıfları ziyaret edecek sanatçılarla birlikte çalışma fırsatı yakalar, öğrencilerin seyredeceği film ve performans ile katılacağı sergi hakkında ayrıntılı bilgi ve araştırma malzemesi alırlar.

2. Yıl boyunca Wexner Sanat Merkezi'nin eğitim uzmanları ve sanatçılar ile işbirliği içinde çalışarak, bireysel, akademik, profesyonel ve sanatsal anlamda gelişme olanağı bulurlar.

Öğrenciler: PAGES programı kapsamında sınıflarına gelen sanatçılarla birlikte çalışma fırsatı yakalarlar. Bir okul dönemi boyunca üç kere sanat merkezine gelen öğrenciler, farklı sanat disiplinlerine dair deneyim kazanır. Öğrenciler sanat üzerine düşünme ve bu deneyimlerine dair yazma ve bağlantı kurma yetileri edinir; sanatsal, entelektüel ve sosyal açıdan gelişirler.

Sanatçılar: Wexner Sanat Merkezi'ndeki eğitim uzmanları ve sınıf öğretmenlerinin yanı sıra, okullara yaptıkları ziyaretlerde öğrenciler ile birlikte çalışma fırsatı yakalarlar.

Yıl sonunda öğrencilerin yazıları bir kitapta toplanarak basılır. Programın kapanışı, PAGES programına katılan tüm öğrencilerin yazdıklarını paylaştıkları bir etkinlik ile gerçekleştirilir.

ÖRNEK: Güher ve Süher Pekinel Sosyal Sorumluluk Projeleri¹⁷⁸

“Dünya hiç olmasaydı bile müzik var olurdu.”

SCHOPENHAUER¹⁷⁹

Güher ve Süher Pekinel’in müzik eğitiminde geliştirdiği önemli projelerden biri, Türkiye’nin her yöresinden seçilmiş üstün yetenekli çocukların okuduğu Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi’nde kurulan G&S Pekinel Müzik Bölümü’dür. Amacı birçok okulda seçmeli ders olarak sunulan, fakat yetersiz altyapı sebebiyle hiçbir sonuç getirmeyen müzik dersini en üst seviyeye çekerek, bu alanda bir örnek yaratmaktır. 2007’den itibaren yürütülen çalışmalar doğrultusunda müzik dersi iki saate çıkarılıp okul müfredatına entegre edilmiş, belli üniversitelerde kredi notu olarak sayılmıştır.

Pekinellerin diğer bir projesi, anaokulu ve ilkokullarda, çocuklara analitik düşünce, yaratıcılık ve özgüven aşıl原因, dünyaca tanınmış “Orff-Schulwerk Müzik Eğitimi” konseptinin Türk eğitim müfredatına entegre edilmesini hedeflemektedir. Pekineller 2010 yılında, bu sistemin Türkiye’de tüm okullarda uygulanabilmesini sağlamak üzere, Anadolu’da Müzik Eğitimi İyileştirme Projesi’ni başlatarak MEB ile bir protokol imzalamışlardır. Söz konusu eğitim dokuz pilot ilde (İstanbul, Ankara, Antalya, İzmir, Mersin, Bursa, Trabzon, Gaziantep, Mardin) anaokulları ile ilköğretim sınıflarında uygulanmıştır.

¹⁷⁸ Daha ayrıntılı bilgi için: Güher & Süher Pekinel, http://www.pekinel.com/sosyal_sorumluluk.php?kategori_id=3&lang=tr ve http://www.pekinel.com/sosyal_sorumluluk.php?kategori_id=1&lang=tr.

¹⁷⁹ Arthur Schopenhauer (1788-1860) Alman filozof, yazar ve eğitmandir. Immanuel Kant’ın en çok değer verdiği öğrencisi olup Alman felsefe dünyasındaki ilklerdendir ve dünyanın anlaşıl原因, akılsız prensipler üzerine kurulu nedenselliklerinin olduğu teorisini geliştirmiştir.

ii. Bakanlıklar, Belediyeler ve Kültür Kurumları Arasında Ortaklıklar

KTB, MEB ve yüksek öğrenim ve araştırmalardan sorumlu diğer kurumların farklı birimleri arasında, okul saatleri içinde ve dışında gerçekleştirilecek sanat eğitimi programlarına dair politikalar ve bütçeler oluşturma konusunda ortaklıklar kurulabilir.

Sanat ve eğitim ayrıca, ilgili bakanlıklar ile belediyeler arasında siyaset düzeyinde bir araya getirilebilir, eğitim sistemiyle kültür dünyasını birbirine bağlamak için kültür kurumlarıyla okullar arasında işbirliğine yönelik projeler uygulamaya konabilir. “Bu ortaklıklar, kültür ve sanatı müfredatın dış çeperlerine değil, tam ortasına yerleştirmeyi hedeflemektedir.”¹⁸⁰

Örnek: SALT Yorumlama¹⁸¹

Okullar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğine dayalı, sürdürülebilir ortaklıklar geliştiren SALT Yorumlama'nın misyonu, “Katılımcıların açık diyalog ve eleştirel düşünceye dayalı yaratıcı ve deneysel öğrenme olanaklarından yararlanması” olarak tanımlanmıştır.

SALT tarafından düzenlenen sergiler kapsamında, lise ve üniversiteler ile gençlik topluluklarına yönelik rehberli turlar gerçekleştirilmektedir. Bu eleştirel sergi turlarında, sergilerdeki işler yakından incelenerek, katılımcılarla çok yönlü tartışmalar yürütülmektedir. Sanatçı, mimar ya da araştırmacılar tarafından yürütülen atölyeler, öğrencilere bir araştırma ve uygulama ortamı sağlamaktadır. Eğitimcilerle özel atölyelerde ise mesleki ve kişisel gelişime katkı sunulması amaçlanır.

¹⁸⁰ UNESCO, *Road Map for Arts Education*, 2006.

¹⁸¹ Daha ayrıntılı bilgi için: Saltonline, <http://saltonline.org/tr/anasayfa>.

Öğrenme ve tartışmaya açık bir ortam sunmayı amaçlayan SALT, lise öğrencilerinin eleştirel düşünme, tartışma ve kültürel faaliyetleri yorumlama yetisini geliştirmelerine katkıda bulunmak amacıyla, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'yle bir işbirliği protokolü imzalamıştır. İstanbul'un farklı bölgelerinden daha fazla öğrencinin SALT'ı ziyaret edebilmesini hedefleyen işbirliği kapsamında, öğrencilerin mekân ulaşımı için Açık Toplum Vakfı destek vermektedir.

iii. Okul ve Kültür Kurum ve Kuruluşları Arasında Ortaklıklar

Bugün artık öğrenim süreçlerinin sadece okullarla sınırlı olmadığı kabul edilmektedir. Okullar ve kültür kurumları arasında geliştirilen ortaklıklar, yeni pedagoji fırsatlarının doğmasına sebep olmuştur. Bu ortaklıkların kapsamı ve etki alanı, ülkeler arasında büyük ölçüde değişkenlik göstermektedir.¹⁸²

İşbirliğinin başarılı olabilmesi için okulların ve kültür kurumlarının kararlılığı ve desteği çok önemlidir. Kurulan yakın ortaklıklar yenilikçi programların ortaya çıkmasına aracı olmuştur. Bu programların çoğu kültür kurumlarına ziyaretler şeklindedir. Bu ziyaretler, öğrencilere zengin bilgiler sağlamakta, ayrıca sanatçılarla buluşma, sanat süreçlerine tanıklık etme veya katılma fırsatlarının yanı sıra, bütünleştirilmiş öğretim pratikleri için de çok geniş bir potansiyel sunmaktadır. Küçük yaştaki çocukların görsel öğrenmeye çok güçlü yanıt verdiği ilkökul döneminde bu tür kurumlarla yapılacak aktif işbirlikleri, daha zenginleştirilmiş öğretim yöntemleri uygulamak için fırsatlar yaratabilir.¹⁸³

¹⁸² UNESCO, *Road Map for Arts Education*, 2006.

¹⁸³ a.g.e., 2006.

Örnek: İstanbul 2010 Avrupa Birliği Kültür Başkenti (AKB) Eğitim Projeleri

İstanbul 2010 AKB Projesi çerçevesinde, İstanbul'daki sanat etkinlikleri ve kültürel değerlerin okullar, eğitimci ve öğrenciler vasıtasıyla İstanbullulara ulaşması amacıyla kapsamlı bir eğitim programı hazırlandı. Bu projelerden bazılarını aşağıda kısaca yer verilmektedir:

Taşınabilir Sanat: 2010 AKB Ajansı Görsel Sanatlar Yönetmeni Beral Madra, İstanbul'un Kartal, Tuzla, Ümraniye, Büyükçekmece gibi ilçelerinde güncel sanatı gençlerle buluşturan bir eğitim projesini hayata geçirdi. İstanbul'un merkeze uzak ilçelerine güncel sanatı götürmek amacıyla düzenlenen "Taşınabilir Sanat" sergilerini 50 bin kişi ziyaret etti. Esas amaçlarından birinin de çocukların ve gençlerin sergilerde yer alan eserlerle ve eserlerin sahipleriyle tanışmaları olduğunu belirten Madra'ya göre, sergi sayesinde küratörler, sanatçılar ve sanat sektöründe çalışanların izleyicilerle buluştukları alanlar yaratıldı.

Müziğin Dokunduğu Yaşamlar Orkestrası: İstanbul 2010 AKB Ajansı'nın müzik danışmanlığı görevinde olan şef Cem Mansur, "Müziğin Dokunduğu Yaşamlar" adıyla bir orkestra kurdu. Proje kapsamında öğrenci ve öğretmenlerin etkinliklere katılabilmesi için, MEB ve İl Millî Eğitim Müdürlükleriyle protokoller yapıldı. İstanbul'un çeşitli ilçelerindeki okullarda konserler veren orkestranın temel amacı, öğrencilerin hayatına müziği dahil etmek olarak belirlendi. Orkestranın aynı zamanda şefi olan Cem Mansur, konserler öncesinde müzik öğretmenleri ile müziğin önemi üzerine sohbetler gerçekleştirdi.¹⁸⁴

Liseliler 2010'a Katılıyor!: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetimi, Kültür Yönetimi ve Sanat Yönetimi programlarının son sınıf öğrencileri, Serhan Ada'nın önderliğinde İstanbul'daki farklı okul ve semtlerden lise öğrencilerini, İstanbul 2010 AKB kapsamında projeler üretmeye teşvik etmeyi, yönlendirmeyi ve bir araya getirmeyi hedefleyen "Liseliler 2010'a Katılıyor!" projesini gerçekleştirdi. Ekim 2006 - Haziran 2007 tarihleri arasında düzenlenen etkinlikler ile farklı okul ve semtlerden lise öğrencilerini bir araya getiren geniş kapsamlı bir gençlik projesine imza atıldı.

İstanbul 2010'un Kent Kültürü Danışmanlığı görevini üstlenen Prof. Dr. Fikret Toksöz, AKB sürecinde geleceğin "kültür müşterilerini" yaratmak için atılması gereken ilk adımları, "sanat ve kültürü yaygınlaştırmak" ve "gençleri sanat üreticisi hâline getirmek" şeklinde özetlemiştir.¹⁸⁵

Projenin eğitim programı çerçevesinde çok sayıda nitelikli sanat eğitim projesi gerçekleştirilmiştir. Ancak, kültür-sanat dünyasını eğitim camiasıyla buluşturan ve önemli işbirliklerine imza atan bu projelere rağmen, proje sonrasında 2010 Ajansı'nın sürdürülebilir bir yapıya dönüştürülemediği olması nedeniyle, gençlerin kültür ve sanat eğitimine İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün de desteği ile kapsamlı bir şekilde devam etmeleri hayali hayata geçirilememiştir.

8 SONUÇ VE ÖNERİLER

“Sanat eğitimi, toplumumuzda hak ettiği yere geldiğinde, suç ve şiddet çok azalacak ve önemli başarılar kazanmak için daha çok motivasyonumuz olacak. Mücadelem, sanatın, sadece estetik boyutundan ibaret olmadığı bir toplum mücadelesidir. Sanat, bireylerin ve toplumların gelişimi için temel bir araçtır.”

JOSÉ ANTONIO ABREU

Raporda özetlenen kavramsal çerçeve, dünyadaki örnek çalışmalardan edinilen bilgiler ve Türkiye'deki sanat eğitimi politikalarının incelenmesi sonucunda, Türkiye'de sanat eğitimi alanına yönelik temel tespitler ve uygulamada karşılaşılan zorluklar aşağıda sıralanmaktadır.

8 1 SONUÇLAR

Sanat Eğitiminin Önemine Dair Tespitler

- Her çocuğun ve gencin, sanat eğitimi aracılığıyla estetik duygusu, yaratıcılık ve eleştirel düşünebilme yeteneğini geliştirme hakkı vardır. Sanat eğitimine erişim, kültüre erişim hakkının en temel öğelerinden biridir.
- 21. yüzyıl toplumları giderek daha yaratıcı, esnek, farklı şartlara uyum sağlayabilen ve yenilikçi iş gücüne ihtiyaç duymaktadır. Sanat ve sanat eğitimi, bilgi ekonomisine dayalı 21. yüzyıl koşullarında ihtiyaçları olan yetenek ve becerilerin kazanılmasında çocuklara ve gençlere yardımcı olur.
- Çağdaş toplumların kültürel ve estetik değerleri ile kimliklerini, kültürel çeşitliliği geliştirecek şekilde sürdürmek ve bu yolla barışçıl ve refah seviyesi yüksek toplumlar yaratmak için, eğitim ve kültür stratejileri ve politikalarına ihtiyaçları vardır.

- Sanat eğitimi, ortak ilgi alanlarına yönelik bir dizi yetenek ve beceriyi ortaya çıkartarak ve sınıfta öğrencilerin motivasyon ve aktif katılımlarını artırarak, eğitimin niteliğini geliştirir.
- Sanat eğitimi, izleyiciler ve kamunun farklı birimlerinin sanatsal üretimleri ve sanatın önemini anlamaya hazırlanmasında etkili olabilir.
- Toplumsal entegrasyonun temel araçlarından biri olarak sanat eğitimi, toplumları tehdit eden suç ve şiddet, okuma-yazma sorunu, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, nefret suçu ve ayrımcılık gibi toplumsal, kültürel ve politik sorunların çözümüne ve bu sorunlara dair farkındalık yaratılması sürecine yardımcı olabilir.

Türkiye'de Sanat Eğitimi Alanında Karşılaşılan Problemler ve Zorluklar

- Eğitim ve kültür alanlarına dair konular genellikle farklı gündemler ve önceliklerle ele alınmaktadır. Eğitim ve kültür alanlarında eşgüdümlü ve sistematik ortak bir ulusal politika hayata geçirilememiştir.
- Eğitim ve kültür politikalarında sanat eğitimi alanı öncelikli bir politika konusu değildir. Sanat eğitimine özel bir düzenleme bulunmadığı için, bu alan giderek önem kaybetmektedir.
- Sanat eğitimi için ayrılan kaynaklar çok kısıtlıdır ve sanat eğitiminin nitelikli bir şekilde sürdürülmesi ve geliştirilmesi için gerekli ihtiyacı karşılamaya yetmemektedir.
- Eğitim fakülteleri bünyesindeki güzel sanatlar eğitimi bölümlerinin (GSEB) çağdaş sanat eğitiminin gereklerine uygun olması gereken öğretmen yetiştirme programları, kurumsal altyapı yetersizliği ve kapasite eksikliği nedeniyle uluslararası standartlarda değildir.

- Sanat öğretmeni yetiştirme altyapısı ve kapasitesindeki yetersizlikler, nitelikli sanat eğitiminin önündeki en büyük engeldir. Sanat öğretmenlerinin eğitiminde yaşanan problemler, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki tüm öğrencilerin sanat öğreniminin kalitesini doğrudan etkilemektedir.
- ÜAK Başkanlığı himayesinde gerçekleştirilen Eğitim Komisyonu'nun bünyesinde eğitim fakültelerinin diğer bilim dalları ile birlikte ele alınan GSEB, sanat ve sanat eğitiminin kapsamı, sorunları ve çalışma pratikleri açısından diğer bilim dallarından farklı dinamiklere sahiptir ve bu konseylerde yeterince temsil edilememektedirler.
- Sanat eğitiminde uzmanlaşmış öğretmen eğitimi programları yetersizdir ve genel konular öğretmenlerinin eğitim programlarında, sanatın öğretme ve öğrenmedeki rolü yeterince vurgulanmamaktadır.
- Türkiye'deki eğitim sisteminde bu alanda karşılaşılan sorunların bir kısmı sanat eğitiminin algılanışına ilişkindir. Öğrencilerin sanatsal etkinliklere yönelik ilgi düzeylerinin düşüklüğüne, öğretmenlerin ve ailelerin sanat anlayışı kazandırma yolunda rol modeli olmamaları da etkindir.

8 2 ÖNERİLER

“Sanat politikayı görmezden gelmeyi artık daha fazla sürdürülemez ve öyle görünüyor ki politikanın da sanattan biraz ders almasının zamanı gelmiştir.” WILLIAM SAROYAN

Raporda, sanat eğitimi alanında bugüne kadar geliştirilen uluslararası politikalar ve iyi uygulamalardan yola çıkılarak dile getirilen öneriler, Türkiye’de sanat eğitimi alanındaki problemler ve zorluklar dikkate alınarak hazırlanmış ve sanat eğitimi politikasına temel oluşturacak dört konu başlığı altında toplanmıştır. 1) Planlama ve politika, 2) Fon kaynakları, 3) Müfredat ve uygulamalar, 4) Sanat öğretmenlerine yönelik eğitim ve destek.

Sanat eğitimine dair karar alma mekanizmalarında yer alan aktörler, görev ve yetki alanları doğrultusunda, niteliğin geliştirilmesinde ve sanat eğitimi politikalarının oluşturulmasında önemli rol oynar. Nitelikli sanat eğitimi, bu alanda çalışan tüm aktörlerin etkin katılım ve desteği ile mümkün olabilir. Bu alandaki temel aktörler aşağıdaki gibi tanımlanabilir:

I. Bakanlıklar, yerel yönetimler ve siyaset yapıcılar,

II. Öğretmenler, veliler, sanatçılar ile okul ve eğitim kurumu yöneticileri,

III. Kültür kurumları ve sivil toplum kuruluşları.

Türkiye'de sanat eğitimi politika ve uygulamalarının geliştirilmesine yönelik öneriler, sanat eğitimi alanında karar alma mekanizmalarında yer alan ve bu mekanizmaları etkileyen temel aktörlerin farklı görev ve etki alanlarına göre gruplandırılmıştır.

8 2 1 PLANLAMA VE POLİTİKA

Aktör: Bakanlıklar, Yerel Yönetimler ve Siyaset Yapıcılar

- Türkiye'de demokrasi ve insan haklarının gelişimi, ekonomik refah ve sosyal uyumun sağlanabilmesi için sanat eğitimi politikası, ulusal kültür ve eğitim politikalarının öncelikli konularından biri hâline gelmelidir.
- Türkiye'nin kalkınma programlarındaki ulusal hedeflere erişimi ve eğitimde uluslararası standartları yakalaması için sanat eğitimi alanına uzun vadeli ve bütüncül bir strateji ile yatırım yapılması gereklidir. Süreklilik taşıyan bir ulusal sanat eğitimi politikasının hayata geçirilebilmesi için MEB ve KTB arasındaki işbirliği geliştirilmelidir.

- 2019-2023 yılları için hazırlanacak kalkınma planında sanat eğitimine eğitim ve kültür politikaları başlıkları altında kapsamlı şekilde yer verilmelidir. Bu konuda 2014-2018 Kalkınma Planı'nda yer alan maddelerin uygulamaya geçirilmesi için ise öncelikle ilgili aktörlerin eşgüdüm içinde çalışması sağlanmalıdır.

- Kültür politikaları, kentlerin ve bölgelerin potansiyelleri, öncelikleri ve ihtiyaçlarına uygun olarak yerel aktörler tarafından geliştirilmeli ve hayata geçirilmelidir. Kültür yönetiminde yerleşmenin etkin olarak işlemesi için MEB ve KTB'nin birbirinden bağımsız şekilde faaliyet gösteren yerel birimleri arasında sanat eğitimi konusunda bir koordinasyon ve işbirliği pratiği geliştirilmelidir. Bu konuda KTB ve MEB arasında 2004 yılında imzalanan "Kültür, Sanat ve Eğitim İşbirliği Protokolü" model olarak alınabilir.

- Yerel yönetimlerin, sanat eğitimi politikalarının uygulama aşamasında etkin hâle gelebilmeleri için, belediyelerin mevcut kapasitelerinin, bölgelerindeki okulların sanat eğitimi derslerindeki ihtiyaçları doğrultusunda kullanılması sağlanabilir. Belediyeler tarafından inşa edilen kültür merkezleri ve çok amaçlı salonlar, öğretmen ve öğrencilerin sanat eğitimi için ihtiyaç duydukları mekânlar hâline dönüştürülebilir. Bu sayede okullardaki altyapı yetersizliği sorunlarının da önüne geçilmiş olur.

- UNESCO'nun, AB ve AK'nin sanat eğitimi politikalarına ilişkin gündemleri, ilgili bakanlıklar ve kamu kuruluşları tarafından yakından takip edilmelidir. UNESCO'nun insan hakları, demokrasi ve yaratıcı endüstrilerin gelişimi açısından önem taşıyan "Kültürel İfadelerin Çeşitliliği Sözleşmesi" (2007) ya da AK'nin kültürel miras yönetimi ve eğitimi konusunda önemli bir referans belgesi olan "Faro Sözleşmesi" (2005) gibi uluslararası sözleşmelerin imzalanarak hızla uygulamaya geçirilmesi sağlanmalıdır.

- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, UNESCO'nun bugüne kadar geliştirdiği sanat eğitimi politikalarının ve Türkiye'nin bu konuda imzaladığı uluslararası bildirme ve sözleşmelerin uygulamaya geçirilmesi konusunda MEB ile KTB'ye aracılık edebilir. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, eğitim, kültür, doğa bilimleri, sosyal ve beşeri bilimler ile bilgi ve iletişim alanlarında olduğu gibi sanat eğitimi alanında da konunun politika ve uygulama boyutlarının incelenmesi için çalışacak bir İhtisas Komitesi oluşturabilir. Komisyon ayrıca, her yıl Mayıs ayının dördüncü haftasında düzenlenen Uluslararası Sanat Eğitimi Haftası'nın Türkiye'de de kutlanması için girişimlerde bulunabilir.

Aktör: *Eğitmenler, Veliler, Sanatçılar ile Okul ve Eğitim Kurumu Yöneticileri*

- Sanat eğitimi ve gençlik projelerinin planlama ve uygulama süreçlerine olanakları kısıtlı gruplar dahil edilmeli ve bu toplulukların ihtiyaçlarını yansıtan iyi uygulama modelleri yaygınlaştırılmalıdır.

Aktör: *Kültür Kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları*

Kültür-sanat kurumları, yıllık programlarını oluştururken disiplinler arası bir yaklaşımla hazırlanacak nitelikli sanat eğitimi projelerine yer vermeli, bu alanda izleyicilerin ve ziyaretçilerin gelişiminin de önünü açacak yeni stratejiler geliştirilmelidir.

Sanat eğitiminin Türkiye'deki genel eğitim reformunun konularından biri hâline gelebilmesi için kültür ve eğitim politikalarında sivil toplum düzeyinde tüm aktörler, sanat eğitiminin önündeki sorunları çözmek için stratejiler araştırmalı ve geliştirmelidir.

Yerel düzeydeki girişimlere yasal çerçeve kazandırmak ve iyi örnekleri yayarak güçlendirmek için aşağıdan yukarıya doğru yapılanan stratejilere ihtiyaç vardır. Kültür kurumları ve STK'lar, bölgelerindeki il milli eğitim ve kültür ve turizm müdürlüklerinin politika geliştirme ve planlama süreçlerine dahil olmalıdır.

8

2

2

FON KAYNAKLARI**Aktör: *Bakanlıklar, Yerel Yönetimler ve Siyaset Yapıcılar***

- Eğitim sisteminde son yıllarda yaşanan dönüşümler doğrultusunda sanat eğitimine ilişkin güncel verilerin kamuoyu ve ilgili aktörlerle paylaşılması için gerçekleştirilecek araştırmalara kamu kaynağı tahsis edilmelidir.

- Kalkınma Ajansları'nın teklif çağrıları arasına, kâr amacı gütmeyen kültür kurumlarına yönelik olarak, eğitim ve izleyici geliştirme programlarına ilişkin başlıklar eklenmelidir. Bu alanda Kalkınma Ajansları eliyle şeffaf ve dengeli şekilde dağıtılacak kamu fonları, eğitim ve kültür kurumları arasındaki işbirliklerinin ve yaratıcı projelerin önünü açacaktır. Bu fonlar sayesinde, İstanbul ve Anadolu'daki okullarda sanat eğitiminin durumu ve sorunlarına dair saha araştırmaları gerçekleştirilerek alanın geliştirilmesi ve koşulların iyileştirilmesi sağlanabilir.

- Kalkınma Bakanlığı tarafından desteklenen ve özellikle yoksulluk ve sosyal imkânlarda erişimde sıkıntı yaşayan; çocuklar, gençler, kadınlar, işsizler, yoksullar, göç etmişler ve kentlerin gecekondu bölgelerinde yaşayan bireyler ve grupları kapsayan Sosyal Destek Programı (SODES) kapsamında katılıma dayalı (*community-based*) sanat eğitimi projeleri için fonlar yaratılabilir.

Aktör: *Kültür Kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları*

- Kültür-sanat kurumları ve mekânlarında, her yaşta bireyin katılımına uygun sanat eğitimi programları geliştirilmesi ve uygulanması için bütçe ayrılmalıdır.

- Okul müfredatlarına sanat eğitiminin nitelikli ve kapsamlı bir şekilde dahil edilmesini teşvik etmek ve okullarla işbirliği içinde proje geliştirmek üzere, eğitim kurumları ile birlikte uluslararası fon kaynaklarına ve sponsorluklara başvurulmalıdır.

Aktör: Bakanlıklar, Yerel Yönetimler ve Siyaset Yapıcılar

- Örgün eğitim sisteminde sanat eğitimi müfredatı gözden geçirilmeli, resim ve müzik derslerinin eğitim materyalleri ve içeriği günümüz ihtiyaçlarına ve uluslararası standartlara uygun hâle getirilmelidir. İlköğretim ve ortaöğretimde sanat eğitimi uygulamalarının iyileştirilmesi için, müfredatların uygulama sürecinde de okullarla işbirliği yapılmalı ve bu alanda yürütülecek kapsamlı ve karşılaştırmalı araştırmalar desteklenmelidir.

- Sanat eğitimi alanındaki seçmeli derslerin ağırlığının öğrencilerin not ortalamasını artıracak şekilde planlanması ile sınav sistemine odaklanmış eğitim sistemi içinde bu dersler tekrar önem kazanacaktır. MEB'in üzerinde çalıştığı yeni düzenlemenin hayata geçirilmesi durumunda, sanat, spor ve müzik alanlarındaki etkinliklere katılan öğrencilere artı puan verilerek, çocukların sadece akademik başarıları ile değil, yetenek, kültür ve sosyal alandaki etkinliklere katılımları ile de değerlendirilmesi sağlanacak. Projede, öğrencinin liseye yerleşmesinde sportif, sanatsal, sosyal başarılarının yüzde 30-40 oranında etkili olması planlanmaktadır.¹⁸⁶

- Sanat eğitiminde dijital teknolojilerden mutlaka faydalanılmalıdır. Bu alanda yaratıcı metotlarla hazırlanacak eğitim içerikleri, öğretmen ve öğrenciler başta olmak üzere eğitimin tüm paydaşları için tasarlanan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) aracılığıyla ülke genelinde yaygınlaştırılabilir.¹⁸⁷

- Türkiye'de yaygın eğitim kapsamındaki 62 alan ve 1.335 modüler programıyla önemli görevler üstlenen halk eğitim merkezlerindeki sanat eğitimi programlarının içerikleri yeniden gözden geçirilmeli, farklı sanat dallarının geniş kitlelere ulaşabilmesi için tüm sanat disiplinlerine eşit mesafede bir yaklaşım benimsenmelidir.

¹⁸⁶ Çakmakçı, N., (20 Ekim 2014), *Sınavda Başarı için Sanat, Spor ve Müzik Etkili Olacak*, Hürriyet.

¹⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için: Eğitim Bilişim Ağı [EBA], <http://www.eba.gov.tr/>.

Aktör: Eğitmenler, Veliler, Sanatçılar ile Okul ve Eğitim Kurumu Yöneticileri

- Aileler ve yöneticiler bu derslerin önemini kabul etmediği sürece, etkili bir sanat eğitiminin verilmesi mümkün olamaz.¹⁸⁸ Bu nedenle örgün eğitim müfredatının tüm kademelerinde sanat eğitimine aşamalı olarak yer verilmelidir. Okul öncesinden başlamak üzere her çocuk kapsamlı bir sanat eğitimi almalıdır. Sanat eğitiminin önemi ve toplum üzerindeki etkisi anlatılarak, nitelikli sanat eğitimi için talep yaratılmalıdır.

- Sanat eğitimi programları öğrencilerin çevre, kültürel çeşitlilik ve sosyal adalet konularında farkındalık sahibi aktif vatandaşlar olarak yetişmelerine katkıda bulunmalıdır.

Aktör: Kültür Kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları

- Kültür-sanat kurumları, her yaşta bireyin katılımına uygun eğitim programları geliştirmelidir.

- Örgün eğitim kapsamı dışında kalan bireylerin kültüre erişim ve katılım imkânlarının artırılması için yazılı ve görsel basında sanata daha fazla yer verilmelidir. Medyayı sanat eğitiminin hedeflerine destek olmaya teşvik etmek, estetik duyarlılığı yaygınlaştırmak ve toplumda sanatsal değerlerin yaygınlaşmasını sağlamak üzere STK'lar tarafından kampanyalar tasarlanmalıdır.

- Kültür-sanat ve eğitim alanlarında faaliyetler yürüten sivil toplum kuruluşları arasında işbirlikleri geliştirilmelidir.

Aktör: Bakanlıklar, Yerel Yönetimler ve Siyaset Yapıcılar

- Sanat eğitiminin MEB ve yükseköğretim (üniversiteler) boyutu önce ayrı başlıklar hâlinde ele alınmalı, daha sonra tespit edilecek sorunlara yönelik somut çözüm önerileri geliştirilmelidir.
- Eğitim fakülteleri güzel sanatlar eğitimi bölümlerinin (GSEB) rolleri yeniden tanımlanmalı, bu bölümlerdeki öğrencilerin ve akademisyenlerin uluslararası değişim programlarından daha fazla yararlanması için düzenlemeler yapılmalıdır.
- YÖK bünyesinde çalışan, sanat ve sanat eğitimi alanında bilgi ve donanıma sahip birim sorumluları ile eğitim fakültesi GSEB (resim-iş ve müzik eğitimi ana bilim dalları) yöneticileri bir araya gelerek GSEB'nin ihtiyaçları doğrultusunda planlama ve eşgüdüm içinde iyileştirme stratejileri geliştirmelidir.
- MEB, temel ve ortaöğretim kademelerindeki görsel sanatlar ve müzik öğretim programlarının geliştirilmesi ve etkin uygulanması için GSEB ile sürekli işbirliği içinde olmalıdır. Öğretmenlerin ve eğitim sektöründe çalışan sanatçıların mesleki gelişimleri, sürekliliği olan kaliteli eğitim programları ile desteklenmelidir.

Aktör: Eğitimci, Sanatçılar ile Eğitim Kurumu Yöneticileri

Sanat eğitimini yetiştirmede temel öğretim kurumu eğitim fakülteleri GSEB'dir. Temel amacı sanatçı yetiştirmek olan GSF ve konservatuvar öğrencileri de pedagojik formasyon olarak temel eğitim ve orta öğretim düzeyinde sanat eğitimci olabilirler. Bu ortaklık çerçevesinde GSEB, GSF ve konservatuvarlar arasında kurulacak işbirlikleri, sanat eğitimi alanının iyileştirilmesine yönelik fırsatlar sunabilir.

- GSEB resim-iş lisans programında sanat eğitmeni olarak yetişecek öğrencilerin, yetenekleri doğrultusundaki görsel sanat alanında eğitim alabilmeleri için görsel sanatların farklı disiplinlerinde eğitim verecek öğretim üyeleri istihdam edilmelidir.

- GSEB öğrencilerinin lisans eğitimleri süresince farklı sanat disiplinleri ile ilişki kurmalarını teşvik etmek amacıyla, okul hizmeti dışında, sanatçılar, kültür kurum ve kuruluşları ile birlikte çalışmaları da zorunlu staj kapsamına alınmalıdır. GSEB, yerel yönetimler ve kültür kurum ve kuruluşları ile işbirliği içinde lisans öğrencilerinin sanatçılarla birlikte çalışmasını sağlayacak projeler tasarlayabilir.

Aktör: Kültür Kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları

- Kültür kurumları tarafından öğretmenlerin sanat eğitimi teorisi ve uygulamaları konusunda eğitim almasını teşvik edecek programlar geliştirilmelidir.

- Kaynak sıkıntısı çeken okullara, sanat eğitiminin kapsamını genişletmek ve kalitesini artırmak üzere içerik ve insan kaynağı desteği verilmelidir.

- Sanatçıların ve kültür profesyonellerinin ilk ve orta öğretim kurumlarına ziyaretleri teşvik edilerek, öğrencilerin sanatçılar ve farklı sanatsal ifade biçimleri ile tanışmaları sağlanmalıdır.

- Sanat eğitimi ile ilgili profesyonellere yönelik yaşam boyu eğitim ve araştırma programları oluşturulmalıdır.

9 EKLER**9 1 EK 1****İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi**

Madde 22: Her bireyin, (...) onuru ve kişiliğinin serbestçe gelişmesi için zorunlu olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların (...) gerçekleştirilmesine hakkı vardır.

Madde 26: Öğretim insan kişiliğinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla ana hürriyetlerine saygının kuvvetlenmesini hedef almalıdır. Öğretim bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletler'in barışın idamesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

Madde 27: Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılma, güzel sanatları tatma, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etme ve bundan faydalanma hakkına sahiptir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi

Madde 29: Taraf devletler, çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul eder: (a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi (...)

Madde 31: Taraf devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanır ve özendirir. Çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik eder.

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi¹⁸⁹

Madde 15: Kültürel Yaşama Katılma Hakkı

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkese aşağıdaki hakları tanırlar: a) Kültürel yaşama katılmak (...)

2. Bu hakkın tam olarak gerçekleştirilmesi için Sözleşmeye Taraf olan Devletler tarafından alınacak önlemler, bilimin ve kültürün korunması, gelişmesi ve yayılması için gerekli tedbirleri de içerir.

9 2 EK 2

UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi

Taraf ülkelerce 2001 yılında kabul edilen UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi'nde eğitim alanına dair maddeler aşağıdaki gibidir.

Madde 6: Bir yandan anadile saygı gösterirken, diğer yandan lisan çeşitliliğini eğitimin her düzeyinde ve mümkün olan her yerde desteklemek ve erken yaşlardan itibaren birkaç lisan öğrenilmesini teşvik etmek.

Madde 7: Kültürel çeşitliliğin yarattığı pozitif değerler konusunda eğitim yoluyla farkındalık oluşturmak ve hem müfredat tasarımı hem de öğretmen eğitimini bu amaçla geliştirmek.

Madde 8: Kültürlere mal olmuş iletişim ve bilgi aktarımı yöntemlerini korumak ve bunlardan tam anlamıyla istifade edebilmek için uygun olan her yerde geleneksel pedagojileri eğitim süreçlerine dahil etmek.

¹⁸⁹ İKSV'nin kültür politikaları geliştirme çalışmaları kapsamında, anayasa yapım sürecine paralel bir çalışma yürütülmüş ve "Kültürel Yaşama Katılma, Erişme ve Katkı Sağlama Hakkı" başlığıyla hazırlanan anayasa maddesi önerisi, TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na gönderilmiştir. Öneri için, 16 Aralık 1966 tarihli BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin denetim organı olan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin 2-20 Kasım 2009 tarihleri arasında gerçekleştirdiği 43. oturumda, sözleşmenin 15. maddesi çerçevesinde kabul edilen 21 sayılı Genel Yorum Kararı esas alınmıştır. Çevrimiçi erişim için: http://www.iksv.org/tr/hakkimizda/kultur_politikalari#4

2007 UNESCO Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşmesi

Uluslararası kültür politikasının *Magna Carta'sı* ya da *Kültürel Kyoto Protokolü* olarak kabul edilen,¹⁹⁰ uluslararası bağlayıcılığı olan bu sözleşme ile hükümetler kültürel ifadelerin çeşitliliğinin geliştirilmesi ve korunmasına yasal olarak onay vermiştir. UNESCO Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşmesi, insan hakları, kültürel ifade, bilgi ve iletişim özgürlüklerini de garanti altına almaktadır.

Sözleşmenin “Eğitim ve Kamu Bilinci” başlıklı 10. maddesinde eğitim konusu aşağıdaki gibi vurgulanmaktadır:

Madde 10: Taraflar:

(a) Diğer araçların yanı sıra eğitim ve geniş kapsamlı kamuyu bilinçlendirme programları yoluyla, kültürel ifadelerin çeşitliliğinin korunmasının ve geliştirilmesinin taşıdığı önemin anlaşılmasını teşvik edecek ve destekleyeceklerdir;

(b) Bu maddenin amaçlarına ulaşırken diğer Taraflarla, uluslararası ve bölgesel örgütlerle işbirliğinde bulunacaklardır;

(c) Kültürel endüstriler alanında eğitim, yetiştirme ve değişim programları oluşturarak yaratıcılığı teşvik etmek ve üretim kapasitelerini güçlendirmek için çaba göstereceklerdir. Bu önlemler geleneksel üretim formları üzerinde olumsuz bir etkiye neden olmayacak şekilde uygulanmalıdır.

Türkiye’de Avrupa Birliği müktesebatı kapsamında kabul edilmesi söz konusu olan ve ilgili komisyonların olumlu görüşleriyle TBMM Genel Kurulu’nda uzun zamandır görüşülmeyi bekleyen bu sözleşmenin, kültür ekonomisi, ticaret hukuku gibi birçok alanın aktörleri arasında yakın gelecekte daha fazla konuşulması beklenmektedir.

9 3 EK 3

Sanat Öğretmenliğine Yönelik Lisans Eğitimi Veren Fakülteler/
Yüksekokullar

GSF/KONSERVATUVAR/GSEB/ DİĞER	SANAT EĞİTİMİ ÖĞRETİM PROGRAMI
GSF: Resim, Geleneksel Türk Sanatları GSEB: <i>Resim Öğretmenliği, Resim-İş Öğretmenliği</i>	Resim Görsel Sanatlar Sanat Etkinlikleri Sanat Tarihi Görme Engelliler Okulları Modelaj-İş Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinin Görsel Sanatlar alanı ile ilgili dersleri Diğer alanların resim ile ilgili dersleri Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel Sanatlar, Plastik Sanatlar v.b) (Ortaokul) Ebru
GSEB: <i>Resim-İş Öğretmenliği Grafik Ana Sanat Dalı/Sanat Dalı</i>	Grafik
GSF: Fotoğraf, Fotoğraf ve Grafik Sanatları, Fotoğraf ve Video	Fotoğraf
GSB: Görsel İletişim Tasarımı, Grafik Bölümü/Ana Sanat Dalı, Grafik Tasarım, Grafik Tasarımı/Bölümü GSEB: <i>Grafik Öğretmenliği</i>	Grafik
GSF: Geleneksel Türk El Sanatları GSEB: <i>Geleneksel Türk El Sanatları Öğretmenliği</i>	Dekoratif Sanatlar Dekoratif Sanatlar, El Sanatları
GSF: Heykel	Plastik Sanatlar
DİĞER: Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı	Sanat Tarihi
El Sanatları Tasarımı ve Üretimi	El Sanatları
KONSERVATUVAR: Bando Şefliği, Çalgı Bölümleri, Folklor ve Etnomüzikoloji, Koro, Müzik Teorisi, Müzik Teknolojisi, Müzikoloji, Opera, Opera ve Konser Şarkıcılığı, Müzik Bilimleri Bölümü, Müzik Bölümü/Anabilim Dalları DİĞER: Duysal (ses) Sanatları Tasarımı Anabilim Dalı, Müzik Toplulukları Ana sanat Dalı GSEB: <i>Müzik Öğretmenliği</i>	Müzik

10 KAYNAKÇA

RAPORLAR

American for the Arts. (2013). *Arts Education Navigator* [Sanat Eğitiminin Rotası]. <http://www.americansforthearts.org/by-program/networks-and-councils/arts-education-network/tools-resources/getting-started>, (Çevrimiçi erişim: 31 Ağustos 2014)

Arts Education Partnership. (1999). *Learning Partnerships: Improving Learning in Schools with Arts Partners in the Community* [İşbirliklerini Öğrenmek: Topluluklarla Sanat İşbirlikleri ile Okuldaki Öğrenimin Geliştirilmesi]. <http://www.artsdel.org/ArtsEducation/LearningPartnerships.pdf>, (Çevrimiçi erişim: 31 Ağustos 2014)

Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü. (2009). *Avrupa'da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi*. Eurydice Türkiye Birimi. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/117TR.pdf, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014)

Bodilly S.J & Augustine S.J. & Zakaras, L. (2008). *Revitalizing Art Education through Community-wide Coordination* [Toplum Çapında İşbirliği ile Sanat Eğitiminin Canlandırılması]. RAND Corporation. <http://www.wallacefoundation.org/knowledge-center/arts-education/Community-Approaches-to-Building-Arts-Education/Documents/Revitalizing-Arts-Education-Through-Community-Wide-Coordination.pdf>, (Çevrimiçi erişim: 1 Eylül 2014).

ERG. (2012). "4+4+4" Düzenlemesi ile Neler Değişti? Yeni Sisteme Geçişte Neler İzlenmeli? Sabancı Üniversitesi. http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/444_Bilgi_Notu_Ne_Degisti_SON.pdf, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014)

ERG. (2014). *Temel Eğitimin Kademelerlendirilmesi Sürecinin İzlenmesi*. Sabancı Üniversitesi. http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/444_ArastirmaRaporu.04.03.14.WEB_o.pdf, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014)

ERG. (2014). *Eğitim İzleme Raporu: Basın Dosyası*. Sabancı Üniversitesi. <http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/EIR2013%20Ozet%20Degerlendirme19.06.14.pdf>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014)

Galligan, A.M. (2001). *Creativity, Culture, Education and the Workforce* [Yaratıcılık, Kültür, Eğitim ve İşgücü]. Center for Arts and Culture: Arts, Culture, and the National Agenda Issue Paper. <http://eric.ed.gov/?id=ED478965> (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014)

Gümüş, A. (2004). *İlköğretim Okulları İl Merkezleri Türkiye Taraması (2003-2004 Eğitim-Öğretim Yılı)*. Eğitim-Sen: Ankara.

Gümüş, A. (2006). *Ortaöğretim Okulları İl Merkezleri Türkiye Taraması (2005-2006 Eğitim-Öğretim Yılı)*. Eğitim-Sen: Ankara.

Kavak, Y. & Aydın, A. & Akbaba Altun, S. (2007). *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007)*, TC YÖK. http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/yok_ogretmen_kitabi/054a8c72-174b-4b00-a675-837874006db5, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

National Art Education Association (1994). *The National Visual Arts Standards* [Ulusal Görsel Sanatlar Standartları]. http://www.arteducators.org/store/NAEA_Natl_Visual_Standards1.pdf, (Çevrimiçi erişim: 1 Eylül 2014).

Robinson, K. (1999a). *All Our Futures: Creativity, Culture and Education* [Geleceğimiz İçin:

Yaratıcılık, Kültür ve Eğitim]. National Advisory Committee on Creative and Cultural Education. <http://sirkenrobinson.com/pdf/allourfutures.pdf>, (Çevrimiçi erişim: 1 Ağustos 2014).

Robinson, K. (1999b). *Culture, Creativity and the Young: Developing Public Policy* [Kültür, Yaratıcılık ve Gençlik: Politika Geliştirme]. Council of Europe, Cultural Policies Research and Development Unit Policy Note No: 2. https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/resources/Publications/PN_2_CultureCreativityYoung.pdf, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014)

Seidel, S. & Tishman, S. & Winner, E. & Hatland, H. & Palmer, P. (2009). *The Qualities of Quality: Understanding Excellence in Art Education* [Niteliliğin Kalitesi: Mükemmel Sanat Eğitimi Anlamak]. Project Zero: Harvard Graduate School of Education. <http://www.wallacefoundation.org/knowledge-center/arts-education/arts-classroom-instruction/Documents/Understanding-Excellence-in-Arts-Education.pdf>, (Çevrimiçi erişim: 1 Eylül 2014).

Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği (2010). *Okul Öncesi Eğitiminde Farklı Yaklaşımlar ve Uygulamaları Sempozyumu Sonuç Bildirgesi*, 4-5 Aralık 2010. http://www.ozelokullarderneği.org.tr/okul_onesesi/sonuc_bildirgesi.pdf, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

UNESCO (1996). *Learning: The Treasure Within* [Öğrenme: Eğitimin İçerisindeki Hazine], Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century. <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001095/109590eo.pdf>, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

UNESCO (1999). *General Conference Paris Resolutions (Thirtieth Session)*. <http://unesdoc.unesco.org/>

images/0011/001185/118514e.pdf#page=73. (Çevrimiçi erişim: 1 Eylül 2014).

UNESCO (2000). *Dakar Framework for Action* [Dakar Eylem Çerçevesi]. http://www.unesco.org/education/efa/ed_for_all/framework.shtm, (Çevrimiçi erişim: 25 Nisan 2014).

UNESCO (2001). *Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi*. http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/kulturel_ifadelerin_cesitliliği/EL_B%C4%B0LD%C4%B0RGE.pdf, (Çevrimiçi erişim: 1 Eylül 2014).

UNESCO (2005). *Herkes İçin Eğitim (EFA) 2006 Küresel İzleme Raporu*. <http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/egitim/2006.pdf>, (Çevrimiçi erişim: 1 Eylül 2014).

UNESCO (2006). *Road Map for Arts Education* [Sanat Eğitimi için Yol Haritası]. http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/Arts_Edu_RoadMap_en.pdf, (Çevrimiçi erişim: 25 Nisan 2014).

UNESCO (2010). *Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education* [Seul Gündemi: Sanat Eğitiminin Gelişmesi için Amaçlar]. http://portal.unesco.org/culture/en/files/41117/12798106085Seoul_Agenda_Goals_for_the_Development_of_Arts_Education.pdf/Seoul%20Agenda_Goals%20for%20the%20Development%20of%20Arts%20Education.pdf, (Çevrimiçi erişim: 25 Nisan 2014).

UNESCO (2011). *General Conference Paris Resolutions (Thirty-Sixth Session)*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002150/215084e.pdf#page=53&zoom=auto,0,428> (Çevrimiçi erişim: 1 Eylül 2014).

UNESCO (2012). *Herkes İçin Eğitim (EFA) 2012 Küresel İzleme Raporu*. <http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/egitim/2012.pdf>, (Çevrimiçi erişim: 1 Eylül 2014).

Wimmer, M. (2006). *Promoting Cultural Education in Europe. A Contribution to Participation, Innovation and Quality*. [Avrupa'da Kültürel Eğitimi Desteklemek: Katılım, Yenilik ve Kalite]. Pre-Conference Reader for the European Conference. The Austrian Ministry of Education, Science and Culture. http://portal.unesco.org/culture/en/files/31957/11585764713Pre-Conference-Reader_Promoting_Cultural_Education_in_Europe_%2833%29-web.pdf Pre-Conference-Reader_Promoting%2BCultural%2B Education%2Bin%2BEurope%2B%2833%29-web.pdf, (Çevrimiçi erişim: 1 Eylül 2014).

World Alliance for Art Education [WAAE] (2014). *UNESCO International Art Education Week*. <http://insea.org/sites/default/files/uploads/documents/WAAE%20INTL%20ARTS%20ED%20WEEK.pdf>, (Çevrimiçi erişim: 1 Eylül 2014).

Yaratıcı Endüstriler Konseyi Derneği (YEKON). *İstanbul Yaratıcı Ekonomi Çalışmaları Atölyesi Final Raporu*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Kültür Politikaları ve Yönetimi (KPY) Araştırma Merkezi.

MAKALELER, BİLDİRİLER KİTAP BÖLÜMLERİ

Akdede, S.H. (2013). *Dokuzuncu ve Onuncu Kalkınma Planlarında Sanat ve Kültür*.

Alakuş, A.O. & Aydın, B. (2014). Medeniyetlerin Oluşumu Bağlamında Görsel Sanatların Toplumsal Barışa Katkıları, 6. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi *Eğitimde Şeffaflık ve Hesapverilebilirlik, Küresel Baskılar ve Yerel Gereklilikler, Bildiri Kitapçığı*, Hacettepe Üniversitesi ve Eğitim Araştırmaları Birliği, 5-8 Haziran 2014, Ankara.

Altınkurt, L. (2005). Türkiye'de Sanat Eğitiminin Gelişimi.

D.P.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 12, s. 125-136.

Ballengee-Morris, C. & Stuhr, P. (2001). Multicultural Art and Visual Cultural Education in a Changing World. *Art Education*, 54 (4), s. 6-13.

Balkır Kuru, N. (2011). Sanat ve Tasarım Eğitiminde Görsel Kültür. *Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu*, Başkent University, Ankara

Burton, J.M. (2004) The Practice of Teaching in K-12 Schools: Devices and Desires. E.W. Eisner and M.D. Day (Haz.), *Handbook of Research and Policy in Art Education* içinde (s. 553-405). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Carpenter II, B.S & Tavin, K. (2010). Art Education beyond Reconceptualization Enacting Curriculum Through/With/By/For/Of/In/Beyond/As Visual Culture. In Community, and Public Pedagogy. E. Malewski (Haz.), *Curriculum Studies Handbook: The Next Moment* içinde (s. 244-259). New York, NY: Routledge.

Duncum, P. (2010). Seven Principles for Visual Culture Education. *Art Education*, 63(1), s. 6-10.

Etike, S & Kurtuluş. TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür, Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Kültürdür, *Sanat Eğitimi*. <http://ekitap.kulturuzturizm.gov.tr/TR,80347/sanat-egitimi.html>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014)

Gence Deliduman, C. (1999). Güzel Sanatlar Fakültesi Mezunları ve Sanat Öğretmenliği. *Milli Eğitim*, 142, s. 61-62.

Grubbs, J.B. (2012). Adding a Chapter to Art Education History. *Visual Inquiry: Learning and Teaching Art*, 1(1), s. 33-45.

Keskin, M.Ö & Samancı, N.K.& Aydın, S. (2013). Bilim ve Sanat Merkezleri: Mevcut

Durumları, Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2013, 1(2), Özel Sayı, s. 78-96.

Özsoy, V. (1998). Yetmiş Beşinci Yılda Sanat Eğitimi ve Öğretimi (Resim-İş Eğitimi). *Milli Eğitim Dergisi*, 139, MEB yayınları, Ankara, Temmuz-Ağustos-Eylül, s. 58-65.

Pariser, D. & Zimmerman, E. (2004) Learning in the Visual Arts: Characteristics of Gifted and Talented Individuals. E.W. Eisner and M.D. Day (Haz.), *Handbook of Research and Policy in Art Education* içinde (s. 379-405). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

San, İ. (1984). Sanat Eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, s. 215-227.

Şirin, A. (2007). Sanat Eğitiminde Yetişkin Eğitiminin Önemi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, s. 145-154.

Tavin, K. & Anderson, D. (2003). Teaching (Popular) Culture: Deconstructing Disney in the Elementary Art Classroom. *Art Education*, 56 (3), s.21-23; 32-35.

Tavin, K. (2005). Hauntological shifts: Fear and loathing of popular (visual) culture. *Studies in Art Education*, 46 (2), s. 101-117.

Tüzün, M. (2013). Fine Art Education and Creativity in Turkey. *European Journal of Research on Education, Special Issue: Art in Education*, s. 12-15.

KİTAPLAR

Aksoy, A. & Enlil, Z. (Der.). (2010). İstanbul 2010 Kültür Ekonomisi Envanteri. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Csikszentmihalyi, M. (1997). *Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. New York: Basic Books.

Erbay, M. (1997). *Plastik Sanatlar Eğitimi'nin Gelişim*. İstanbul: BÜ. Yayınları.

Perkins, D. N. (1981). *The Mind's Best Work*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Smithuijzen, C. (2010). Interview with Danielle Cliché. Ü.Z. Kutlu & C. Smithuijzen (Haz.), *Cultural Policy and Management Yearbook*, içinde (s. 39-44). Amsterdam/İstanbul: Boekman studies/İstanbul Bilgi University Press.

GAZETE YAZILARI

Benmayor, G. (27 Aralık 2009). *Hayatının İlk Konseri*. Hürriyet, http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/13318331_p.asp, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Çakmakçı, N. (20 Ekim 2014). *Sınavda Başarı için Sanat, Spor ve Müzik Etkili Olacak*. Hürriyet, <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/27403626.asp>, (Çevrimiçi erişim: 30 Ekim 2014).

Ertan, Ö. (8 Ağustos 2011). *El Sistema Tanrı'nın Dilini Öğretiyor*. Taraf, <http://www.taraf.com.tr/yazilar/ozlem-ertan/el-sistema-tanri-nin-dilini-ogretiyor/17243/>, (Çevrimiçi erişim: 30 Ekim 2014).

Yerlikaya, Ç. (10 Nisan 2010). *Cem Mansur ile Röportaj*. Sabah, <http://caglaryerlikaya.blogspot.com/2010/04/cem-mansur-ile-roportaj.html>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEVZUAT, YÖNETMELİK, YÖNERGE, STRATEJİ, PLAN

Council of the European Union (2007). *Resolution of the Council of 16 November 2007 on a European Agenda for Culture*. Official Journal of the European Union C 287, 29.11.2007. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:287:0001:0004:EN:PDF>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Council of Europe (2005). *White Paper on Intercultural Dialogue "Living Together as Equals in Dignity"*. Strasbourg: the COE.

Council of Europe (2005).

The COE Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society. Strasbourg: the COE.

Council of Europe. *Cultural Policy Reviews: Turkey*. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Reviews/Turkey_en.asp, (Çevrimiçi erişim: 2 Kasım 2014).

İstanbul Valiliği İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü (2010). *2010-2014 Stratejik Plan*. <http://istanbul.meb.gov.tr/upload/bolumler/strateji/istanbul%20stratejik%20plan.pdf> (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014)

Kalkınma Bakanlığı (2014). *Ülkemizin İktisadi, Sosyal ve Kültürel Kalkınmasında Kalkınma Bakanlığının Rolü*. http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/TanitimKitabi/Attachments/1/KB_tan%C4%B1%C4%B1m_kitab%C4%B1.pdf, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Kalkınma Bakanlığı (2013). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*. <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2010). *2010-2014 Stratejik Planı*, <http://www.kultur.gov.tr/Eklenti/3968,stratejikplanpdf.pdf?o>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2004). *Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü. Millî Eğitim Bakanlığının Kültür ve Turizm Bakanlığının Arasında, Kültür, Sanat İşbirliği Protokolü*. <http://www.guzelsanatlar.gov.tr/TR,3337/milli-egitim-bakanligi-ile-kultur-ve-turizm-bakanligi-a.html>, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2009). "Hayat Boyu Öğrenme Web Portalı," *Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi*. <http://www>

hayatboyuogrenme.gov.tr/images/yukleme/hbo_strateji.pdf, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB Mevzuat. *Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2593_o.html, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB Mevzuat (2012). *Milli Eğitim Bakanlığı İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri Yönetmeliği*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/ilveil%C3%A7ey%C3%B6net/ilveilce.html>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü (2009). *Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı (9-12. Sınıflar)*, Öğretim Programları. <http://ttkb.meb.gov.tr/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı (2014). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2013-2014*. Resmî İstatistik Programı Yayını: Ankara.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. *Öğretim Programları*. <http://ttkb.meb.gov.tr/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2006). *İlköğretim Sanat Etkinlikleri Dersi Öğretim Kılavuzu (1-8. Sınıflar)*, Öğretim Programları. <http://ttkb.meb.gov.tr/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2007). *İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı (1 – 8. Sınıf)*, Öğretim Programları. <http://ttkb.meb.gov.tr/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2014). *Seçmeli Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 5 – 8. Sınıf)*, Öğretim Programları. <http://ttkb.meb.gov.tr/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2012). *Ortaokul*

ve İmam Hatip Ortaokulu Drama Dersi (5. ve 6. Sınıf) Öğretim Programı, Öğretim Programları. <http://ttkb.meb.gov.tr/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2014). *İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (1. – 8. Sınıf)*, Öğretim Programları. <http://ttkb.meb.gov.tr/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2009). *Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*, Öğretim Programları. <http://ttkb.meb.gov.tr/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2012). *Ortaöğretimde Sanat Tarihi Dersi Öğretim Programı*, Öğretim Programları. <http://ttkb.meb.gov.tr/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB (2011). *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/talimterbiye/talimterbiye.html>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. *Yaygın Eğitim Faaliyetleri Araştırması*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16123>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2014). *Yaygın Eğitim İstatistikleri 2011-2012*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 Projesi. <http://www.ts2023.org>, (Çevrimiçi erişim: 19 Aralık 2014).

Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı, *Kanun ve Görevler*. <http://www.uak.gov.tr/?q=node/7>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı. *Konsey ve Komisyonlar*. <http://www.uak.gov.tr/?q=node/40>, (Çevrimiçi

erişim: 18 Ekim 2014).

YÖK (2014). *Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programına İlişkin Usul ve Esaslar*. http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_1EHF8BISfYRx/10279/7052802 (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014)

YÖK (2014). *Kurumsal Tarihçe*. <http://www.yok.gov.tr/web/guest/tarihce>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014)

DİĞER KAYNAKLAR

Eğitim Bilişim Ağı [EBA]. <http://www.eba.gov.tr>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Eğitim-Sen. (17 Ekim 2009). *Türkiye'de Sanat Eğitiminin Adı Var, Kendi Yok*. Sanatkop. <http://sanatkop.com/index.php/turkiyede-sanat-egitiminin-adi-var-kendi-yok-egitim-sen/>, (Çevrimiçi erişim: 10 Ağustos 2014).

Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği (GÖRSED). *Amaçlarımız*. http://www.gorsed.org.tr/tr/?page_id=531, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği (GÖRSED). <http://www.gorsed.org.tr/tr/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

İKSV. *Kültürel Yaşama Katılma, Erişme ve Katkı Sağlama Hakkı*. Kültür Politikaları Çalışmaları. http://www.iksv.org/tr/hakimizda/kultur_politikalari#4, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

International Society for Education through Art [Sanat Yoluyla Eğitim Derneği]. www.insea.org, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

International Society for Education through Art [INSEA]. *About*. <http://www.insea.org/insea/about/>, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

International Society for Education through Art [INSEA]. *World Council*. <http://insea.org/>

insea/world-council2, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

International Society for Music Education (ISME). www.isme.org, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

İstanbul Modern. *İstanbul Modern'de Eğitim*, http://www.istanbulmodern.org/tr/egitim/istanbul-modernde-egitim_380.html, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi. *Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları [İSMEK]*. <http://ismek.ibb.gov.tr/default.aspx>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

MEB, *Halk Eğitim Merkezleri*. http://mebkr12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/29/307029/icerikler/halk-egitim-merkezleri_238668.html, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Müzik Eğitimcileri Derneği (MÜZED). <http://www.muzed.org.tr/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Müzik Eğitimcileri Derneği (MÜZED). *Müzik Eğitimcileri Derneği Tüzüğü*. <http://www.muzed.org.tr/index.php/tuezuek/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

National Art Education Association (NAEA). <http://www.arteducators.org/news-news>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Çağdaş Drama Derneği. <http://yaratıcidrama.org/hakkimizda/tarihce/>, <http://tiyed.weebly.com/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Tiyatro Eğitimi Derneği (TİYED). <http://tiyed.weebly.com/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Tiyatro Eğitimi Derneği (TİYED). *Tiyatro Eğitim Derneği Tüzüğü*. <http://tiyed.weebly.com/>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Güher & Süher Pekinel. <http://pekinel.com/content.php?id=1&lang=en>, (Çevrimiçi erişim: 2 Kasım 2014).

SALT. Saltonline. <http://saltonline.org/tr/anasayfa>, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

UNESCO. *Art Education, Background*. <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/creativity/arts-education/about/background/>, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

UNESCO. *Art Education, Aims*. <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/creativity/arts-education/world-conferences/2006-lisbon/aims/>, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

UNESCO. *Art Education, Art Education Week May 21-27 2012*. <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/creativity/arts-education>, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

UNESCO. *Art Education, First World Conference on Art Education*. <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/creativity/arts-education/world-conferences/2006-lisbon/>, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

Queen's University. Faculty of Education. *Artist in Community Education*. <http://educ.queensu.ca/ace>, (Çevrimiçi erişim: 18 Ekim 2014).

Wexner Center for the Arts. *PAGES*. <http://wexarts.org/content/public-programs/pages>, (Çevrimiçi erişim: 15 Ağustos 2014).

Raporla ilgili görüŖ bildirdikleri için teŖekkür ederiz.

Doç. Dr. Ali Osman AlakuŖ

Batuhan Aydagül

İsmet Berkan

Prof. Nilüfer Ergin Doğruer

Prof. Dr. Halil EkŖi

Uğur Kalafat

Mine Küçük

Prof. Dr. Fikret Toksöz

Yayıma Hazırlayanlar

Zühal Fazlıoğlu Akın

Özlem Ece

Grafik Tasarım

Bülent Erkmn

Düzelti

Ceren Yartan

Baskı Öncesi Hazırlık

BarıŖ Akkurt, BEK

Baskı

Ofset Yapımevi

İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın kültür politikaları çalıŖmaları kapsamında hazırlanmıŖtır. Kaynak göstermek kaydıyla doğrudan veya dolaylı olarak kullanılabilir.

© İstanbul Kültür Sanat Vakfı

Nejat EczacıbaŖı Binası

Sadi Konuralp Caddesi No: 5

ŖiŖhane 34433 İstanbul

T: 0212 334 07 00 (pbx)

F: 0212 334 07 19

info@iksv.org

www.iksv.org

İstanbul, Aralık 2014

